III [n. 15, **40**]

Caput IV
De variis apostolatus modis (A)

15. (num. novus)

40 [*Introductio*].

*Laici suam actionem apostolicam/exercere possunt vel ut singuli, vel in variis communitatibus aut asso*c*iationibus coadunati.* 1-2

IV [n. 15, **621**, 1-2]

Caput IV
De variis apostolatus modis

15. **621**

Laici suam actionem apostolicam exercere possunt vel ut singuli vel/in variis communitatibus aut associationibus coadunati. 2

---

praesentibus temporum adiunctis omnino necessariae sunt, et haberi debentur, nisi forte in illis nationibus, in quibus grassante persecutione, libertas Ecclesiae adeo impedietur, ut impossibile sit tales organizationes seu associationes habere» (1 Pater).

R. – Non accipitur quia haec omnia iam sunt in textu (nn. 16-17-18).

2 – Pag. 40, lin. 3: Unus Pater: addatur «*meminerit tamen Ecclesiam suam missionem salutarem in Christo adimplere non posse, nisi in coniunctione necessaria apostolatus proprii fidelium cum ministerio sacerdotum*», quia apostolatus laicorum insufficiens est ad totam missionem Ecclesiae adimplendam. Nec munus sacerdotum nec missio laicorum minuuntur hac consideratione.

R. – Non admittitur quia haec inveniuntur in cap. V, n. 25.

I	II
[cf. n. 6, p. 8, ln. 1]	[cf. n. 2, p. 6, ln. 17]
[cf. n. 6, p. 8, ln. 1]	[cf. n. 2, p. 6, ln. 17]
[cf. n. 6, p. 8, ln. 1-3]	[cf. n. 2, p. 6, ln. 17-18]
	[cf. n. 2, p. 6, ln. 29-32]

III *Ad num. 16*: (A) Multi Patres (E/3303, 3317, 3336, 3337, 3339, 3583) petierunt ut momentum apostolatus individualis magis extollatur. Commissio his satisfacere intendit.

(B) Desideriis eorundem Patrum (E/3303, 3317, 3336, 3337, 3339) respondens, Commissio aliquas formas concretas apostolatus individualis enumerat, ut non tantum theoretica locutio fiat. Hoc modo etiam satisfit duobus Patribus (E/3310 et E/3392), qui institerunt in momento vitae ordinariae in quantum est locus testimonii.

IV 3 – Pag. 40, lin. 8: Dicatur: «ad huiusmodi *singuli fidelis* apostolatum» (9 Patres).
R. – Textus videtur sat clarus ergo non admittitur.
4 – Pag. 40, lin. 11: Dicatur: «vocantur quidem, *sed non ad omnem formam obligantur*» (1 Pater).
R. – Patet ex textu.
5 – Pag. 40, lin. 12: Deleatur: «vel aptitudo» quia talis excusatio in textu conciliari foveret iis qui nolunt apostolatui se devovere (1 Pater).
R. – Admittitur et loco «aptitudo» dicitur: «*possibilitas*».
6 – Pag. 40, lin. 17: Omittatur verbum «individualis» quia nullus apostolatus est

	III [n. 16, **40**, 1-22]		IV [n. 16, **621**, 3-14]	
1	16.		16.	3
	[*De momento et multiplicitate*			
2	*aposto**l**atus singulorum*] (A).			
3	*Apostolatus a singulis/peragen-*		Apostolatus a singulis peragen-	
	dus, ex fonte vitae vere christia-		dus, ex fonte vitae vere christia-	
4	*nae/abundanter profluens* (cf. *Io.*		nae/abundanter profluens (cf. *Io.*	4
5	4, 14), *primor**d**ium est et con-*		4, 14), primordium est et con-	
	dicio omnis apostolatus laico-		dicio omnis apo**s**tolatus laico-	5
6	*rum, etiam consociati, nec quid-*		rum, etiam consociati, nec quid-	
7	*quam pro eo/substitui potest*.		quam pro eo substitui potest.	
8	*Ad huiusmodi apostolatum,*	3	Ad huiusmodi apostolatum,	6
9	*semper et ubi**q**ue proficuum, sed*		semper et ubique proficuum, sed	
10	*in quibusdam adiunctis/unice*		in quibus**d**am adiunctis unice	7
	aptum et possibilem, omnes lai-		aptum et possibilem, omnes lai-	
11	ci, cuius**v**is condicionis, *vocan-*	4	ci, cuiusvis condicionis,/vocan-	8
12	*tur eoque obligantur, etsi/deest*		tur eoque obligantur, etsi deest	
	eis occasio vel aptitudo in as-	5	eis occasio vel *possibilitas* in as-	
13	*sociationibus/cooperandi*.		socia**t**ionibus cooperandi.	9
14	*Multae sunt apostolatus for-*		Multae sunt apostolatus for-	10
15	*mae, quibus/laici Ecclesiam aedi-*		mae quibus laici Ecclesiam aedi-	
16	*ficant atque mundum sanc**t**ifi-*		ficant atque/mundum sanctifi-	11
	cant et in Christo animant.		cant et in Christo animant.	
17	*Peculiaris forma individualis*	6,9s.	Peculiaris forma	12
18	*apostolatus/laicorum* (B) *et* si-		apostolatus *singulorum* et si-	
19	gnum nostris quoque tempo**r**i-		gnum nostris quoque tem**p**ori-	13
	bus accommodatissimum, Chri-		bus accommodatissimum, Chri-	
20	stum in fideli**b**us suis viventem		stum in fidelibus suis viventem	
	manifestans, *est* testimonium	7	manifestans,/est testimonium	14
21	*totius* vitae «*laicalis*» *e* fide, spe	11	totius vitae laicalis e fide, spe	
22	et caritate/*emanantis*.		et caritate emanantis.	

---

stricto sensu «individualis» quia nullus apostolatus est stricto sensu «individualis» (4 Patres).
R. – Textus sic mutatur: «peculiaris forma apostolatus *singolorum*».
7 – Pag. 40, linn. 20-22: Dicatur: «Et exemplum totius vitae laicalis e fide, spe et caritate emanantis, *quod verum Christi testimonium constiuit*». Ne forte intelligatur quod unicum testimonium possibile sit exemplum vitae christianae (1 Pater).
R. – Ambiguitas non patet ergo textus maneat.
8 – Pag. 40, lin. 23: Denuo inserantur verba «*Laici* Christum annuntiant…»; sic clarior evadit sententia cuius subiectum non intelligitur in textu (1 Pater).
R. – Admittitur.
9 – Pag. 40, linn. 17-34 et pag. 41, linn. 1-2: Ideae hic expressae iam sunt in nn. 6-8 pag. 21 (2 Patres).
R. – Non est mera repetitio.
10 – Pag. 40, lin. 17: Unus Pater proponit aliam redactionem.
R. – Textus a Congregatione Generali iam probatus est.
11 – Pag. 40, lin. 21: Omittatur verbum «laicalis», quia superfluum et proprium linguae gallicae (7 Patres).
R. – Non videtur superfluum, ergo Modus non admittitur.

I

[cf. n. 3, p. 6, ln. 10-13]

II

[cf. n. 2, p. 6, ln. 36 - p. 7, ln. 4]

III (C) E/3378 petiit ut dicatur primum officium apostolatus esse annuntiationem Evangelii.

(D) E/3366 desiderat ut melius definiatur pars illa quae propria est laicorum in ministerio evangelizationis.

(E) E/3343, 3327, 3351, 3459 dicunt apostolatum exerceri etiam oratione et poenitentia. E contra E/3280, 3314, 3325, 3378 non considerant orationem, poenitentiam, etc. tamquam apostolatum. Cum res sit controversa, Commissio noluit quaestionem dirimere, sed, postquam egit de tribus modis apostolatus individualis (evangelizationis, animationis et actionis caritativae) commemorat orationem et poenitentiam tamquam media quibus «laici omnes homines attingere et ad totius mundi salutem conferre» possunt.

IV 12 – Pag. 40, lin. 22: Addatur: «Apostolatu autem verbi, *libri, articulorum in actis periodicis,* in quibusdam…» (1 Pater).
R. – Non accipitur. Idea includitur quando dicitur «doctrinam diffundunt, enucleant… secundum… peritiam».
13 – Pag. 40, linn, 24-25: Legatur: «eiusdem doctrinam enucleant, diffundunt *ac fideliter profitentur*». Professio fidei est aliquid magis positivum ac defensio et illam etiam includit (8 Patres).
R. – Accipitur.
14 – Pag. 40, lin. 26: Melius diceretur «… defendunt pro sua cuiusque condicione et peritia».
R. – Non admittitur.
15 – Pag. 40, lin. 30: Post «familiari» addantur verba: «culturali, civili» (1 Pater).

	III [n. 16, **40**, 22 – **41**, 4]		IV [n. 16, **621**, 14 – **622**, 4]	
	Apostolatu verbi *autem, in qui-*	12	Aposto**l**atu verbi autem, in qui-	15
23	*bus**d**am adiunctis omnino neces-*		busdam adiunctis omnino neces-	
24	*sario*, Christum an**n**un-	8	sario, *laici* Christum/annun-	16
	tiant (C), *eiusdem* doctrinam	13	tiant, eiusdem doctrinam	
25	*profitentur,* /diffun-		[cf. ln. 17] enucleant, diffun-	
	dunt, enucleant *ac defendunt se-*	14	dunt se-	
26	*cundum/suam quisque condi-*		cundum suam cuius**q**ue condi-	17
	cionem et peritiam (D). [cf. ln.		cionem ac peritiam, *et eam fide-*	
	24]		*liter profitentur*.	
27	*Cooperantes insuper, utpote*	9	Cooperantes insuper, utpote	18
28	*cives huius/mundi, in his quae*		cives huius mundi, in his quae	
29	*ad ordinem temporalem/aedifi-*		ad ordinem/temporalem aedifi-	19
	candum et gerendum pertinent,		candum et gerendum pertinent,	
30	*oportet/ut laici in vita familiari,*		oportet ut laici in vita/familiari,	20
31	«*professionali*» *et/sociali*	15	professionali, *culturali* et sociali	
	rationes agendi altiores in lumi-	16,17	rationes agendi altiores in lumi-	
32	*ne fidei/quaerant aliisque, occa-*		ne/fidei quaerant aliisque, occa-	21
33	*sione data, patefaciant,/conscii*		sione data, patefaciant, conscii	
	se sic Creatoris et Redempto-	18	se sic *Dei* crea**t**oris, redempto-	22
34	*ris coope**r**a-*		ris *et sanctificatoris* coopera-	
	tores fieri, laudemque ei prae-		tores fieri, laudemque ei prae-	
	stare.		stare.	
41	*Denique laici suam vitam cari-*	19,20	Denique laici suam vitam cari-	**622**
2	*tate vivifi**c**ent, et pro facultate*	9	tate vivificent et, pro facultate,	
	operibus exprimant.		operibus/exprimant.	2
3	*Meminerint omnes* (E), oratio-	21	Meminerint omnes,	3
4	ne *et cultu/publico,*		cultu publico et oratione,	
	paenitentia et laborum aerum-		paenitentia et laborum/aerum-	4

R. – Admittitur pro vita culturali, post verbum «professionali». Pro vita civili sufficit verbum «sociali».

16 – Pag. 40, linn. 31-32: Sic mutetur: «et sociali *sub lumine fidei* agant aliisque occasione data, *hoc lumen* patefaciant, conscii…» quia sententia est clarior et vitatur periculum extrinsecismi in concipienda relatione inter ordinem temporalem et «altiores agendi rationes» (1 Pater).

R. – Periculum extrinsecismi non patet, ergo propositio non accipitur.

17 – Pag. 40, linn, 31-32: Sic mutetur: «sociali, *in pleno* (vel *sub pleno*) *lumine fidei ante actionem iudicent valorem huius actionis aliisque…*» (2 Patres).

R. – Textus est clarior et insuper «quaerere altiores agendi rationes in lumine fidei» implicat iudicium de valore actionis.

18 – Pag. 40, lin. 33: Addatur «Redemptoris *ac Sanctificatoris*», ut Tertia Persona Trinitatis non omittatur (1 Pater).

R. – Non placet sicut proponitur, sed ad satisfactionem dandam dicatur: «sic *Dei* creatoris, redemptoris ac *sanctificatoris* cooperatores fieri…».

19 – Pag. 41, linn. 1-2: Omittantur, quia repetunt dicta in pag. 40, linn. 17-22 (1 Pater).

R. – Textus maneat quia non est simplex repetitio.

20 – Pag. 41, linn. 1-3: Addatur «maxime», ut tollatur impressio nimii naturalismi (1 Pater).

R. – Textus sat clare et fortiter se exprimit ita ut nullum periculum naturalismi timendum sit.

21 – Pag. 41, lin. 8: Legatur: «meminerint omnes *cultu publico* et oratione…» (9 Patres).

R. – Accipitur.

I

II

III (F) Loco «humili tolerantia» dicitur nunc «libera acceptatione», rationibus E/3367 satisfaciens.

IV 22 – Pag. 41, lin. 8: Numerus sic compleatur, dicendo post ultima verba: «*ad*

III [n. 16, **41**, 4-8]

5 *narum***q***ue vitae libera accepta-*
6 *tione* (F), *qua Christo/patienti*
conformes efficiuntur (cf. *2 Cor*.
7 4,/10; *Col*. 1, 24), *se omnes ho-*
8 *mines attingere et/ad totius mun-*
di salutem conferre posse.

IV [n. 16, **622**, 4-6]

narumque vitae libera accepta-
tione, qua Christo patienti
conformes/efficiuntur (cf. *2 Cor*. 5
4, 10; *Col*. 1, 24), se omnes ho-
mines attingere et ad/totius mun- 6
22 di salutem conferre posse.

---

hoc autem summopere confert quotidiana sui ipsius Deo oblata devotio, quae in sodalitatis "Apostolatus orationis" vel "infirmorum" vel similibus in usu est» (1 Pater).

R. – Commendationes istae sunt nimis particulares ergo non accipitur modus.

I

II

III *Ad num. 17*: (A) Secundum desideria duorum Patrum (E/3336 et E/3339) agitur de condicionibus in quibus apostolatus individualis fere unice aptus apparet. Sic insistitur etiam iuxta E/3425 ut catholici ita formentur ut, structuris deficientibus, fermentum semper sint et maneant.

IV 23 – *Animadversio generalis* de ordine rerum in hoc numero: transferantur lineae 21-29 ad initium istius numeri (ad lineam 10). Sic primo loco ponitur situatio in diaspora seu dispersione et secundo loco et non tam in aperto situatio alia extraordinaria (1 Pater).

R. – Non accipitur quia ordo rerum non esset satisfaciens: loquitur enim in 2[a] paragrapho de alio puncto scilicet de minoribus coetibus.

24 – Pag. 41, lin. 9: Loco «singulorum» ponatur «*individuum*», quia «singulis» significat potius hominem non sponsatum.

R. – Non accipitur quia non patet.

25 – Pag. 41, lin. 11: Omittantur verba: «grassante persecutione». Verba restrin-

	III [n. 17, **41**, 9-21]		IV [n. 17, **622**, 7-16]	
9	17. (num. novus)		17.	7
	[*De apostolatu singulorum in ali-*	24		
10	*quibus adiunctis*].			
	Magna necessitate hic apostola-	23	Magna necessitate hic apostola-	
	tus singulorum urget in illis re-		tus singulorum urget in illis re-	
11	*gionibus in quibus grassante per-*	25	gionibus in quibus	8
	secutione graviter impeditur li-		graviter impeditur li-	
12	*bertas Ecclesiae* (A).		bertas Ecclesiae.	
	In his difficillimis adiunctis laici		In his difficillimis adiunctis laici	9
13	*vicem, pro facultate, sacerdotum*		vicem, pro facultate, sacerdotum	
	supplentes, ipsam suam	26	supplentes, ipsam suam liberta-	
	vitam in discri-		tem/et aliquando vitam in discri-	10
14	*men ponentes, eos qui/circa*		men ponentes, eos qui circa	
	ipsos sunt christianam docent		ipsos sunt christianam docent	11
	doctrinam, ad vitam religiosam		doctrinam, ad vitam religiosam	
15	*ac/mentem catholicam insti-*		ac mentem catholicam insti-	
	tuunt, ad sacramenta frequenter		tuunt,/ad sacramenta frequenter	12
16	*suscipienda/pietatemque prae-*		suscipienda pietatemque prae-	
	sertim eucharisticam colendam		sertim eucharisticam/colendam	13
	inducunt.[1]		inducunt.[1]	
17	*Sacrosancti/Concilii Patres, dum*	27	Sacrosancta Synodus, dum	
	ex imo corde gratias agunt Deo,		ex imo corde gratias agit Deo,	
18	*qui, nostris etiam/temporibus,*		qui, nostris etiam temporibus,	14
	heroicae fortitudinis laicos in		heroicae fortitudinis laicos in	
19	*medio persecutionum suscitare*		medio persecutionum suscitare	15
	non desinit, eos paterno affectu		non desinit, eos paterno affectu	
	ac grato animo complectuntur et	26	ac grato animo complectitur.	
20	*ad/ulteriores labores animant*.			
21	*Apostolatus singulorum spe-*	23	Apostolatus singulorum spe-	16
	cialem habet campum in regioni-		cialem habet campum in regioni-	

III, IV [1] Cf. Pius XII, *Alloc. ad I Conventum ex Omnibus Gentibus Laicorum Apostolatui provehendo*, 15 oct. 1951: *A.A.S.*, 43 (1951), p. 788.

gunt urgentiam et significant persecutionem sanguinosam et crudelissimam (15 Patres).

R. – Accipitur, textus sat clarus est etiam sine his verbis.

26 – Pag. 41, linn. 13-20: Deleantur verba: – «ipsam suam vitam in discrimen ponentes»; – «docent, instituunt» (lin. 14) et ponatur «ad» post «circa ipsos sunt»; – «et ad ulteriores labores animant» [cf. ln. 19]. Verba ista, quando textus in lucem veniet, periculum constituunt pro apostolatu laicali in quantum adhuc remanet in regionibus persecutionis. Insuper videtur aliqua excitatio ad illegalitatem contra rem publicam (1 Pater).

R. – Accipitur quoad suppressionem verborum «et ad ulteriores labores animant» et lenius exprimitur initio textus.

27 – Pag. 41, lin. 16: Loco: «sacrosancti Concilii Patres» scribere «*Sacrosancta Synodus*». Ut includatur Romanus Pontifex (1 Pater). Alius Pater: Omittantur haec verba.

R. – Admittitur 1[a] emendatio et scribitur: «*Sacrosancta Synodus*».

I

II

IV 28 – Pag. 41, lin. 24: Addatur post vocabulum tamen «*et in spiritu oecumenico*», quia maximi momenti ille spiritus est in regionibus «diaspora» (11 Patres).
R. – Non accipitur in hoc loco.
29 – Pag. 41, lin. 26: Post «organizationis forma» addere: «*modo tamen ut semper appareat signum communitatis Ecclesialis coram aliis, ut verum amoris testimonium*» (1 Pater).

III [n. 17, **41**, 21-29]

22 *bus ubi/catholici sunt pauci et*
dispersi.
Ibi laici, qui solummodo ut sin-
23 *guli apo***s***tolatum exercent, sive*
ob causas supra dictas, sive ob
24 *rationes speciales/etiam ex pro-*
pria navitate «professionali» exor-
25 *tas, opportune tamen ad/collo-*
quium conveniunt in minoribus
coetibus sine ulla strictiore insti-
26 *tu***t***ionis vel organizationis forma.*

Hoc modo, per amicitiam et
27 *communi***c***ationem experientiae,*
sese mutuo spiritualiter adiu-
28 *vantes, aptiores fiunt/ad pericu-*
lum vitae et actionis nimis se-
gregatae vitandum atque ad
29 *fruc***t***us uberiores apostolatus fe-*
rendos.

IV [n. 17, **622**, 16-25]

bus ubi catho**l**ici sunt pauci et 17
dispersi.
Ibi laici, qui solummodo ut sin-
guli apostolatum/exercent, sive 18
ob causas supra dictas, sive ob
rationes speciales etiam ex/pro- 19
pria navitate professionali exor-
28 tas, opportune tamen ad collo-
quium con**v**eniunt in minoribus 20
coetibus sine ulla strictiore insti-
tutionis vel organiza**t**ionis forma, 21
29 *ita ut semper appareat signum*
communitatis Ecclesiae coram
aliis, tamquam verum amoris 22
testimonium.
Hoc modo, per amicitiam et
com**m**unicationem experientiae, 23
sese mutuo spiritualiter adiu-
30 vantes *confirmantur/ad incom-* 24
moda vitae et actionis nimis se-
gregatae *superanda* atque ad
fructus/uberiores apostolatus fe- 25
rendos.

R. – Accipitur.

30 – Pag. 41, lin. 27: Loco verborum «aptiores fiunt… vitandum» scribatur: «*Confortantur* ad *incommoda* vitae et actionis nimis segregatae *superanda*», quia «Confortare» est magis biblicum et non agitur tantum de periculis vitandis (9 Patres).

R. – Accipitur.

	I [n. 10, **10**, 1-5]	II [n. 13, **13**, 4-8]	
10	[10.]	13.	4
	[*Actio consociata*].	[*De momento formae associativae*]. [A]	
	Singulorum apostolatus, sem-	Singulorum apostolatus,/sem-	5
2	per qui**d**em frugifer, et quibus-	per quidem frugifer, et quibus-	
	dam in adiunctis unice aptus,	dam in adiunctis unice aptus,	
3	saepe tamen/plenam suam effi-	saepe/tamen plenam suam effi-	6
	caciam non consequitur nisi	caciam non consequitur nisi	
4	christifideles in coe**t**ibus coadu-	christifideles [cf. ln. 7]	
	nati in unum conspirent. [cf. ln. 3].	in unum/conspirent et in	7
		coetus se congregent.	
	Consociatio enim non solum	Consociatio enim	
5	praesefert speciem unitatis Ecclesiae, sed et	prae se fert signum unitatis Ecclesiae, [B]	8

II *Ad IV. De formis associativis*. [A] Duo Patres [E/2160] contrahunt numerum et alio modo se exprimunt: «Ut Ecclesia non desit multiplicibus necessitatibus nostri temporis, formae apostolatus exercendi magnam admittunt varietatem. Praeter singulorum apostolatum, maxime interest nostris temporibus pervenire, cum auxilio Spiritus Sancti et sub auctoritate Hierarchiae, ad coordinationem actionum singulorum per debitam organizationem actuosarum consociationum («mouvements») ad finem specificum tendentium».

R/ Textus noster aliquantulum correctus his conceptibus satisfacere intendit.

[B] Vigintiquinque Patribus [?] textus videtur insufficienter fundatus in motivis fidei. Proponunt ergo aliam redactiomem «Singulorum apostolorum zelus, semper quidem frugifer, et quibusdam in adiunctis unice aptus, saepe tamen suum effectum non consequitur nisi christifideles in coetibus coadunati in unum conspirent. Consociatio enim (omittitur: non solam) praesefert signum unitatis Ecclesiae; consilio Dei respondet, qui salutem humani generis non singulis hominibus sed cuidam populo electo commisit, et voluntati Christi qui Ecclesiam instituit cum missione omnes homines in unam congregandi. – Propterea solet Spiritus Sanctus conatus favere chistifidelium qui in unum conveniunt, et Regno Dei operam impendunt secundum normas habituales navitatis humanae, scilicet cum intelligentia, perseverantia et modo aptiori ad effectum producendum, sic agentes velut si omnia a propriis conatibus penderent, etsi certissimi sunt quod hac in re efficacia a solo Deo proveniat. – Nunc autem, actio coordinata alicuius coetus tamquam medium efficacissimum considerari debet. Etenim consociatio sic praeparat, concinnat et dirigit actionem apostolicam propriorum membrorum, ut fructus uberiores sperari liceat».

R/ Commissio hanc propositionem attente examimavit, tamem in schemate sic abbreviato non potuimus assentire singulis partibus. Expungenda autem libenter censuimus verba «non solam» in secunda periodo, quae nunc sic sonat: «Consociatio enim praesefert signum unitatis Ecclesiae...».

Alicui Patri [E/390] divisio damnum infert et actioni necessariam roborem tollit, ideo optat ut pro quaque natione Conferentia episcopalis nationalis eli-

III [n. 18, **41**, 30 – **42**, 2]

30 18.

[*De momento formae associativae*].

31 *Etsi christifideles ut singuli ad*
32 *apostolatum/exercendum in va-*
33 *riis suae vitae condicionibus/vo-*
cati sunt, non est tamen oblivi-
34 *scendum ho**mi**nem natura sua so-*
35 *cialem esse et Deo pla**c**uisse cre-*
dentes in Christum in populum
36 *Dei*/(cf. *1 Pt.* 2, 5-10) *et in unum*
37 *corpus coadu**n**are* (cf. *1 Cor.* 12,
12) (A).
38 *Apostolatus con**s**ociatus ergo*
christifidelium exi-
39 *gentiae tam/humanae quam*
42 *christianae apprime respondet/si-*
mulque signum prae se fert
2 *communionis et*/unitatis Eccle-
siae *in Christo qui dixit: «Ubi*

IV [n. 18, **622**, 26-32]

18. 26

31 Christifideles ut singuli ad
apostolatum exercendum in va-
riis suae/vitae condicionibus vo- 27
cati sunt; *meminerit* tamen
32 hominem natura sua so-
cialem esse et Deo placuisse cre- 28
dentes in Christum in populum
Dei (cf. *1 Pt.*/2, 5-10) et in unum 29
corpus coadunare (cf. *1 Cor.* 12,
12).
Apostolatus con**s**ociatus ergo 30
exigentiae christifidelium
tam humanae quam
33 christianae *feli**ci**ter* respondet si- 31
mulque signum prae se fert
communionis et unitatis Eccle-
siae in Christo qui dixit: «Ubi 32

---

gat formam organizationis apostolatus laicorum ipsi nationi magis idoneam, quam solam omnes adoptent.

R/ Commissioni videtur uniformitatem sub specie unitatis et roboris magis damnosam esse quam legitimam varietatem.

Alius Pater [E/413] petit ut Hierarchia definiat obiecta apostolatus ut arceatur maior quam par est dispersio: obstaculum omnino vitandum.

R/ In casibus urgentioribus quidem Hierarchia potest ita agere, sed hoc non est dicendum a Concilio, quod legem fert pro omnibus.

Unus Pater [E/2160, cf. E/2229] in lucem ponere vellet «elementum cohaesionis» actionis consociatae, nempe auctoritatem Ecclesiae quae approbat et gubernat.

R/ De parte auctoritatis Ecclesiae in apostolatu laicorum tractatur in capite V. Quae hic dicuntur de omnibus formis associativis valent, etiam de illis quae a laicis constituuntur, et etiam si non laudantur ab Ecclesia nec commendantur.

III *Ad num. 18*: (A) Plures Patres petierunt ut momentum formae associativae non probaretur tantum ex ratione efficacitatis, sed ex natura hominis (E/3282, 3402) et ex intrinseca natura Ecclesiae (E/3282, 3284, 3304, 3342, 3394, 3478, 3520, 3526). Commissio retinuit has animadversiones, et rationes profundiores ex natura hominis et Ecclesiae, necnon ex voluntate Christi, afferuntur.

IV 31 – Pag. 41, linn. 30-37: Forma positiva proponitur: «Christifideles ad apostolatum etiam ut singuli… vocati, *meminerint* simul hominem… et credentes… coadunari» (9 Patres).
R. – Admittitur quoad primam partes sc. pro forma positiva seligenda.
32 – Pag. 41, linn. 34-37: Appellatio ad factum institutionis Ecclesiae non est ad rem. In Ecclesiae primordiis non fuerunt consociationes (1 Pater).
R. – Textus maneat. Nulla mentio fit in textu de institutione Ecclesiae qua talis. Insuper in Ecclesiae primordiis revera apostolatus consociatus constitit, de quo solum locutio est.
33 – Pag. 41, lin. 39: Loco «apprime» dicatur «*feliciter*» (7 Patres).
R. – Admittitur.

I [n. 10, **10**, 5-11]

sua membra tuetur, su-
6 stinet et ad apostolatum for-
mat, eorumque activitatem
7 apostolicam sic praeparat, coor-
dinat et moderatur, ut multo
8 uberior /exinde sperari liceat
fructus quam si singuli separa-
tim agant.
9 In/praesentibus vero adiunctis,
pernecesse est ut in omni ambi-
10 tu /activitatis laicorum conso-
ciata et organizata forma apo-
11 stolatus/roboretur; etenim arcta

II [n. 13, **13**, 8-13]

sua membra su-
stinet et ad apostolatum for-
mat, /eorumque activitatem 9
apostolicam recte disponit
et moderatur, ut multo
uberiores exinde sperari liceat 10
fructus quam si singuli seiunc-
tim agant.
In praesentibus vero adiunctis, 11
pernecesse est ut in omni ambi-
tu activitatis laicorum conso- 12
ciata et organizata forma apo-
stolatus roboretur, etenim/arcta 13

III (B) E/3280 vult ut de christianizatione ambitus aliqua dicantur. De hac re tantum brevis mentio fit, quia iam actum est in capite III, n. 13.

IV 34 – Pag. 42, linn. 8-11: Dicatur: «dioecesibus *et in ipsorum coetibus, aptam* indolem communitariam apostolatus exprimentes» (26 Patres).
R. – Non admittitur, quia textus fere idem dixit et insuper clare hoc dicitur n. 20 sub C.
35 – Pag. 42, linn. 12-15: Textus sic sonet «Apostolatus consociatus magni momenti est in communitatibus Ecclesiae et in ambitibus *supra memoratis* (cap. III) *in quibus* saepe laicorum actio apostolica *inefficax evadit nisi sit consociata*» (1 Pater).
R. – Textus uti iacet idem dicit, ergo maneat.
36 – Pag. 42, lin. 14: Loco «sive in vitae ambitibus» scribatur: «*in variis ambitibus*» (7 Patres).

	III [n. 18, **42**, 3-25]		IV [n. 18, **622**, 32 – **623**, 1]	
3	*enim sunt duo vel tres congrega-*		enim sunt duo vel tres congrega-	
4	*ti in nomine/meo, ibi sum in me-*		ti in nomine/meo, ibi sum in me-	33
	dio eorum» (*Mt*. 18, 20).		dio eorum» (*Mt*. 18, 20).	
5	*Quapropter christifideles apo-*		Quapropter christifideles apo-	34
6	*stolatum suum/exerceant, in*		stolatum suum exerceant, in	
	unum conspirantes.[2]		unum conspi**r**antes.[2]	35
7	*Sint apostoli/tam in suis com-*		Sint apostoli tam in suis com-	
	munitatibus familiaribus, quam		munitatibus familiaribus, quam	
8	*in paroeciis et dioecesibus, quae*	34	in pa**r**oeciis et dioecesibus, quae	36
9	*ipsae expri**m**unt indolem «com-*		ipsae exprimunt indolem com-	
10	*munitariam» apostolatus,/atque*		munitariam aposto**l**atus, atque	37
	in liberis coetibus in quos se con-		in liberis coetibus in quos se con-	
11	*gregare/statuerint*.		gregare statuerint.	
12	*Apostolatus consociatus ma-*		Apostolatus consociatus ma-	38
13	*gni momenti est/etiam eo quod*	35	gni momenti est etiam eo quod,	
	sive in communitatibus Eccle-		sive in com**m**unitatibus Eccle-	39
14	*siae, sive in vitae «ambitibus»,*	36	siae sive in *variis* ambitibus,	
15	*apostolatus sae**p**e postulat ut ac-*		apostolatus saepe postulat/ut ac-	40
	tione communi impleatur (B).		tione communi impleatur.	
16	*Instituta enim pro actio-*	37	Consociationes enim pro actio-	
17	*nibus apostolatus com**m**unibus*		nibus aposto**l**atus communibus	41
	erecta sua membra *fulciunt*		erectae sua membra fulciunt	
18	et ad apo**s**tolatum for-		et ad apostolatum for-	
	ma*n*t, eorumque operam		mant,/eorumque operam	42
19	apostoli**c**am recte dispon*un*t		apostolicam recte disponunt	
	et modera*n*tur, ut multo		et moderantur, ut multo	
20	uberiores exinde sperari liceat		ube**r**iores exinde sperari liceat	43
21	fructus quam/si singuli seiunc-		fructus quam si singuli seiunc-	
	tim agant.	38	tim agant.	
22	In praesentibus vere adiunctis,		In praesentibus vero adiunctis,	44
23	pernecesse/est, ut in «*ambi-*		pernecesse est ut in ambi-	
24	*tu» navitatis* laicorum con**s**o-		tu navitatis lai**c**orum conso-	**623**
	ciata et organizata forma apo-		ciata et organizata forma apo-	
25	stolatus robo**r**etur; etenim arcta	39	stolatus roboretur; etenim arcta	

III, IV [2] Cf. Pius XII, *Alloc. ad I Conventum ex Omnibus Gentibus Laicorum Apostolatui provehendo,* 15 oct. 1951: *A.A.S.,* 43 (1951), pp. 787-788.

R. – Admittitur.
37 – Pag. 42, linn. 16-21: Proponit translationem ad Cap. VI (De formatione). Si textus hic manet, sic sonet: «Instituta *ergo… fulciant… forment…,* dispo*nant* et moder*entur…*» (1 Pater).
R. – Non admititur translatio quia est magni momenti pro consociationibus de quibus hic agitur nec admittitur mutatio verborum quia textus melius sonat prouti iacet.
38 – Pag. 42, lin. 21: Addatur: «*immo Ecclesiae activitates pondus ostendent*» (1 Pater).
R. – Additio non necessaria videtur, quia sub «fructibus» subsumi potest.
39 – Pag. 42, lin. 25: Loco «etenim arcta coniunctio *sola* valet» dicatur: «*diversitas enim simul ac conatuum coniunctio utraeque necessariae sunt et ad*» (1 Pater).
R. – Mutatio non videtur necessaria.

I [n. 10, **10**, 11-13]

virium unio sola valet
12 omnes apostolatus/hodierni
fines plene consequi, simulque
13 perniciosas pressiones collecti-
vas valide repellere.

II [n. 13, **13**, 13-14]

virium unio sola valet
ad omnes apostolatus hodierni
fines plene/assequendos eiusque 14
bona valide defendenda.

III (C) E/3284 dixit associationes necessarias esse ad mentes communes attingendas et ad defensionem contra malum. Textus ita emendatus est.

III [n. 18, **42**, 25-32]

26 virium *coniunctio* sola valet/et ad omnes apostolatus hodierni
27 fines plene/assequendos et eius bona valide defendenda.[3]
28 *Qua in re peculiari modo interest*
29 *ut aposto**l**atus etiam mentes*
30 *communes et sociales con**d**iciones eorum, ad quos converti-*
31 *tur, attingat;/secus «pressioni» si-*
32 *ve opinionis publicae sive/institutionum saepe impares erunt* (C).

IV [n. 18, **623**, 2-6]

virium coniunctio sola valet et 2
ad omnes apostolatus hodierni fines plene/assequendos et eius 3
bona valide defendenda.[3]
Qua in re peculiari modo/interest 4
ut apostolatus etiam mentes communes et sociales condiciones eorum,/ad quos converti- 5
40 tur, attingat; secus pressioni si-
ve opinionis publicae sive/insti- 6
tutionum saepe impares erunt.

III, IV [3] Cf. Pius XII, Litt. Encycl. *Le pèlerinage de Lourdes*, 2 iulii 1957: *A.A.S.*, 49 (1957), p. 615.

IV 40 – Pag. 42, lin. 31: Clarius dicatur utrum pressio ab apostolis active exercenda sit an sustinenda (1 Pater).
R. – Non necessarium videtur: textus clarus est.

I [n. 11, 54, **10**, 14-18; **33**, 6-13]

14 [11.]

[*Formae variae*].

Magna invenitur varietas in apo-
15 sto**l**atus formas
iuxta historicam earum origi-
16 nem, nationum indo**l**em, tem-
porum ac locorum adiuncta, et
17 praesertim iuxta diversos/fines
apostolicos, quos laici ipsi sibi
18 proposuerunt vel eis ecclesia**s**ti-
ca indicavit Hierarchia.[5]
[54] Quibus necessitatibus satisfa-
33 cere cupiunt associationes, sive
7 veteres sive recentiores, quarum
aliae Ecclesiae finem generalem
8 simpliciter sibi proponunt, aliae
9 vero fines particulares velut/ali-
cuius doctrinae spiritualis incre-
mentum, catechistarum forma-
10 **t**ionem, infidelium conversio-
nem, cultus liturgici profectum,
11 de**v**otionis marianae diffusionem,
opera christianae educationis,
12 in**s**titutionem ad doctrinam so-
cialem catholicam enucleandam
13 et/diffundendam, hisque similia.

II [n. 14, **13**, 15-21]

14. 15

[*De multiplicitate formarum apostolatus consociati*].

Magna/invenitur varietas in apo- 16
stolatus consociati formas: aliae
fines
evangeli**z**ationis et sanctificatio- 17
nis modo particulari sibi propo-
nunt,
velut ali-
cuius/doctrinae spiritualis incre- 18
mentum, catechistarum forma-
tionem, infide**l**ium conversio-
nem, cultus liturgici profectum, 19
opera christianae educatio**n**is,
20
hisque similia;
aliae fines animationis christia-
nae ordinis rerum tem**p**oralium
persequuntur; aliae item specia- 21
li modo ad opera misericordiae

I [5] Ad acclarandam terminologiam circa varias organizationes in quibus laici ad Regnum Dei provehendum adlaborant, Commissio de Apostolatu Laicorum exhibet titulum ipsum, quem Apostolica Sedes huic Commissioni dedit, ut «genus proximum» pro omnibus supradictis consociationibus. Sub hac vero denominatione comprehenduntur, veluti «specificae differentiae» eae quae, aut ab ispa Sede Apostolica pro universa Ecclesia, aut ab Ordinariis pro sua Dioecesi, utpote characterem apostolatus laicalis, agnoscantur.

III *Ad num. 19*: (A) E/3284 dixit schema non ausum esse hic mentionem apertam facere de Actione Catholica sic dicta specializata. Respondetur: hic numerus non vult omnia describere, sed solummodo formas generaliores notare. Ceteroquin Actio Catholica specializata continetur in illis associationibus, quae «finem generalem apostolicum Ecclesiae sibi proponunt».

IV 41 – Pag. 42, linn. 35-41: Dicatur: «... consociationibus *secundum finem ad quem principaliorem intendunt*, aut finem generalem apostolicum Ecclesiae, aut fines specificos evangelizationis et sanctificationis, aut finem animationis christianae ordinis temporalis, aut opera misericordiae» (1 Pater).

III [n. 19, **42**, 33-40]	IV [n. 19, **623**, 7-10]
33 19.	19. 7
[*De multiplicitate formarum apo-* 34 *sto**l**atus consociati*].	
35 Magna invenitur varietas in/apo- stolatus *consociationibus*;[4] aliae 36 finem ge**n**eralem apostolicum 37 Ecclesiae sibi proponunt/(A); aliae modo particulari fines 38 evangeliza**t**ionis et sanctificatio- nis;	Magna invenitur varietas in apo- 41 stolatus consociationibus,[4] aliae finem/generalem apostolicum 8 Ecclesiae sibi proponunt; aliae modo particulari fines evangelizationis et sanctificatio- 9 nis;
aliae fines animatio**n**is christia- 39 nae ordinis temporalis persequun**t**ur; aliae specia- 40 li modo *per* opera misericordiae	42 aliae fines animationis christia- nae ordinis/temporalis persequuntur; aliae specia- 10 43 li modo per opera misericordiae

---

III, IV [4] Cf. Pius XII, *Alloc. ad Consilium Foederationis internationalis virorum catholicorum*, 8 dec. 1956: *A.A.S.*, 49 (1957), pp. 26-27.

R. – Non accipitur quia est minus clara quam textus.

42 – Pag. 42, linn. 38-40: Dicatur: «... *aliae veritas et caritas Christi per Ecclesiae in vita* sociali *testimonium praebent*; aliae per opera...» quia animatio christiana non est finis sed effectus apostolatus (1 Pater).

R. – Utique; sed agitur de finibus associationum. Insuper etiam «Evangelizatio» est testimonium veritatis et caritatis Christi in vita sociali. Textus ergo maneat uti iacet.

43 – Pag. 42, lin. 41: Dicatur: «caritatis *peculiare* testimonium», quia etiam aliae formae apostolatus sunt testimonium (1 Pater).

R. – Iam textus dicit «speciali modo», quod est idem.

I [n. 13, **10**, 28-33]

[13] Salva debita cum auctoritatibus
10 ec**c**lesiasticis relatione, libertas
29 laicorum in associationibus or-
30 gani**z**andis et praesertim in ad-
haesione eis danda, agnoscatur;
31 nec/liceat uniformitatem sub
specie unitatis statuere et Spiri-
32 tum co**h**ibere.
Sub alio vero respectu, quam-
tumvis multiplicitas formarum
33 apostolatus consociati signum
sit fecunditatis Ecclesiae, vitanda

II [n. 14, **13**, 22-26]

et caritatis exercenda 22
pertinent; aliae, demum, finem
generalem aposto**l**icum ipsius
Ecclesiae sibi proponunt.[8] [A] 23

Salva debita cum auctoritatibus 24
ecclesiasticis relatione, libertas
lai**c**orum in associationibus or- 25
ganizandis et praesertim in ad-
haesione eis/danda, agnoscatur.[9] 26
[B]

Vitanda

II [8] Finis generalis apostolicus ipsius Ecclesiae hic intelligitur quod ad homines evangelizandos et sanctificandos attinet eorumque conscientias rite efformandos ita ut diversos ambitus vitae spiritu Evangelii imbuere valeant (cf. n. 16, p. 14, linn. 27-30).

I[6], **II** [9] Pius XI, *Quamvis Nostra*: *A.A.S.*, 28, 30-4-1936, pp. 160-161; Ad Em.mum Sebastianum Leme de Silveira Cintra, Archiepiscopum S. Sebastiani Fluminis Ianuarii, atque ad ceteros RR. PP. DD. Archiepiscopos et Episcopos Brasiliae De Actione Catholica aptius provehenda.

II [A] Unus Pater [E/413] dicit «diversae formae apostolatus semper religari debeant Hierarchiae loci in quo laborant, tamen gubernantur ab ea diversis modis...». Sic declaretur principium fundamentale secundum quod apostolatus ab episcopo committitur religiosis, sed ab ipsis non assumitur ex iure nec exercetur modo independenti.

R/ Ad istam observationem Commissio respondet de relatione ad Hierarchiam agi in capite V, nn. 18-20.

III (B) E/3325 et E/3433 desiderant criterium aliquod ut ordo inter formas apostolatus melius intelligatur. Proponitur ergo hoc criterium; et ita respondetur etiam desideriis E/3588.

(C) E/3478 et E/3520 postulant, nomine plurium, ut notetur: «associationes sibi non sint proprius finis». Commissio ita emendavit textum.

III [n. 19, **42**, 41 – **43**, 10]

41 et caritatis *testimonium Christi*
praebent.

43 *Inter has consociationes illae*
2 *imprimis con**s**iderandae sunt quae*
3 *intimiorem unitatem inter/vitam*
practicam membrorum et eorum
4 *fidem/fovent atque extollunt* (B).
5 *Consociationes non/sunt sibi ip-*
sis finis, sed missioni Ecclesiae
6 *circa/mundum adimplendae in-*
7 *servire debent* (C);/*earum vis apo-*
stolica e conformitate cum fini-
8 *bus Ecclesiae pendet atque e sin-*
9 *gulorum mem**b**rorum*
testimonio christia-
10 *no et spiritu evan**g**elico* (D).
[cf. p. 43, ln. 20-22]

IV [n. 19, **623**, 11-17]

et caritatis testimonium Christi 11
praebent.

Inter has consociationes illae 12
imprimis considerandae sunt quae
intimio**r**em unitatem inter/vitam 13
practicam membrorum et eorum
fidem fovent atque/extollunt. 14
Consociationes non sunt sibi ip-
sis finis, sed missioni Ecclesiae
circa/mundum adimplendae in- 15
servire debent; earum vis apo-
stolica e conformitate/cum fini- 16
44 bus Ecclesiae pendet atque e sin-
45 gulorum membrorum totiusque
asso**c**iationis testimonio christia- 17
46 no et spiritu evangelico.
[cf. p. 623, ln. 24-25]

(D) Ad vitandum periculum «professionalismi» in apostolatu, E/3307 insistit in valore testimonii evangelici membrorum singulorum associationis. Commissio ita respondet etiam desiderio E/3425 quoad testimonium collectivum associationis.

IV 44 – Pag. 43, lin. 8: Scribatur: «atque e *membrorum singillatim et collective* testimonia» (1 Pater).
R. – Provisum est per modum sequentem.
45 – Pag. 23, linn. 8-9: Dicatur: «… singulorum membrorum *totiusque associationis* testimonio christiano…» (13 Patres).
R. – Admittitur.
46 – Pag. 43, lin. 9: Addatur: «*et fiduciali communione cum hierarchia*» (1 Pater).
R. – Non videtur necessarium, quia de hac re specialiter tractatur in Cap. V.

I [n. 13, **10**, 34 – **11**, 2]

11 tamen est virium dispersio, quae fit praesertim promovendo si-
2 ne/ratione sufficienti associatio-
nes et opera.[6]

II [n. 14, **13**, 26-32]

tamen est virium dispersio, quae
fit prae**s**ertim promovendo [B] si- 27
ne ratione sufficienti associatio-
nes novas et opera,/vel retinendo 28
ultra vitam utilem associationes
sive methodos olim idoneas. [C]
Universale munus autem mis- 29
sionis Ecclesiae, spectato simul
pro**g**ressu structurarum et im- 30
pellenti cursu societatis hodier-
nae, requirit ut/incepta apostola- 31
tus catholici magis magis-
que perficiant formas associa-
tas/in campo internationali. 32

[cf. ln. 24-26]

I [6] [*Vide pag. praecedenti*].

II [B] Unus Pater [E/353, E/375] timet ne redactio nimiam libertatem praebeat laicis. Necesse est ut semper tum fundatio, tum organizatio novae associationis submittantur auctoritati dioecesanae.

Duobus Patribus [E/2229, E/2255] item non placet generalis assertio «libertas laicorum in condendis associationibus apostolatus». Rationes sunt: a) laici nequeunt a priori et doctrinaliter afirmari «liberi» a regimine Sacrae Hierarchiae in materia quae est de se propria eiusdem; b) laici possunt esse ob statutum ecclesiasticum liberi aliquid faciendi in apostolatu si et quando et quantum hoc placuerit auctoritati competenti sed servari debet facultas eiusdem auctoritatis competentis concedendi et non concedendi. Quod revera negatur si principium generale statuitur sensu expresso in textu schematis. Libertas de qua sermo est in textu debet clare restringi ad obiecta pro quibus adesse potest doctrinaliter loquendo libertas in laicis, non vero ad elementa quae sunt iure divino ipsius Ecclesiae.

Aliquis Pater [E/2320] dicit nunc requiritur «recollectio in Ecclesia, virium dispersarum maximeque rerum diversarum reductio ad unitatem, ita ut verae necessitatis iudicium sit apud auctoritatem Ecclesiasticam». Proponit ergo [E/2320] ut dicatur: «Salva debita auctoritatis *Hierarchiae licentia et cum subordinatione*, libertas laicorum… agnoscatur».

E converso aliquis Pater [E/2320] optime iudicat ea quae dicuntur de libertate et unitate quoad associationes. Non debent omnia uniformiter fieri sub nomine unitatis.

Item alii Patri [E/241, E/305, E/397, E/405, E/413] placet affirmatio libertatis laicorum et optat ut laici cognoscant illam libertatem.

R/ Nostra Commissio diu anceps remansit inter tam discrepantes sententias. Post longam et maturam disceptationem, considerando quod quamvis in iure Codicis Iuris Canonici ius nativum fidelium constituendi associationes in fines supernaturales implicite tantummodo agnoscatur (can. 684), in Decreto tamen S. C. Concilii 13 nov. 1920 (Corrienten. 13 nov. 1920, *A.A.S.*, 13 [1920], p. 139)

III [n. 19, **43**, 11-20]

[cf. p. 43, ln. 23-27]

11 Universale munus autem mis-
12 sionis Eccle**s**iae, spectato simul
13 progressu *institutorum* et/im-
pellente cursu societatis hodier-
14 nae, requirit/ut incepta apostola-
tus catholici magis magis-
15 que/perficiant formas consocia-
16 tas in campo interna**t**ionali.
Organizationes Internationales
17 *Catho**l**icae finem suum melius*
18 *consequentur, si coe**t**us qui in illis*
coadunantur eorumque mem-
19 *bra/intimius eisdem uniuntur* (E).
20 Debita cum auctoritate eccle- 47-50

IV [n. 19, **623**, 18-24]

[cf. p. 623, ln. 25-28]

Universale autem munus mis- 18
sionis Ecclesiae, spectato simul
progressu/institutorum et im- 19
pellente cursu societatis hodier-
nae, requirit ut incepta/apostoli- 20
ca catholicorum magis magis-
que perficiant formas consocia-
tas in campo/internationali. 21
Organizationes Internationales
Catholicae finem suum melius
consequentur, si coetus qui in illis 22
coadunantur eorumque membra
intimius/eisdem uniuntur. 23
Debita cum auctoritate eccle- 24

---

diserte afirmatur; Commissio retinere iudicavit textum: «Salva debita cum auctoritatibus ecclesiasticis relatione,]ibertas laicorum in associationibus organizandis, et praesertim in adhaesione eis danda, agnoscatur».

[C] Ad phrasim sequentem unus Pater [E/342] inseri cupit vocabulum «novas» nempe associationes et opera.

Alius Pater [E/495] autem addere velit: «… vel retinendo ultra vitam utilem associationes sive methodos olim forsan idoneos».

R/ Commissio libenter assentit his duobus observationibus et ea includit in textu, qui ita sonat: «Vitanda tamem est virium dispersio, quae fit praesertim promovendo sine ratione sufficienti associationes *novas* et opera, *vel retinendo ultra vitam utilem associationes sive methodos olim idoneas*».

III (E) Commissio magis explicite de hac re loquitur, iuxta desiderata E/3398.

IV 47 – Pag. 43, lin. 20: Dicatur: «*Approbante* auctoritate ecclesiastica fas sit laicis…» (2 Patres).
R. – *Est* revera ius pro laicis (cf. De Ecclesia, Cap. IV).
48 – Pag. 43, lin. 20: Dicatur: «*Competentis* auctoritatis ecclesiasticae *iure integre servato, liberum est…*» (1 Pater).
R. – Non admittitur. Cf. totum caput V.
49 – Pag. 43, linn. 20-22: Deleantur quia valde periculosa (1 Pater).
R. – Timor videtur infundatus.
50 – Pag. 43, linn. 20-22: Dicatur: «*Praevia ab* auctoritate ecclesiastica *approbatione accepta, facultas tribuitur* laicos consociationes condere, *et eas, debita cum auctoritate ecclesiastica relatione servata*, moderari, conditasque nomen dare» (1 Pater).
R. – Hic generaliter tractatur etiam de iis consociationibus pro quibus nec approbatio nec facultas condendi ab Hierarchia requiritur. Textus iam approbatus maneat.

I [n. 56, 14, **34**, 24-25; **11**, 3-8]

[cf. p. 10, ln. 33 - p. 11, ln. 1-2]

[56] **34** non videtur opportunum formas quae in aliqua natione instituuntur, ad alias
25 sine discrimine transferre.[4]

11 [14.]

3 [*Associationes fidelium in iure condito et condendo*].

4 Quoad associationes de quibus
5 agit Codex Iuris Canonici in/canonibus 700-725, etsi non omnes immediate finem habent
6 apostolicum, curent Ordinarii ut spiri-
7 tum vere apostolicum in/eorum membris excitent et forment, et
8 ad opera apostolatus/individualis ac socialis exercendum ea stimulent.

II [n. 14-15, **14**, 1-7]

[cf. ln. 26-28]

Non videtur tamen semper opportunum formas quae in **14**
alia na**t**ione instituuntur, ad alias sine discrimine transferre.[10] 2

15. 3

[*Associationes fidelium in iure condito et condendo*].

Quoad/associationes de quibus agit Codex Iuris Canonici in ca- 4
nonibus 700-725,/etsi non omnes immediate finem habent 5
apostolicum, curent Ordinarii/et 6
respective moderatores ut spiritum vere apostolicum in earum
mem**b**ris excitent et forment. 7

I[4], **II** [10] Cf. Ioannes XXIII, Litt. Encycl. *Princeps Pastorum*, 10 dec. 1959: *A.A.S.*, 51 (1959), p. 856.

III (F) E/3339, 3400, 3402, 3522 desiderant ut melius affirmetur libertas laicorum in associationibus condendis et ordinandis. Textus hoc in sensu emendatus est. E contra E/4606 petit maiorem dependentiam a Hierarchia, et E/3433 postulat ut auctoritas episcoporum circa iudicium ferendum de aliqua actione apostolica melius sublineatur. Quod tamen iam continetur in textu, insuper in hoc capite n. 21 et in capite V, n. 24 explicite exponitur.

(G) E/3429 insistit non esse opportunum formas apostolatus sine discrimine transferre ab aliqua natione ad aliam, et requirit in hac re iudicium ordinarii loci; similiter loquitur E/3588. Quod iam affirmatur in textu.

IV 51 – Pag. 43, lin. 21: Sumatur textus prior, vel mutetur sic: «*Hortantur laici ut sub ductu hierarchiae catholicae* consociationes cond*ant* et moder*ent*» (1 Pater).
R. – Hic agitur de omnibus associationibus, etiam de iis qui omnino non sub ductu Hierarhiae sunt. Cf. cap. V. Maneat textus.

	III [n. 19, **43**, 20-29]		IV [n. 19, **623**, 24-29]	
21	siastic*a* rela**t**ione *servata,*[5] *ius est*	52,53	siastica relatione servata,[5] ius est	
22	laic*is* consociationes *con**d**ere*[6]	51	laicis con**s**ociationes condere[6]	25
	et moderari *conditisque nomen*	54	et moderari conditisque nomen	
23	*dare/*(F).		dare.	
	Vitanda tamen est virium di-		Vitanda tamen est/virium di-	26
24	spersio, *quae/tunc est si*		spersio quae tunc contingit, si	
	promoven*tur* sine sufficienti ra-		promoventur sine sufficienti ra-	
25	tione/nova*e* consociationes et		tione/novae associationes et	27
26	opera, vel *si* retinen*tur*/ultra vi-		opera, vel si retinentur ultra vi-	
	tam utilem associationes sive me-		tam utilem associationes/sive me-	28
27	thod*i/obsoletae; nec* semper op-	55	thodi obsoletae; nec semper op-	
28	portunum erit formas,/quae in		portunum erit formas quae in	
	alia natione instituuntur, ad alias		alia/natione instituuntur, ad alias	29
29	sine/discrimine transferre (G).[7]		sine discrimine transferre.[7]	

III, IV [5] Cf. infra cap. V, n. 22.
III, IV [6] Cf. Decretum S. C. Concilii *Corrienten.*, 13 nov. 1920: *A.A.S.*, 13 (1921), p. 139.
III, IV [7] Cf. Ioannes XXIII, Litt. Encycl. *Princeps Pastorum*, 10 dec. 1959: *A.A.S.*, 51 (1959), p. 856.

52 – Pag. 43, lin. 21: Loco «ius» dicatur «*facultas*» (1 Pater).
R. – Est revera ius.
53 – Pag. 43, lin. 21: Dicatur: «debita cum auctoritate ecclesiastica relatione *et observantia servata, liberum* est laicos…» (1 Pater).
R. – Cf. responsiones iam propositas.
54 – Pag. 43, lin. 23: Addatur: «… nomen dare; *consensus requiritur Episcopi, si de consociationibus quae finis animationis ordinis temporalis agitur*» (1 Pater).
R. – De qua re expresse agitur in Cap. V, hic generaliter tantum. Textus maneat.
55 – Pag. 43, linn. 27-29: Dicatur: «Nec *habitualiter* formas *apostolatus* quae in *aliquibus* nationibus instituuntur, ad alias sine discrimine *et semper cum necessariis adaptationibus* transferre» (1 Pater).
R. – Non admittitur. Textus invitat enim ad prudentiam in hac re.

I [n. 14, **11**, 8-16]

9 Curent etiam ut/huiusmodi as-
sociationes sint adiutorio sibi
10 invicem atque variis/apostolatus
inceptis.

11 Insuper Sacrosancta Synodus
12 mandat, ut Commissio ad Co**d**i-
cem Iuris Canonici recogno-
scendum ea, quae de consociati-
13 vis/apostolatus laicorum formis
in hoc Decreto dicuntur, in ius
14 con**d**endum recipiat, et ea, quae
de associationibus fidelium in
15 iure/iam statuuntur apostolatus
Ecclesiae hodiernis necessitati-
16 bus/adaptet.[7]

II [n. 15, **14**, 7-15]

Curent etiam ut huiusmodi as-
sociationes sint/adiutorio sibi 8
invicem atque variis apostolatus
inceptis.

Sodales autem apostolatui in- 9
dividuali et, pro viribus, etiam
conso**c**iato exercendo libenter 10
se devoveant.

[B] Insuper Sacrosancta Synodus 11
mandat ut Commissio ad Codi-
cem Iu**r**is Canonici [A] recogno- 12
scendum ea, quae de consociati-
vis apostolatus lai**c**orum formis 13
in hoc Decreto dicuntur, in ius
condendum recipiat, et ea,/quae 14
de associationibus fidelium in
iure iam statuuntur, apostolatus
Ec**c**lesiae hodiernis necessitati- 15
bus accommodet.[11]

I[7], **II** [11] Hic numerus est summula alicuius studii facti de Associationibus fidelium, a Commissione quadam mixta, composita ex Commissione de Disciplina cleri et populi christiani et ex Commissione de Apostolatu laicorum.

II [A] Unus Pater [E/353] optat ut hac de re in Codice Iuris Canonici tractetur ampliori modo; iam Pius XI, in primo tempore Actionis Catholicae, dolebat nihil in Codice quoad tales associationes laicoram inveniri.

Alii Patri [E/413] e converso videtur legislationem canonicam de hac materia prorsus generalem esse debere, quia adest periculum decernendi de rebus adhuc in evolutione continua igiturque transitoriis. Ergo pertinet ad legislatorem localem statuere quoad singulas res attinentes ad apostolatum laicorum.

Aliqua Conferentia Episcopalis [E/351] autem vellet quod Codex novas non contineat enumerationem exhaustivam associationum.

R/ Notare liceat sequentia. Hic numerus est summala alicuius studii facti de Associationibus fidelium, a Commissione quadam mixta, ex Commissione

III | IV

de Disciplina cleri et populi christiani et ex Commissione de Apostolatu laicorum composita. Insuper mandatur ut in Codice aliqua tractatio fiat modo quidem generali sed iuridico, dum hic potius principia statuuntur. In textu non datur enumeratio exhaustiva associatiomum: quae enamerantur enim dicuntur exempli gratia; neque in Codice fiet, nec fieri potest enameratio exhaustiva, quia existunt centena et amplius diversae associationes apostolatus et aliae.

[B] Aliquis Pater [E/301] denique, loco «Sacrosancta Synodus mandat…», diceret libentius «Sacrosancta Synodus commendat…».

R/ At hic agitur re vera de *mandato Concilii* ad illam Commissionem ad Codicem Iuris Canonici recognoscendum.

I [n. 56, **33**, 20-21]	II [n. 16, **14**, 16-17]
33 [56.]	16. 16
20 [*De peculiari quadam apostolatus laicorum forma*].	[*De Actione Catholica*]. [A]
21 Ab**h**inc non pauca decennia, pluribus in nationibus, laici,	Abhinc non pauca decennia, pluribus/in nationibus, laici, 17

II [A] Aliquibus Patribus [E/310, E/448, E/421, E/286, E/400, E/2046] videtur pressius loquendum de Actione Catholica, quia perpauca hic et sat vaga dicuntur, et quasi cum timore aliquo.

Aliis Patribus e contrario, hoc loquendi modo, discrete sed satis clare enodatur argumentum.

Aliquis Pater [E/400] vellet ut clare dicatur: «Sacrosanctum Concilium commendat ut Actio Catholica in omnibus nationibus et dioecesibus instituatur atque ut in Conferentiis Nationalibus Episcoporum statuta generalia Actionis Catholicae, iuxta locorum condiciones, condantur».

Alicui Patri [E/421] displicent ea quae in nota dicuntur, nempe «in aliquibus nationibus neque ipsa expressío (Actionis Catholicae) placet».

Alius Pater [E/530] autem nollet «canonizare» expressionem (Actionis Catholicae), quae neque est felix, neque in omnibus nationibus admittitur. Expressio Actio Cathohica nimis videtur urgere «actionem» et intimare in praxi quandam speciem «activismi». «Apostolatus laicorum» melius exprimeret realitatem laicorum in Ecclesia, colligaret eorum manus cum illo Episcopi, missioni divinae, vocationi ad sanctitatem.

Unus Pater [E/286] notat nomen Actionis Catholicae in regionibus saltem linguae Anglicae quiddam politicum redolere et sonare. Cum illis qui Catholicae Ecclesiae addicti non sunt, male nomen illud sonet et notatio politica fere semper comitetur, in insulis Britannicis im usum non est neque esse potest. Fere omnes enim in Anglia essent Actionem Catholicam secum ferre approbationem cuiusdam partis politicae catholicae. Insuper si finis oecumenicus Concilii prae oculis habetur, nomen illud non facile adhibetur ad apostolatum laicorum indicandum. Non praetenditur quidem ut in regionibus ubi in usu est, non sit acceptandum, sed non est apostolatus forma iure pollens in Ecclesia universali.

Aliquis Pater [E/286] notat denique quattuor notas esse necessarias ut Actio Catholica habeatur, denominatio non est necessaria, et etiam structurae possunt esse diversae.

R/ Omnes hae sententiae et observationes ostendunt variam mentalitatem Patrum, necnon varia adiuncta nationum e quibus proveniunt. Commissio omnes difficultates has iam antea consideravit (iam Commissio praeparatoria) et ideo textus est aliquod compromissum. Omnibus perpensis ergo substantialiter relictus est textus uti iacebat iam in schemate praeparatoria et in redactione anni 1963, solummodo leviter corriguntur textus hic et illic.

III *Ad num. 20*: (A) Patres in Aula diversimode de hoc numero locuti sunt, et saepe responsum iam sibi ipsis dederunt.

E/3317 et E/3829 volunt ut integrus numerus supprimatur, quia satis de Actione Catholica, in re si non quoad nomen, dicuntur, quando agitur de missione canonica. E contra E/3279, 3397, 3424, 3426, 3427, 3429, 3828, admirationem exprimunt de timiditate schematis circa Actionem Catholicam.

Secundum E/3276 et E/3829 schema peccatum favoritismi commisit. E contra E/3340 et E/3341 dicunt bene et in aequilibrio positam esse doctrinam.

E/3324 et E/3518 dolent de ambiguitate vocabuli «Actionis Catholicae» quod deberet sumi sensu generico, ut periculum de falsa notione catholicitatis et

	III [n. 20, **43**, 31-33]		IV [n. 20, **623**, 30]	
31	20.	56-59	20.	30
	[*De Actione Catholica*] (A).			
32	Abhinc/non pauca decennia,		Abhinc non pauca decennia,	
33	pluribus in nationibus,/laici,	61	pluribus in nationibus, laici,	

---

etiam periculum monopolismi vitetur. Alii Patres e contra (E/3279, 3301, 3322, 3341, 3325, 3366, 3371, 3397, 3399, 3420, 3424, 3426, 3427, 3429, 3446, 3793) sensum specificum vocabuli sustinuerunt explicite vel aequivalenter.

E/3300 optat ut exprimatur Actionem Catholicam esse tantum unam e variis formis. E/3402 timet ne «apostolatus laicorum» limitative applicetur apostolatui mandato, et restringatur ad Actionem Catholicam: esset confusio inter genus et speciem. Secundum E/3400 vel agitur de classificatione associationum ratione finium, tunc non esset nominanda Actio Catholica, vel fit classificatio nominalis, tunc etiam aliae formae citari deberent. Re vera non agitur de classificatione (quando hoc aliquomodo fit in n. 19, non nominatur Actio Catholica), sed de formis apostolatus, et Actio Catholica certe est aliqua forma specialis, quae comprehendit plures associationes de quibus non fit mentio in schemate. Actio Catholica praesentatur tamquam una inter diversas formas ad idem genus apostolatus laicorum pertinens.

Propter omnes has rationes tantum pauca verba mutata sunt in numero. Verum est schema viam mediam selegisse (E/3424), sed haec via est unica possibilis: ex una parte enim Concilium agere debet de hac forma apostolatus, de qua tanta, saepe et sollemniter, dicta sunt, ex altera parte obiective verum est hanc formam nec ubique nec eodem modo existere.

IV *Modi generales*: 56 – Deleantur numeri a 15 usque ad 32: Hierarchiae et laicis uniuscuiusque regionis relinquantur (1 Pater).
R. – Textus iam a Concilio suffragatus est.
– Tollendus omnino totus numerus circa Actionem Catholicam, nec ullo modo alibi restituendus (unus Pater).
R. – Eadem responsio.
57 – Actio Catholica magis clare commendetur, quia viget et debet roborari in multissimis nationibus (3 Patres).
R. – Propter difficultates bene notas, via media secuta est, ergo textus maneat sicut est.
58 – Deberet clarius distingui inter *a*) Actio Catholica – actio cuiusvis baptizati; *b*) Actio Catholica associationum catholicarum (e. g. Legio Mariae – Conferentia S. Vincentii); *c*) Actio Catholica formaliter dicta (1 Pater).
R. – Non admittitur. Textus videtur sat clarus et loquitur (cf. n. 19) de variis *formis* apostolatus.
– Clarificari debet natura (et etiam «Status») Actionis Catholicae relate ad Apostolatum laicorum.
– Illa est tertium quid inter apostolatum hierarchiae et apostolatum laicorum et non debet praesentari ut «apostolatus laicorum» veri nominis et simpliciter qua talis (48 Patres).
R. – Emendatio proposita est contra sensum textus recepti, ergo non potest admitti.
59 – Unus Pater: Totum caput inducit in confusionem inter apostolatum laicorum et Actionem Catholicam.
R. – Caput votatum est a Concilio. Insuper notandum est textum insistere in variis formis Apostolatus laicorum.
60 – Pag. 43, linn. 36-38 – Pag. 44, linn. 1-6: Textus sic legatur: «… fines proprie

	I [n. 56, **33**, 21-**34**, 1]	II [n. 16, **14**, 17-25]	
22	magis/in dies apostolatui sese	magis in dies apostolatui sese	
	devoventes, variis formis ac-	devoventes, variis for**m**is ac-	18
23	tionum et/consociationum sese	tionum et consociationum sese	
	congregarunt, quae, arctiorem	congregarunt, quae, arctiorem	
24	cum Hierar**c**hia con-	cum/Hierarchia [B] con-	19
	iunctionem servantes, fines im-	iunctionem servantes, fines im-	
25	mediate et proprie aposto**l**icos	mediate et proprie aposto**l**icos	20
	prosecutae sunt.	persecutae sunt.	
26	Inter has vel etiam similes anti-	Inter has vel etiam similes anti-	21
27	quiores institutiones, eae/prae-	quiores institutiones, eae prae-	
	sertim commemorandae sunt	sertim/commemorandae sunt	22
	quae, etsi diversam rationem	quae, etsi diversam rationem	
28	operandi sequebantur, tamen	operandi sequeban**t**ur,	23
	per omnes fere orbis catholici		
29	re**g**iones latissime propagatae,		
	uberrimos fructus, una	uberrimos tamen fructus	
30	cum aliis/apostolicis inceptis		
	pro Regno Christi, protulerunt,	Regno Christi attulerunt,	
31	quaeque a/Summis Pontificibus	quaeque a Sum**m**is Pontificibus	24
	et multis Episcopis merito	et a multis Episcopis merito	
32	commendatae/atque promotae,	commendatae atque pro**m**otae,	25
	saepe ab eis nomen Actionis Ca-	[C] ab eis nomen Actionis Ca-	
34	tholicae accepe**r**unt,	tholicae acceperunt,	

---

apostolicos persecutae sunt et persequuntur. Inter has vel etiam similes antiquiores institutiones… *sequuntur… afferunt…* accipiunt… *describuntur*», quia Accio Catholica ut quid praesens et operans prout veritas obiectiva exigit, apparet (1 Pater).
R. – Non admittitur quia, de his loquendo, Commissio retinuit modum historicum.

II [B] *Quoad textum*: Unus Pater [E/400] vellet ut dicatur Actionem Catholicam ab Episcopis esse conditam, et ut explicitum mandatum a Hierarchia accipiat, hoc modo: «In his ultimis decenniis, hortantibus Summis Pontificibus, ab Episcopis condita est «Actio Catholica» quae proinde dependentiam strictiorem habet cum Hierarchia, quae, non ablata laicorum initiativa, tamen cum ipsis explicitum mandatum de apostolica opera a Hierarchia accipiat, sub ipsius superiore moderamine actionem apostolicam exercere debet».

R/ Re vera hoc non respondet realitati rerum in omnibus nationibus ubi adest Actio Catholica, ideo Commissioni huic observationi assentiendum non videtur. Insuper quattuor notae possunt verificari etiam sine explicito mandato Hierarchiae, et tunc quidem habetur Actio Catholica. In textu ergo dicitur nunc explicite «Hierarchia potest hanc cooperationem etiam per explicitum mandatum sancire»; aliis verbis Actio Catholica potest haberi etiam sine explicito mandato.

[C] Alius Pater [E/384] petit ut supprimatur vocabum «saepe» quando dicitur «... a Summis Pontificibus et a multis Episcopis… saepe ab eis nomen Actionis Catholicae acceperunt».

R/ Commissio libenter assentit huic iustae observationi et expungendum censuit vocabulum «saepe».

	III [n. 20, **43**, 33 – **44**, 6]		IV [n. 20, **623**, 30-39]	
	magis in dies apostolatui sese		magis in/dies apostolatui sese	31
34	devoven**t**es, *in* vari*as* form*as* ac-		devoventes, in varias formas ac-	
35	tionum et consociatio**n**um sese	62	tionum et consociationum/sese	32
	congregarunt, quae, arctiorem		congregarunt quae, arctiorem	
36	cum/Hierarchia servantes con-		cum Hierarchia servantes con-	
	iunctionem, fines	65	iunctionem, /fines	33
37	pro**p**rie apostolicos		proprie apostolicos	
38	persecutae sunt *et persequun***t***ur*.		persecutae sunt et persequuntur.	
	Inter has vel etiam similes anti-		Inter has vel/etiam similes anti-	34
39	quiores/institutiones, eae prae-		quiores institutiones eae prae-	
40	sertim commemorandae/sunt		sentim commemorandae sunt	
	quae, etsi diversa*s* ratione*s*		quae, etsi diversas rationes	35
41	operandi se**q**uebantur,	60	operandi sequebantur,	
	uberrimos tamen fructus	63,64	uberrimas tamen fructus	
44	regno/Christi attulerunt,		regno Christi attulerunt,	36
2	quaeque a Summis Ponti**f**icibus		quaeque a Summis Pontificibus	
	et a multis Episcopis merito	66	et a multis Episcopis/merito	37
3	commen**d**atae atque promatae,		commendatae atque promotae,	
4	ab eis nomen Actionis/Ca-	67	ab eis nomen Actionis Ca-	
	tholicae acceperunt, *et saepissi-*		tholicae acce**p**erunt, et saepissi-	38
5	*me ut coo***p***eratio laicorum in*	68	me ut cooperatio laicorum in	
6	*apostolatu hierarchico de***s***cribe-*		apostolatu hierarchico descri**b**e-	39

IV 61 – Pag. 43, lin. 33: Post «laici» addatur «*inter quos multi iuvenes*» (1 Pater).
R. – Non est necessarius.
62 – Pag. 43, lin. 35: Loco «sese congregaverunt» ponetur «*congregati sunt*», quia a hierarchia congregari debent (1 Pater).
R. – Historice non constat.
63 – Pagg. 43-44, linn. 41 et 1: Auferantur verba «uberrimos tamen fructus regno Christi attulerunt» (1 Pater).
R. – Generaliter hoc in dubium non vocatur.
64 – Pag. 43, lin. 41: Transferantur verba «uberrimos fructus regno Christi attulerunt» ad paginam 44, lin. 6 post «describebantur» (1 Pater).
R. – Non admittitur quia mutatio non apparet necessaria ad claritatem textus.
65 – Pag. 43, linn. 36-37: Periodus sic mutetur: «fines apostolicos *evangelizationis* persecutae sunt et persequuntur». Ne evellatur ab obiecto missionis Ecclesiae missio arumationis ordinis temporalis (3 Patres).
R. – Non admittitur quia emendatio fortasse est minus ampla quam textus.
66 – Pag. 44, lin. 2: Addatur: «*et a Pio XI vocata pupilla oculi sui et sic strenue defensa ita ut vocatus fuerit Pontifex actionis catholicae*» (1 Pater).
R. – Non videntur haec verba necessaria.
67 – Pag. 44, linn. 3-4: Sic mutetur periodus ut deleantur verba «ab eis… acceperunt» et loco «in apostolatu hierarchico» ponatur «*cum*» (1 Pater).
R. – Non admittitur quia revera nomen A. C. acceperunt etiamsi illud non retinuerunt.
68 – Pag. 44, linn. 4-5-6: Tollatur expressio «collaboratio etc.…», quia nimis arcte inserit apostolatum proprium laicorum in apostolatu hierarchicae (1 Pater).
R. – Haec formulatio de facto data est a Summis Pontificibus.

I [n. 56, **34**, 1-6]

harum nota-
rum concursu et cumulata ac-
2 ceptione consti**t**uuntur:
3 *a*) Finis immediatus huiusmo-
4 di organizationum genenalis/finis
apostolicus ipsius Ecclesiae est,
tum quod ad singulo-
5 rum/hominum evangelizatio-
nem et sanctificationem, tum
6 quod ad Cor**p**oris Christi Mysti-
ci aedificationem attinet;

II [n. 16, **14**, 25-30]

harum nota-
rum/concursu et cumulata ac- 26
ceptione[12] constituuntur: [B]
a) Finis immediatus huiusmo- 27
di organizationum genenalis finis
apo**s**tolicus ipsius Ecclesiae est, 28
scilicet [E] quod ad
homines evangelizandos
et/sanctificandos 29
attinet eorum-
que conscientias rite ef-
formandas ita ut
va**r**ios ambitus 30
vitae spiritu Evangelii imbuere
valeant;

II [12] Dependentia strictior ab Hierarchia dat characterem specialem, praeter alias notas, associationibus Actionis Catholicae. In consiliis et votis, magna copia Episcoporum quaesivit praecisationes de ipsa Actione Catholica (cf. *Acta et Documenta,* etc. Series I, Appendix Vol. II, pp. 774-784; 790-792). Enumerantur ergo quattuor notae characteristicae, secundum doctrinam actualem Hierarchiae. Una vel alia nota invenitur in aliis associationibus, sed in Actione Catholica cumulatim acceptae habentur.

II [D] Unus Pater [E/427] improbat modum loquendi discrepantem, dicitur nempe «laici collaborantes *cum Hierarchia*» et postea «laici… collaborationem *in* apostolatu hierarchico».

R/ Textus sic emendatus est: «Laici, cooperantes *cum Hierarchia*» et «Laici, cooperantes *cum* apostolatu hierarchico».

[E] Sex Patres [E/2254] improbant distinctionem «tum quod ad singulorum hominum evangelizationem et sanctificationem, tum quod ad Corporis Mystici aedificationem attinet» nam primum etiam ad Corporis Mystici aedificationem pertinet.

R/ Haec obiectio tam aequa visa est ut mutavimus textum: «quod ad homines evangelizandos et sanctificandos attinet eorumque conscientias rite efformandas ita ut varios ambitus vitae spiritu Evangelii imbuere valeant».

III (B) Aliqui Patres petierunt ut praecisius vel clarius schema loquatur de Actione Catholica, E/3301 desiderat verba Summorum Pontificum Pii XI et XII in memoriam vocare; E/3322 et E/3424 petunt definitionem ad mentem Summorum Pontificum; E/3325; 3340: 3366 dixerunt textum essentialia continere. Commissio tamen satisfacere intendit desideriis supra expressis, et citat Summos Pontifices modo historico.

(C) Schema libertatem nominis in tuto ponit et iudicium hac de re episcopis relinquit, ut respondetur optatis E/3373.

(D) E/3367 vellet ut dicatur: «Finis immediatus huiusmodi organizationum est finem generalem apostolicum ipsius Ecclesiae *pro posse adiuvare*». Commissioni tamen videbatur non esse limitandum finem, quia hoc iam alibi fit. […]

III [n. 20, **44**, 6-18]

bantur (B).[8]
7 *Hae apostolatus formae sive*
8 *nomen Actio**n**is Catholicae ha-*
9 *beant sive aliud* (C), *quae/nostris*
temporibus pretiosum apostola-
10 *tum/exercent, sequentium* nota-
11 rum concursu et cu**m**ulata ac-
ceptione constituuntur:
12 *a*) Finis immediatus huiusmo-
13 di organi**z**ationum finis
apostolicus Ecclesiae est,
14 scilicet/*in ordine* ad
15 homines evangelizandos
et sancti**fi**candos

eorum-
16 que conscientia*m christiane*/ef-
formanda*m* ita ut *varias com-*
17 *munitates* va**r**ios*que* «ambitus»
spiritu Evangelii imbuere
18 valeant (D);

IV [n. 20, **623**, 39 – **624**, 4]

64 bantur.[8]
69,70 Hae apostolatus formae sive 40
nomen Actionis Catholicae ha-
beant sive/aliud, quae nostris 41
temporibus pretiosum apostola-
tum exercent, sequentium/nota- 42
71 rum concursu et cumulata ac-
ceptione constituuntur:
72,73 *a*) Finis immediatus huiusmo- **624**
di organizationum finis
apostolicus Ec**c**lesiae est, 2
scilicet in ordine ad
homines evangelizandos
et sanctificandos

eorum- 3
que conscientiam christiane ef-
formandam ita ut varias com-
74 munitates/variosque ambitus 4
spiritu Evangelii imbuere
valeant;

III, IV [8] Cf. Pius XI, Epist. *Quae nobis*, ad Card. Bertram, 13 nov. 1928: *A.A.S.*, 20 (1928), p. 385. Cf. etiam Pius XII, *Alloc. ad A. C. Italicam*, 4 sept. 1940: *A.A.S.*, 32 (1940), p. 362.

IV 69 – Pag. 44, linn. 7-10: Deleantur verba «Sive nomen...» (8 Patres).
R. – Non admittitur quia, ab initio Concilii, multi Patres desideraverunt ut in tuto ponatur libertas nominis et hanc libertatem textus vindicat.
70 – Pag. 44, linn. 7-11: Legatur: «Hae apostolatus formae quae nostris temporibus pretiosum apostolatum exercent sequentium notarum...» (1 Pater).
R. – Eadem responsio, ergo non admittitur.
71 – Pag. 44, linn. 10-11: Auferantur verba «et cumulata acceptione» (1 Pater).
R. – Verba videntur necessaria, ergo non admittitur.
72 – Pag. 44, linn. 12-35: Redactio 4 notarum aliquantulum confusa est nec distincte exprimit id quod in unaquaque significare intenditur (1 Pater).
R. – Textus iam approbatus est.
– Insuper ordo notarum melior esset si ponerentur sic: a-b-c-d (10 Patres).
R. – Non admittitur, quia ordo videtur sat clarus.
– Alius Pater desiderat prius loqui de his quae continentur sub littera d (1 Pater).
R. – Non videtur opportunum, nec logicum.
73 – Pag. 44, linn. 12-18: Periodus sic mutetur: «finis immediatus huiusmodi organisationum est homines evangeliz*are* et sanctific*are* etc.» (2 Patres), quia finis apostolicus Ecclesiae latius patet quam evangelizatio et sanctincatio hominum.
R. – Textus approbatus dicit «in ordine ad» etc.... ergo subintelligit quod finis apostolicus Ecclesiae latius sit.
74 – Pag. 44, lin. 17: Post verbum ambitus addatur: «Vitae» (1 Pater).
R. – Non admittitur quia per emendationem propositam textus nimis restringeretur.

I [n. 56, **34**, 7-19]

7 *b*) Laici, collaborantes iuxta
8 modum proprium cum Hie**r**ar-
chia, suam experientiam af-
ferunt et responsabilitatem as-
9 su**m**unt in harum organizatio-
num moderamine, in condicio-
10 nibus/perpendendis, in quibus
actio pastoralis Ecclesiae exer-
11 cenda sit, /in elaboranda et
12 exsequenda ratione agen-
dorum;
13 *c*) Laici agunt non solum sin-
guli, sed uniti quoque instar/or-
ganici corporis, ita ut aptius Ec-
clesiae communitas esprimatur
14 et efficacior evadat apostolatus;
15 *d*) Laici, sive sponte sese offe-
16 rentes, sive invitati ad actio**n**em
et directam collaborationem in
apostolatu hierarchico, agunt
17 sub superiore moderamine ipsius
Hierarchiae.
18 Hierarchiae au**t**em est hanc
collaborationem per expli-
19 citum mandatum de apo**s**tolica
opera sancire.

II [n. 16, **14**, 31 – **15**, 7]

b) Laici, cooperantes iuxta 31
modum proprium cum Hierar-
chia, [D]/suam experientiam af- 32
ferunt et responsabilitatem as-
sumunt in earum or**g**anizatio- 33
num moderamine, in condicio-
nibus perpendendis, in quibus
actio pastoralis Ecclesiae exer- 34
cenda sit, atque in elaboranda et
exse**q**uenda ratione rerum agen- 35
darum;
c) Laici agunt **15**
uniti ad instar or-
ganici corporis, ita ut aptius Ec-
clesiae communitas significetur 2
et efficacior evadat apostolatus;
d) Laici, sive sponte sese offe- 3
rentes, sive vocati ad actionem
et/directam cooperationem cum 4
apostolatu hierarchico, [D] agunt
sub superiore/moderamine ipsius 5
Hierarchiae.
Hierarchia potest hanc 6
cooperationem etiam per expli-
citum manda**t**um 7
sancire.

III […] Secundum E/3371 et E/3446 notio perfecta Actionis Catholicae adhuc non potest dari, sed via debet aperta manere. Proponunt ergo mutationes de notis Actionis Catholicae. Commissio censuit textum non mutare; si non est perfectus, tamen satis clare indicat puncta essentialia communia associationum Actionis Catholicae. Commissio voluit tantum duas mutationes facere: omisit vocabulum «ipsius», quia secundum E/3324 expressio ambiguitatem inducit; addidit insuper verba «ita ut varias communitates variosque ambitus…», quod petitum est ab E/3478 et E/3520, nomine plurium, ne consociationes uti «Actio Catholica generalis» excludi videantur.

(E) E/3420 petit ius episcoporum sanciendi explicite per mandatum ordinationem apostolatus; E/3375 autem petit ut addantur verba «sub eius (Hierarchiae) approbatione». Quae tamen iam dicuntur in textu.

E/3583 postulat ut addatur: «explicito vel implicito mandato Hierarchiae». Commissio non iudicavit recipiendam esse hanc additionem.

IV 75 – Pag. 44, linn. 19-20: Auferantur verba: «Iuxta modum proprium» (1 Pater).
R. – Non admittitur.
76 – Pag. 44, linn. 20-21: Auferantur verba «suam experientiam afferunt» et substituantur haec sequentia: «*qualitatibus polleantur ut responsabilitatem* assumere *possint*» (1 Pater).
R. – Non admittitur quia hoc respicit formationem ad apostolatum de qua in alio loco tractatur.
77 – Pag. 44, lin. 23-24: Verba «in quibus actio Pastoralis Ecclesiae exercenda sit» videntur nimis ampia (1 Pater).
R. – Non admittitur quia si laici agunt vere uniti exprimunt melius communitatem Ecclesiae.

	III [n. 20, **44**, 19-34]		IV [n. 20, **624**, 5-15]	
19	*b*) Laici, cooperantes iuxta	75	*b*) Laici, cooperantes iuxta	5
20	modum pro**p**rium cum Hierar-		modum proprium cum Hierar-	
	chia, suam experientiam af-	76	chia, suam/experientiam af-	6
21	fe**r**unt et «responsabilitatem» as-		ferunt et responsabilitatem as-	
22	sumunt in *iis* /organizatio-		sumunt in iis organizatio-	
	n*ibus* modera*ndis*, in condicio-		nibus/moderandis, in condicio-	7
23	nibus/perpendendis, in quibus	77	nibus perpendendis in quibus	
24	actio pastoralis Eccle**s**iae exer-		actio pastoralis Eccle**s**iae exer-	8
	cenda sit, atque in elaboranda et		cenda sit, atque in elaboranda et	
25	exse**q**uenda ratione rerum agen-		exsequenda ratione rerum agen-	
	darum;		darum;	9
26	*c*) Laici agunt		*c*) Laici agunt	10
	uniti ad instar or-		uniti ad instar or-	
27	ganici/corporis, ita ut aptius Ec-	78	ganici corporis, ita ut aptius Ec-	
28	clesiae communitas/significetur		clesiae/communitas significetur	11
	et efficacior evadat apostalatus;		et efficacior evadat apostolatus;	
29	*d*) Laici, sive sponte sese offe-		*d*) Laici, sive sponte sese offe-	12
30	rentes, sive/*invitati* ad actionem	79	rentes, sive invitati ad actionem	
31	et directam cooperationem/cum		et direc**t**am cooperationem cum	13
	apostolatu hierarchico, agunt	80	apostolatu hierarchico, agunt	
32	sub supe**r**iore moderamine ipsius	83	sub superiore modera**m**ine ipsius	14
33	Hiera**r**chiae,		Hierarchiae,	
	quae po**t**est hanc	82	quae potest hanc	
	cooperationem etiam per expli-		cooperationem etiam per expli-	
34	citum/manda**t**um	81	ci**t**um mandatum	15
	sancire (E).		sancire.	

---

78 – Pag. 44, lin. 27: Deleantur verba «aptius Ecclesiae communitas significetur» (1 Pater).
R. – Non admittitur quia si laici agunt vere uniti exprimunt melius communitatem Ecclesiae.
79 – Pag. 44, linn. 29-32: Sic deberent scribi: «Laici sive sponte sese offerentes, sive invitati, *directe et immediate* cooper*ant* cum apostolatu hierarchico *et* agunt sub superiore moderamine ipsius hierarchiae etc.…», quia in documentis Summorum Pontificum directe et immediate cooperatio in primo collocetur (1 Pater).
R. – Maneat textus quia hoc praecise dicit.
80 – Pag. 44, linn. 31-34: Post «agunt» dicere «*in coniunctione cum hierarchia quae suprema pollet responsabilitate et auctoritate in iis rebus quae ad apostolatum spectant Ecclesiae*» (1 Pater).
R. – Non admittitur, quia expressio «in coniunctione cum hierarchia» non videtur sufficiens.
81 – Pag. 44, linn. 32-33 ss.: Mandatum explicite dici debet nota constitutiva A. C., secus timetur ne Actio Catholica privetur nota quae est fundamentum cooperationis cum apostolatu hierarchico (2 Patres).
R. – Propter controversias melius est ut textus remaneat sicut est.
82 – Pag. 44, linn. 32-33: Loco «potest», scribere «*debet*» (1 Pater).
R. – Eadem responsio ac pro modo praecedenti.
83 – Pag. 44, linn. 32-35: Auferantur, quia sufficienter provisum est pag. 53, linn. 23-25. In hoc loco textus: 1) non est necessarius; nihil mandatum superaddit; 2) est contradictorius; videtur aliquid superadditum sed in pag. 53 videtur communicare alicui consociationi, et merito quidem: notam specialis coniunctionis cum hierarchia (1 Pater).

I [n. 56, **34**, 20-23. 30]	II [n. 16, **15**, 8-11]
20 Organizationes in quibus hae notae simul sumptae iudicio 21 Episcoporum re vera inveniuntur, sive nomen Actionis Catho- 22 li**c**ae habeant, sive aliud, secundum locorum ac populorum exi- 23 gentias, varias structuras assumere possunt.	Organizationes in quibus hae 8 notae simul sumptae iudicio Hiera**c**hiae [F] re vera inveniun- 9 tur, sive nomen Actionis Catholicae habeant, sive/aliud, secun- 10 dum locorum ac populorum necessitates, varias structuras assumere possunt.[13] [G-H-I] 11
30 Sacrosanctum Concilium has	

II [13] In aliquibus regionibus «Actio Catholica» modo *unitario* in quattuor partibus (viri, mulieres, iuventus masculina, iuventus feminina) organizatur; in aliis nationibus habetur Actio Catholica *generalis*, in variis communitatibus Ecclesiae secundum aetatem et sexum distincta, et *specializata* iuxta diversos sive vitae sive operum campos. Item in aliis nationibus Actio Catholica *foederativa* instauratur, in qua singulae associationes, sua nomina propria servantes, ita congregantur, ut ipsa foederatio nomen Actionis Catholicae accipiat. Denique in multis nationibus *nomen* Actionis Catholicae non invenitur, immo in aliquibus nequidem placet; tamen habentur associationes in quibus quattuor notae inveniuntur, et aliquando institutionibus antiquioribus vel novis erectis «mandatum» quoque a Hierarchia nationali datur. In his nationibus potius nomen «Apostolatus laicorum» adhibetur. Insuper in ambitu internationali etiam magis vocabulum «Apostolatus laicorum» viget, quia in organizationibus internationalibus catholicis praeter associationes Actionis Catholicae, vel una cum iis, multae aliae coniunguntur.

R. – Non admittitur quia, si Caput V de mandato loquitur, mentio illius mandati hic debet fieri.

II [F] Aliquis Pater [E/301] vellet ut loco «Episcoporum» dicatur «Hierarchiae», nam contingit ut ipse Summus Pontifex de tali re iudicium protulerit.

R/ Huic obiectioni Commissio etiam libenter assentit, ita ut sic sonet nunc paragraphus ultima numeri: «Orgamizationes in quibus hae notae simul sumptae iudicio Hierarchiae re vera inveniantur…».

[G] Unus Pater [E/530] optat ut phrasis «ut ad ultimum apostolatus finem scilicet gloriam Dei et mundi salutem, indesinenter conspirent», quae in nota habetur, in corpus seu in textu decreti assumatur in aliquo loco.

R/ Commissioni videtur hanc expressionem iam aliqualiter contineri in numero 1° schematis praesentis cum dicitur: «Ecclesiae missio est… Deum glorificando, animas salvando…», et quia laicorum apostolatus ad essentiam pertineat testimonii Ecclesiae, hanc ideam hic non esse repetendam.

[H] Unus Pater [E/248] notat quod in schemate locutio facta est de methodis apostolatus. Nunc autem mille et amplius Episcopi, Archiepiscopi et Cardinales approbationem et commendationem dederunt… «Legioni Mariae» in earum dioecesibus. Loquendum esset ergo etiam de hac apostolatus forma et methodo.

R/ Post longam disceptationem maiori parti Commissionis non videbatur necessarium, pertractato tali modo de Actione Catholica, amplius loqui debere de aliis formis apostolatus laicorum, etiam quia aliquae eorum reapse habent quattuor notas.

[I] Duo Patres [E/356, E/335] optant ut Actio Catholica apertius et instantius commendetur.

Vigintiquinque Patres [?] autem dicunt ut relinquatur textus uti iacet, quia dicit essentialia.

Tres Patres [E/356, E/2227, E/2254] e contrario optant ut omnes associationes apostolatus laicorum commendentur.

	III [n. 20, **44**, 35-40]		IV [n. 20, **624**, 16-19]	
35	Organizationes in quibus hae	86	Organizationes in quibus hae	16
36	notae simul/sumptae iudicio		notae simul sumptae iudicio	
	Hierarchiae *reperiun-*		Hierarchiae /reperiun-	17
	tur, [cf. ln. 38-39]	84	tur, *Actio Catholica censendae*	
37	*etsi/ob*		*sunt*, etsi ob	
	locorum ac populorum *exi-*		locorum ac populorum/exi-	18
38	*gentias*, varias/formas *et nomina*		gentias, varias formas et nomina	
39	assum*unt*, *re vera Actio Ca**t**holi-*	87	assumunt. [cf. ln. 17]	
	ca censendae sunt (F).[9]	85		
40	*Sacrosanctum Concilium has*	88	Sacrosanctum Concilium has	19

III [9] In aliquibus regionibus «Actio Catholica» modo *unitario* in quattuor partibus (viri, mulieres, iuventus masculina, iuventus feminina) organizatur; in aliis nationibus habetur Actio Catholica *generalis*, in variis communitatibus Ecclesiae secundum aetatem et sexum distincta, et *specializata* iuxta diversos sive vitae sive operum campos. Item in aliis nationibus Actio Catholica *foederativa* instauratur, in qua singulae associationes, sua nomina propria servantes, ita congregantur, ut ipsa foederatio nomen Actionis Catholicae accipiat. Denique in multis nationibus *nomen* Actionis Catholicae non invenitur; immo in aliquibus nequidem placet; tamen habentur associationes in quibus quattuor notae inveniuntur, et aliquando institutionibus antiquioribus vel novis erectis «mandatum» quoque a Hierarchia locali datur. In his nationibus potius nomen «Apostolatus laicorum» adhibetur. Insuper in ambitu internationali etiam magis vocabulum «Apostolatus laicorum» viget, quia in organizationibus internationalibus catholicis, praeter associationes Actionis Catholicae, vel una cum illis, multae aliae coniunguntur.

R/ Post longam et maturam disceptationem Commissio decrevit ut omnes associationes commendentur, de quo in numero 17º.

III (F) E/3420 insuper postulat ut ius episcoporum eligendi talem vel talem formam, et ius titulum specificum concedendi associationibus agnoscantur. Quod quidem fit iam in textu et etiam in aliis locis. E/3397 et E/3828 postulant ut ius et munus episcopis agnoscantur instituendi associationes quae essent aliqua foederatio, ita ut Actio Catholica locum suum inveniat, quin adsit amplius periculum favoritismi. Re vera de hac re, nempe de consiliis ad coordinandas institutiones apostolatus sermo est in capite V, n. 26.

IV 84 – Pag. 44, linn. 36-39: Organizationes… reperiuntur, *revera Actio Catholica censendae sunt* etsi ob locorum etc.… (1 Pater).
R. – Admittitur quia sententia clarior evadit; tamen auferantur verba «re vera».
85 – Pag. 44, lin. 39: Addere: «*Integrum est Episcopis, pro suo iure ex munere associationes suorum fidelium praedictis notis ornatas constituere, quibus in Conferentiis episcopalibus normae agendi dentur oportet*» (1 Pater).
R. – Hoc pertinet ad Caput V.
86 – Pag. 44, linn. 35-40: Hae lineae supprimantur. Restituendus integer textus prior a lin. 35 usque ad lin. 40, quia ex pag. 44, linn. 7-8, nomen A. C. nullo modo imponitur; attamen linn. 38-39 textus solae Actioni Catholicae exclusive se referre videtur. In textu priori Auctoritas loci melius in tuta ponitur (122 Patres).
R. – Textus iam a Concilio acceptatus est. Insuper notandum est textum remittere Hierarchiae iudicium de nomine.
– 2 ex his Patribus volunt etiam delere linn. 1-5, pag. 40 propter favoritismum quem exprimunt.
R. – Textus respondet desideriis plurium Patrum. Sic maneat.
87 – Pag. 44, linn. 38-39: Dicatur: «… revera *illud* censendae sunt *quod sub nomine* Acti*onis* Catholic*ae ipsa hierarchia saepe laudavit*» (1 Pater).
R. – Modus est minus clarus quam textus.
88 – Pag. 44, lin. 40 ad pag. 45, lin. 5: Legatur: «Sacrosanctum Concilium *Ac-*

I [n. 56, **34**, 30-35] II

institutiones, quae necessitatibus
31 apostolatus Ecclesiae, apud mul-
tas gentes, certo respondent,
32 eni**x**e commendat: sacerdotes et
laicos qui in ipsis adlaborant in-
33 vi**t**at, ut notas supra commemo-
ratas magis magisque ad effec-
34 tum/adducant, et cum omnibus
aliis apostalatus formis semper
35 fra**t**erne in Ecclesia cooperen-
tur.

---

tionem Catholicam quae necessitatibus apostolatus Ecclesiae, apud multas gentes certo respondet… commendat…» (1 Pater).

R. – Non admittitur quia non videtur opportunum propter difficultates plurium Patrum.

III (G) E/3340: 3427, 3429 petunt ut Concilium utilitatem, efficacitatem et necessitatem Actionis Catholicae commendet. Textus emendatus satisfactionem dat his propositionibus.

IV 89 – Pag. 45, lin. 3: Addatur «magis magisque, *si necessitas ferat*, ad effectum adducant», ne A. C. depingatur ut norma suprema omnis apostolatus (10 Patres).

III [n. 20, **44**, 40 – **45**, 5]

41 *institutiones,/quae necessitatibus*
42 *apostolatus Ecclesiae, apud/mul-*
tas gentes, certo respondent,
45 *enixe com***m***endat, sacerdotes et*
2 *laicos qui in ipsis adla***b***orant in-*
vitat, ut notas supra commemo-
3 *ratas/magis magisque ad effec-* 89
4 *tum adducant, et cum/omnibus*
aliis apostalatus formis semper
5 *fra***t***erne in Ecclesia cooperen-* 90
tur (G). 91

IV [n. 20, **624**, 19-23]

institutiones, quae necessitati-
bus apostolatus/Ecclesiae, apud 20
multas gentes, certe respondent,
enixe commendat: sacer**d**otes et 21
laicos qui in ipsis adlaborant in-
vitat, ut notas supra commemo- 22
ratas/magis magisque ad effec-
tum adducant et cum omnibus
aliis apostolatus formis/semper 23
fraterne in Ecclesia cooperen-
tur.

R. – Non admittitur quia textus non haberet utilitatem, nec praecise agitur de organizationibus quae secundum notas commemoratas agere intendunt.

90 – Pag. 45, lin. 5: Addatur: «semper fraterne *et absque ulla superbia*» (10 Patres).

R. – Additio non videtur necessaria et haec commendatio pertinet potius ad Cap. VI.

91 – Pag. 45, lin. 5: Post «cooperantur» addatur: «*neve in res stricte politicas sese indebite ingerant* (1 Pater).

R. – Verba, quamquam vera in se, non videntur necessaria in hoc textu et insuper idea deducitur ex n. 20 sub *a*) de fine harum organizationum.

	I [n. 12, **10**, 19-25]	II [n. 17, **15**, 12-17]	
10	[12.]	17.	12
19	[*Associationes apostolatus aestimentur*].	[*Associationes ab omnibus aestimentur*].	
20	Associationes/apostolatus magni habendae sunt, praesertim eae vero quas Ecclesia	Omnes associatio**n**es apostolatus recte aestimandae sunt; eae vero quas Hierarchia, [A]	13
21	speciali modo	se**c**undum temporum necnon et	14
	laudaverit vel commendaverit.	locorum necessitates, [B] laudaverit vel com**m**endaverit	15
22	Associationes vero, quas ecclesiastica auctoritas tamquam	vel ut	
23	obli**g**atorias in dioecesi vel paroecia instituendas decreverit, pariter/ac a sacerdotibus et a	urgentiores [C] in dioecesi aut paroecia instituendas decre**v**erit, [D] a sacerdotibus,	16
24	religiosis, a laicis speciali modo aestimandae/et secundum	religiosis et a laicis plurimi faciendae atque secun**d**um	
25	modum uniuscuiusque promovendae sunt.	modum uniuscuiusque promovendae sunt. [E]	17

II [A] Unus Pater [E/530, E/307] improbat quod in hoc numero dicitur «Ecclesia»; quia Ecclesia est populus Dei, et non convenit adhibere hoc vocabulum quando designare intenditur Hierarchia. Proponit ergo ut dicatur clare: «Hierarchia».

R/ Libenter assentimus huic rectae observationi et textus ita sonat nunc: «Omnes associationes apostolatus recte aestimandae sunt; eae vero quas *Hierarchia*.

[B] Alius Pater [E/413] vellet ut addatur: «… secundum temporum necnon et locorum necessitates…».

R/ Commissio libenter accipit hanc emendationem, et legitur nunc in textu huius redactionis.

[C] Aliqua Conferentia Episcopalis [E/351], loco «tamquam obligatorias» (quod est ambiguum) mallet dicere «tamquam urgentiores» vel «tamquam valde necessarias».

R/ Haec iusta observatio etiam acceptatur et in textu habetur nunc: «… vel ut urgentiores».

[D] Vigintiquinque Patribus [?] excessivam videtur mentio associationum quae essent obligatoriae; et insuper proponunt aliam emendationem: «Associationes apostolicae magni habendae sunt, praesentim eae quas ecclesiastica auctoritas (speciali modo) laudaverit vel commendaverit. Inter quas eminent associationes quae tamquam urgentiores praescriptae sunt».

R/ Nobis vero satis esse vídetur (quamvis mutavimus vocabulum «obligatoriae» in «urgentiores») si paululum corrigatur tantum textus.

[E] Unus Pater [E/405] vellet ut loco «auctoritatis ecclesiasticae» (quae locutio est ambigua) dicatur «auctoritas episcopalis».

R/ Commissio correxit textum et nunc legitur solummodo «Hierarchia».

III *Ad num. 21*: (A) E/3400 et E/3402 desiderant ut supprimantur verba «in dioecesi vel paroecia», et dicatur: «…vel commendaverit, vel ut urgentiores instituendas decreverit», quia non paucae habentur vel haberi possunt associationes interdioecesanae vel internationales. Commissio recepit hanc propositionem.

	III [n. 21, **45**, 6-16]		IV [n. 21, **624**, 24-29]	
6	21.	92	21.	24
	[*De consociationibus aestimandis*].			
7	Omnes consociationes apostola-		Omnes consociationes apostola-	
8	tus recte aesti**m**andae sunt;		tus recte aestimandae sunt;	
9	eae vero quas Hierarchia,	93,94	eae vero/quas Hierarchia	25
	secun**d**um temporum necnon		secundum temporum necnon	
10	locorum necessita**t**es lauda-		locorum necessitates lauda-	26
	verit vel commendaverit		verit/vel commendaverit	
	vel ut		vel ut	
	urgen**t**iores		urgentiores	
11	instituendas decreverit		instituendas decreverit,	
	(A), a sacerdo**t**ibus,		a sacerdotibus,	
12	religiosis et a laicis plurimi		religiosis et a laicis plurimi	
	faciendae/atque secundum		faciendae atque secundum	27
13	modum uniuscuiusque promo-		modum uniuscuiusque/promo-	
	vendae sunt.		vendae sunt.	28
14	*Inter illas vero hodie praesertim*		Inter illas vero hodie praesertim	
	recensendi sunt consociatio-	95	recensendae sunt conso**c**iatio-	
15	*nes vel coetus inter**n**ationales*	96	nes vel coetus internationales	29
16	*catholicorum* (B).		catholicorum.	

(B) E/3398 postulat ut schema aliqua dicat de necessitate multiplicitatis formarum associationum in campo internationali. Textus additus est in hoc sensu.

IV *Modi generales*: 92 – 1. Ille numerus deberet locum invenire pag. 43, lin. 10 (1 Pater).
R. – Non admittitur quia in hoc loco, in fine scilicet capitis, melius intelligitur sensus generalis huius numeri et ordo rerum approbatus est.
– 2. Numerus tollatur quia exclusivus (1 Pater).
R. – Revera numerus e contra commendat primo aestimationem omnium consociationum.
Modi particulares: 93 – Pag. 45, lin. 8: Loco «hierarchia» scribatur: «*Conferentia episcopalis*» (1 Pater).
R. – Non admittitur quia verbum «hierarchia» melius respondere videtur diversis condicionibus associationum.
94 – Pag. 45, linn. 8-9: Legatur: «... quas Hierarchia, *ob eorum cum ipsa arctiorem coniunctionem promoverit*, vel secundum temporum etc. ...», quia rationes allatae sunt nimis sociologicae et desideratur ratio theologica (1 Pater).
R. – Non agitur hic de rationibus theologicis, sed de rationibus contingentibus pro quibus hierarchia commendat talem vel talem consociationem.
95 – Pag. 45, linn. 14-16: Legatur sic: «Inter illas vero hodie praesertim *fovendi* sunt consociationes vel coetus internationales catholicorum *quibus munus incumbit viribus unitis adlaborare ne communitas gentium iuxta Christi doctrinam extruatur*» (8 Patres); vel, post verbum «catholicorum»: «*qui fovent catholicitatem et unitatem Ecclesiae*» (9 Patres).
R. – Non admittitur, quia Coetus internationales habent etiam alia obiecta.
96 – Pag. 45, linn. 14-16: Auferantur verba de associationibus internationalibus, quia periculum est ut constituatur aliquid super Hierarchias locales (1 Pater).
R. – Non admittitur propter evidens momentum horum consociationum et periculum non patet.

I	II
[cf. n. 31, p. 20, ln. 21-24]	[cf. n. 19, p. 17, ln. 9-11]
[cf. n. 31, p. 20, ln. 25-29]	[cf. n. 19, p. 17, ln. 12-15]
[cf. n. 31, p. 20, ln. 30-34]	[cf. n. 19, p. 17, ln. 16-20]

III *Ad num. 22*: (A) Commissio aestimavit verba de laicis qui speciali titulo servitio Ecclesiae addicuntur in hoc caput poni debere, quia hoc servitium respicit et apostolatum individualem et apostolatum in associationibus. Non tamen agitur solum de iis, ut E/3299 putat, qui gratis suum servitium praestant. De consulto evitatur terminus ab eodem E/3299 propositum: «laici auxiliares».

(B) E/3400 et E/3402 putant delenda esse verba «ne eorum condicio iuridica indefinita relinquatur», cum sit omnino definita. Sensus horum verborum in textu emendato clarius patet.

IV 97 – Pag. 45, lin. 21: Post «ad tempus», addatur: «*quandoque etiam gratuito*» (1 Pater).
R. – Non admittitur, melius est non insistere.
98 – Pag. 45, lin. 19: Loco «speciali honore» scribere «*maximo* honore» (1 Pater).
R. – Non admittitur, textus satis dicit.
99 – Pag. 45, lin. 24: Post verba augetur, addere: «*qui fortunam, condicionem socialem, professionalem progressum persaepe pro minimo habentes proprium ministerium…*».

III [n. 22, **45**, 17-36]

17 22.

[*De laicis qui speciali titulo servi-*
18 *tio/Ecclesiae addicuntur*] (A).

19 Speciali honore et/commenda-
tione in Ecclesia digni sunt lai-
20 ci,/sive caelibes sive matrimonio
21 iuncti, qui per**p**etuo aut ad tem-
22 pus servitio institutionum/*ea-*
rumque operum seipsos, sua
23 peritia «pro**f**essionali», *devovent*.
24 Eidem magni gaudii est/quod in
dies numerus laicorum augetur,
25 qui/proprium ministerium prae-
26 bent associationi**b**us et operibus
27 apostolatus, sive intra fines/suae
nationis sive in *campo* interna-
28 tionali sive/praesertim in catho-
29 licis communitatibus mis**s**io-
num *et ecclesiarum novellarum*.
30 Pastores Ecclesiae hos laicos
31 *libenter* et/grato animo reci-
32 piant, curent *ut* eorum con**d**icio
exigentiis iustitiae (B), aequita-
33 tis et cari**t**atis *quam maxime sa-*
34 *tisfaciant, praesertim*/quoad ho-
nestam *eorum*
35 sustentationem fami**li***arumque,*
36 *ipsique* necessaria institutione,
spi**r**ituali solamine et incita-
mento *gaudeant*.

IV [n. 22, **624**, 30-40]

22. 30

98 Speciali honore et commenda-
tione in Ecclesia digni sunt lai-
ci, sive/caelibes sive matrimonio 31
97 iuncti, qui perpetuo aut ad tem-
pus servitio institu**t**ionum ea- 32
rumque operum seipsos, sua
peritia professionali, devovent.
Eidem/magno gaudio est quod in 33
99 dies numerus laicorum augetur,
100 qui proprium/ministerium prae- 34
bent associationibus et operibus
apostolatus, sive intra fines/suae 35
nationis sive in campo interna-
tionali sive praesertim in catho-
licis com**m**unitatibus missio- 36
num et ecclesiarum novellarum.
Pastores Ecclesiae hos laicos 37
libenter et grato animo reci-
piant, curent ut/eorum condicio 38
exigentiis iustitiae, aequita-
101 tis et caritatis quam maxime sa-
102 tis**f**aci*at*, praesertim quoad ho- 39
103 nestam eorum *familiarumque*
sustentationem,
ipsique necessaria institutione, 40
spirituali solamine et incita-
104 mento gaudeant.

R. – Non admittitur. Abnegatio illorum subintelligitur per verbum «devovent».
100 – Pag. 45, lin. 25: Post «praebent», legere: «*Ecclesiasticis communitatibus*, associationibus et operibus apostolatus» (2 Patres).
R. – Non admittitur, quia hoc includitur in verbo «operibus».
101 – Pag. 45, lin. 33: Pro «satisfaciant» scribatur «satisfaciat» (1 Pater).
R. – Admittitur.
102 – Pag. 45, linn. 34-35: Deleantur verba: «praesertim etc.…», quia sufficienter hoc dicitur verbis «exigentiis iustitiae» (1 Pater).
R. – Non admittitur quia praecisiones istae videntur omnino necessariae.
103 – Pag. 45, linn. 34-35: Scribatur: «quoad honestam eorum familiarumque sustentationem» (1 Pater).
R. – Admittitur.
104 – Pag. 45, lin. 36: Post verba «gaudeant» addatur: «*Peculiaris huius servitii ratio etiam eo appareat, quod formae illud ineundi evolvuntur, quae coniunctionem servitii cum missione Ecclesiae exprimunt*» (1 Pater).
R. – Non admittitur, quia: 1) est idea nova; 2) agitur de praxi de qua statuere potest conferentia episcopalis.

I	II
	Caput V De ordine servando
[cf. n. 23, p. 15, ln. 1]	[cf. n. 20, p. 17, ln. 21]
[cf. n. 23, p. 15, ln. 1-7]	[cf. n. 20, p. 17, ln. 21-27]

III *Ad num. 23*: (A) E/3401 desiderat, ut sermo sit magis theologicus, minus iuridicus. Suggestio placet Commissioni, quae ad hunc finem anticipat aliqua verba ex numero olim 20.

IV 1 – Unus Pater: In toto capite melius vitetur impressio quasi notio apostolatus restringatur ad apostolatum consociatum.
R. – Primus numerus hoc respicit explicite (n. 23, pag. 52, lin. 2).
2 – Pag. 52, lin. 1: Initio ponatur 1ª phrasis in num. 25. «Prae oculis habeant Episcopi, parochi, ceterique sacerdotes… proprias partes habere» (1 Pater).
R. – Non admittitur; nam illa phrasis respicit tantum pastores, quod est proprium illius numeri, non totius capitis.
3 – Pag. 52, linn. 1-4: Incipiat numerus ita: «Laicorum apostolatus *recte* ordin*ari* debet *in organica activitate* totius Ecclesiae». Ne apostolatus laicorum videatur specifice distinctus ab apostolatu totius Ecclesiae; vel Ecclesiae notio restringi ad Hierarchiam (2 Patres).
R. – Non admittitur; nam contraria interpretatio videtur clare contineri in textu.
4 – Pag. 52, lin. 5: Addatur post «immo»: «*debita oboedientia et*», quia experientia comprobat hoc propter periculum inoboedientiae convenire (1 Pater).
R. – Non admittitur; nam contrariam textus orientationem plures Patres postulaverunt.
5 – Pag. 52, lin. 6: Scribatur loco «regere»: «*pascere*», quia melius congruit tex-

	III [n. 23, **52**, 1-15]		IV [n. 23, **625**, 1-9]	
	Caput V	1	Caput V	
	De ordine servando		De ordine servando	
52	23.		23.	**625**
	[*Introductio*] (A).			
2	*Laicorum apostolatus, sive a sin-*	2,3	Laicorum apostolatus, sive a sin-	
3	*gulis sive a consociatis christifi-*		gulis sive a consociatis christifi-	
	delibus exerceatur, recto ordine		delibus exerceatur, recto ordine	2
4	*insertus esse/debet in apostola-*		insertus esse debet in apostola-	
5	*tum totius Ecclesiae; immo/con-*	4	tum totius Ecclesiae; immo con-	3
	iunctio cum eis, quos Spiritus		iunctio cum eis, quos Spiritus	
6	*Sanctus posuit regere Ecclesiam*	5	Sanctus posuit regere Ecclesiam	4
7	*suam* (cf. *Act*. 20, 28),/*elementum*	6	*Dei* (cf. *Act*. 20, 28), elementum	
	essentiale apostolatus christiani		essentiale apostolatus christiani	
	est.	7	est.	
8	*Non minus necessaria est coope-*	8	Non minus necessaria est coope-	5
9	*ratio inter varia/apostolatus in-*		ratio inter varia apostolatus in-	
	cepta, pariter ab Hierarehia ordi-	9,10	cepta, *congrue*/ab Hierarehia or-	6
10	*nanda*.		dinanda.	
11	*Etenim* ad promovendum spi-		Etenim ad promovendum spi-	7
12	ritum unitatis, *ut in toto aposto-*		ritum unitatis, ut in toto aposto-	
13	*latu Ecclesiae* splendeat/caritas		latu Ecclesiae splendeat caritas	8
	fraternitatis, fines communes		fraternitatis, fines communes	
14	obtineantur ac perniciosae ae-		obtineantur ac perniciosae ae-	9
15	mulationes vitentur, *requiritur*		mulationes vitentur, exigitur	

tui graeco (1 Pater).
R. – Non admittitur; retineatur textus Vulgatae.
6 – Pag. 52, lin. 6: Scribatur loco «suam»: «*Dei*» (2 Patres).
R. – Admittitur.
7 – Pag. 52, lin. 7: Addatur post «est»: «*Huiusmodi autem coniunctio non destruat illam laicorum in actione apostolica libertatem quam agnoscit Constitutio dogmatica "Lumen gentium"* (n. 37)». Ita melius consonat nostrum decretum huic Constitutioni (1 Pater).
R. – Non admittitur; nam desiderata consonantia contineri videtur aperte in textu.
8 – Pag. 52, linn. 8-9: Deleatur phrasis, ne notio apostolatus restringi videatur ad apostolatum consociatum (1 Pater).
R. – Non admittitur; cf. supra quae dicta sunt in animadversione ad totum caput.
9 – Pag. 52, lin. 9: Deleatur: «pariter ab Hierarchia ordinanda». Ne nimis sublineetur munus ordinandi Hierarchiae; neque omnis cooperatio provenit ab Hierarchia (9 Patres).
R. – Non admittitur; distinguitur clare inter cooperationis officium quod omnibus incumbit, et ordinationis quod ultimatim pertinet ad Hierarchiam.
10 – Pag. 52, lin. 9: Loco «pariter» dicatur: «*congrue*» (2 Patres).
R. – Admittitur.

I	II
[cf. n. 23, p. 15, ln. 8-10]	[cf. n. 20, p. 17, ln. 28-30]

IV 11 – Pag. 52, lin. 17: Post «propria indole» addatur «*propriaque autonomia*» (1 Pater).

R. – Non admittitur: sufficienter continetur in cap. IV, nn. 18 et 19.

12 – Pag. 52, lin. 17: Omittantur verba «servata uniuscuiusque propria indole», quia verba sunt superflua; immo periculosa, nam bona coordinatio adaptationem formarum postulare poterit (1 Pater).

R. – Non admittitur; restringeret enim textum a plurimis Patribus approbatum.

13 – Pag. 52, linn. 21-24: «Quod maxime... laicorum» dicatur: «Quod maxime... cooperationem apostolicam cleri saecularis et *institutionum religiosarum necnon et laicatus*» (1 Pater).

III [n. 23, **52**, 15-24]

omnium formarum apostolatus
16 *in Eccle***s***ia* mutua aestimatio et
17 – servat**a** uniuscuius**q**ue propria 12
indole – apta coordinatio.[1] 11
21 Quod maxime convenit, cum
22 peculiaris/actio *in Ecclesia* re-
23 quirit harmoniam et *coope***r***atio-*
nem apostolicam cle- 14,16
24 ri saecularis et regu**l**aris, *cetero-* 13,15
rum religiosorum et *laicorum*.

IV [n. 23, **625**, 9-13]

omnium formarum apostolatus
in Ecclesia/mutua aestimatio et 10
– servata uniuscuiusque propria
indole – apta coor**d**inatio.[1] 11
Quod maxime convenit, cum 12
peculiaris actio in Ecclesia re-
quirit/harmo**n**iam et cooperatio- 13
nem apostolicam *utriusque* cle-
ri,
religiosorum et laicorum.

III, IV [1] Cf. Pius XI, Litt. Encycl. *Quamvis Nostra,* 30 apr. 1936: *A.A.S.*, 28 (1936), pp. 160-161.

R. – Non admittitur: restringeretur sensus textus a Patribus acceptati; cf. etiam sequentem modum.

14 – Pag. 52, lin. 23: Loco «saecularis» dicatur «*dioecesani*»; propter exemplum aliorum Schematum (11 Patres).

R. – Dicatur «utriusque cleri».

15 – Pag. 52, lin. 23: Loco «et regularis, ceterorum religiosorum» dicatur: «*religiosi*» (1 Pater).

R. – Dicatur «religiosorum».

16 – Pag. 52, lin. 22: Dicatur «cooperationem *laicorum cum* clero saeculari et regulari, *ceterisque religiosis*» (1 Pater).

R. – Dicatur «utriusque cleri, religiosorum et laicorum».

I [n. 15, 83, **13**, 4-6; **45**, 14-15]	II [n. 18, **15**, 18-23]
13 [15.]	18. 18
[*Diversae ad Hierarchiam relationes*].	[*De relatione ad Hierarchiam*].
5 Sacrae Hierarchiae est laicorum apostolatum fovere, 6 principia, spiritualia subsidia et praecepta pro rei opportunitate afferre.	Sacrae Hierarchiae est laicorum apostolatum fovere, [A] 19 principia, spiritualia subsidia, et pro rei opportunitate 20 etiam praecepta afferre, atque, ut ordo servetur, invigilare. [B-D]
[83] **45** [cf. ln. 14-15]	Cum autem agitur de operibus et institutionibus ordinis 21 temporalis, [E] munus est eccle- 22 siasticae Hierarchiae pro catholicis authentice interpretari et 23 enucleare ordinis moralis principia; [cf. 22-23]
14 Ordinis moralis principia authentice interpretari et 15 enucleare/munus est ecclesiasti-	

II [A] Aliqua Conferentia Episcopalis [E/307] vellet ut omittatur phrasis: «Sacrae Hierarchiae est laicorum apostolatum fovere...», quia hoc postea (in N. 19) invenitur quoad particulares aspectus.

R/ Commissioni tamen assentiendum non videtur, quia volumus exponere principium generale, antequam de modis particularibus sermo fiat in N. 19.

[B] Duo Patres [E/2160] vellent ut maiore in luce ponatur relatio ad Hierarchiam. Clare affirmentur momentum et utilitas interventus Hierarchiae, ad procurandam coordinationem virium christianarum, ad protegendos fideles ab errore. Hic interventus, nedum laedat libertatem laicorum, eam e contra tuetur et extollit.

R/ In textu tam brevi non possumus omnia dicere, attamen, ut satisfiat aliquomodo isti observationi, addidimus ad textum: «... atque, ut ordo servetur, invigilare».

[C] Aliquis Pater [E/342] notat munus Sacrae Hierarchiae relate ad laicorum apostolatum non esse tantummodo fovere et principia, subsidia, praeceptaque afferre, sed etiam vigilare et dirigere iuxta diversas eiusdem apostolatus formas.

R/ Commissio libenter assentit huic emendationis et inserit ín textu: «... atque, ut ordo servetur, invigilare».

Alius Pater [E/413] addere vellet: «Consequenter in apostolatu laicorum nihil faciendum est sine Episcopo cui competit auctoritas et iudicium finale in his rebus».

R/ Hoc revera est consequentia quae ex textu provenit, sed in textu tam brevi non possumus omnia repetere; dictum est enim iam in n. 6 «sine episcopo nihil» faciendum esse in apostolatu.

[D] Alicui Patri [E/413] etiam videtur adesse praetermissionem gravem. Vellet ut declaretur apertis verbis ad Episcopum pertinere in dioecesi auctoritatem et munus pastorale relate ad apostolatum. Hoc principium imponit rationem agendi concretam ex parte Ordinum religiosorum, quorum ministerium nequit esse extra ambitum ordinationum pastoralium ab Episcopo prolatarum.

R/ De relatione inter Episcopum et religiosos pertinet ad schema «De pastorali Episcoporum munere in Ecclesia».

III [n. 24, **52**, 26-31]

26 24.

[*De relatione ad Hierarchiam*] (A).

27 Hierarchiae est laicorum apostolatum fovere,
28 principia *et* subsidia spiritualia
29 *dare, eiusdem/apostolatus exercitium ad bonum commune*
30 *Ec***c***lesiae ordinare* atque, ut ordo servetur, invi-
31 gilare (B).
[cf. p. 53, ln. 33-42]

IV [n. 24, **625**, 14-16]

17 24. 14

18,19 Hierarchiae est laicorum apostolatum fovere,
principia et subsidia/spiritualia 15
praebere, eiusdem apostolatus exercitium ad bonum commune
20 Ecclesiae ordinare atque, ut 16
doctrina et ordo serventur, invi-
21 gilare.
[cf. p. 626, ln. 24-29]

[E] Unus Pater [E/413] magis in lucem proferre vellet partes pertinentes ad Hierarchiam relate ad actionem laicorum in re temporali, nam experientia docet existere complexus difficultatum qui necessarios reddant nexus cum Hierarchia.

R/ In hac redactione et quidem in secunda paragrapho numeri explicite agitur de munere Hierarchiae in casibus quando agitur de operibus et institutionibus ordinis temporalis.

III *Ad num. 24*: (A) E/3400 proponit ut ea quae in primo commate dicuntur, restringantur ad instituta ecclesiastica. Commissio non mutavit textum in hoc sensu quia latius patet.

(B) E/3276, E/3317 et E/3323 desiderant ut ea quae de praeceptis dicuntur, magis rationem libertatis habeant. Textus ita temperatus est.

IV 17 – Est funditus reformandus hic numerus 24. Nimiam libertatem laicis concedit (1 Pater).
R. – Contrarium placet maiori parti Patrum.
18 – Pag. 52, lin. 26: Initio ponatur paragraphus: «*Hierarchia ius et officium habet omnia quae ad apostolatus ordinem pertinent, moderandi* (*nota*: cf. Constit. “Lumen Gentium”, n. 27); *ergo eius est…*» (2 Patres).
R. – Non admittitur: videtur sufficienter contentum in textu; suggestio accentum a maiore parte Patrum desideratum mutaret.
19 – Pag. 52, lin. 27: Dicatur: «Hierarchiae est, *sicut sacerdotum et religiosorum, ita etiam* laicorum apostolatum fovere…». Melius ita effertur munus episcopi fovere universum apostolatum (1 Pater).
R. – Non admittitur; quia hic de relatione ad apostolatum laicorum pressius sermo est.
20 – Pag. 52, lin. 30: Post «ut» addatur: «*doctrina et*» (1 Pater).
R. – Admittitur.
21 – Pag. 52, lin. 31: Post «invigilare» dicatur, sicut in textu priore [cf. ln. 19-20], «*et pro rei opportunitate etiam praecepta afferre*» (1 Pater).
R. – Non admittitur; propter ambiguitatem de industria omissum fuit.

I [n. 83, 15-17, **45**, 15-19; **13**, 2-13]

cae Hierarchiae, cui etiam fas
16 est iudicare,/omnibus rite per-
pensis et cum auxilio perito-
rum, de conformitate
17 operum et institutionum ordinis
temporalis cum principiis mo-
18 ra**l**ibus et decernere de eis quae
ad ordinis supernaturalis bona
19 cu**s**todienda et promovenda re-
quiruntur.
[15] Apostolatus lai**c**orum, si-
13 ve ipsi singuli, sive consociati
3 agunt, quoad Hierarchiam/va-
rios relationis modos
admittit, ra-
4 tione obiecti, vel iuxta diver**s**as
eiusdem apostolatus formas.

[16] Plurima inveniun**t**ur in
8 Ecclesia incepta apostolica,
quae laicorum libera electione
9 constituuntur et eorum pruden-
ti iudicio exercentur,
praesertim
10 cum agitur de ordine temporali
christiane animando, salvo tamen
11 Hierarchiae iure invigilandi.[2]

[17] Nullum autem inceptum no**m**en
13 catholicum sibi vindicet, nisi
implicite vel explicite con-

II [n. 18, **15**, 23 – **16**, 5]

Ipsi etiam fas
est iudicare,/omnibus rite per- 24
pensis et auxilio adhibito perito-
rum, de conformitate/talium 25
operum et institutionum
cum principiis mo-
ralibus et decernere/de eis quae 26
ad ordinis supernaturalis bona
custodienda et promovenda/re- 27
quiruntur.
Apostolatus laicorum ideo, si- 28
ve ipsi singuli, sive consociati
agunt,/quoad Hierarchiam va- 29
rios relationis modos
admittit, ra-
tione obiecti,/vel variarum 30
eiusdem apostolatus formarum.

Plurima inveniuntur in 31
Ecclesia incepta apostolica,
quae laicorum/*libera electione* **16**
constituuntur et eorum pruden-
ti iudicio exercentur. [F]
Huiusmodi incepta aliquando 2
Hierarchia laudat et commen-
dat, quia/quibusdam in adiunc- 3
tis missio Ecclesiae per ea me-
lius adimpleri pot**e**st.[14] 4

Nullum autem inceptum nomen
catholicum sibi vindicet, nisi
implicite [G] vel explicite con- 5

I[2], **II** [14] Cf. S. C. CONCILII *Rescript. circa Societatem S. Vincentii a Paulo*, 13 nov. 1920: *A.A.S.*, 13 (1921), pp. 137-140.

II [F] Vigintiquinque Patres [?] vellent ut post phrasim: «Plurima inveniantur in Ecclesia incepta apostolica, quae laicorum libera electione constituantur et coram prudenti iudicio exercentur» supprimatur clausula: «praesertim cum agatur de ordine temporali christiane animando», ut melius respectetur libertas laicorum in constituendis aliis inceptis.

R/ Commissio libenter expungenda censuit illa verba.

[G] Aliqua Conferentia Episcopalis [E/307] et unus Pater [E/342] petunt ut tollatur vocabulum «implicite», quia videtur periculosum admittere principium de «implicito consensu auctoritatis Ecclesiasticae»; ergo quocumque incepto quod nomen catholicum habere vult, debet accedere explicite consensus auctoritatis ecclesiasticae.

R/ Commissio, post longam et maturam disceptationem, iudicavit consensum implicitum seu tacitum sufficientem esse; et de facto multis in locis ita evenit.

IV 22 – Pag. 52, lin. 36: Omittatur «in Ecclesia», quia statum iuridicum in Ec-

III [n. 24, **52**, 32 – **53**, 7]

32 Va-
rios *quidem* modos
33 relationum ad Hie**r**archiam apo-
stolatus laicorum admittit re-
34 spectu /variarum
eiusdem apostolatus formarum
35 et ob**i**ect*orum*.
36 Plurima *enim* inveniuntur in
37 Ecclesia in**c**epta apostolica
quae laicorum libera electione
53 constituuntur et eorum pruden-
2 ti iudicio *regun**t**ur*.
Huiusmodi incepta in quibus-
3 dam adiunc**t**is missio*nem laico-*
4 *rum in Ecclesia* melius im**p**lere
possunt, et proinde non *ra-*
5 *ro ab* Hierar**c**hia laudan*tur* vel
commendan*tur*.[2]
6 Nullum/autem inceptum nomen
7 catholicum sibi vindi**c**et, nisi
implicite vel explicite con-

IV [n. 24, **626**, 1-7]

Va- **626**
rios quidem modos
relationum ad Hierarchiam apo-
stolatus laicorum/admittit se- 2
cundum varias
eiusdem apostolatus formas et
obiecta.
22 Plurima enim inveniuntur in 3
Ecclesia incepta apostolica
quae laicorum/libera electione 4
constituuntur et eorum pruden-
23 ti iudicio reguntur.
25 Huiusmodi/*inceptis in quibus-* 5
24 *dam adiunctis missio*
Ecclesiae melius impleri
potest, et/proinde ipsa non raro 6
ab Hierarchia laudantur vel
commendantur.[2]
Nullum/autem inceptum nomen 7
catholicum sibi vindicet, nisi
26 con-

III, IV [2] Cf. S. C. Concilii Rescript. circa *Societatem S. Vincentii a Paulo*, 13 nov. 1920: *A.A.S.*, 13 (1921), pp. 137-140.

clesia non habent (1 Pater).
R. – Non admittitur; possunt enim esse «in Ecclesia» sine proprio statu iuridico.
23 – Pag. 53, linn. 1-2: Post «reguntur» scribatur «*et ad animationem ordinis temporalis referuntur*» vel similiter (1 Pater).
R. – Non admittitur; esset restrictio textus approbati illegitima.
24 – Pag. 53, linn. 2-4: Non est clara constructio grammaticalis (1 Pater).
R. – Scribatur: «*Huiusmodi inceptis in quibusdam adiunctis missio Ecclesiae melius impleri potest, et proinde ipsa*».
25 – Pag. 53, lin. 2: Dicatur post «incepta»: «*sive prius de facto quam de iure existentia sive sub iure civili diversarum nationum constituta, in quibusdam...*» (1 Pater).
R. – Non admittitur; non convenit hoc loco descendere in quaestiones iuridicas particulares.
26 – Pag. 53, lin. 7: Omittantur verba «explicite vel implicite» (1 Pater). Omit-

	I [n. 17-19, **13**, 13-23]	II [n. 18, **16**, 5-13]	
14	sen**s**us accesserit legitimae auc-	sensus accesserit legitimae auc-	
	toritatis ecclesiasticae.	toritatis eccle**s**iasticae.	6
[18]	Aliquando a Sacra Hierarchia	Aliquando ab Hierarchia	7
16	quaedam laicorum apostola-	quaedam laicorum apostola-	
	tus formae	tus formae	
	insti-	*a iure Ecclesiae*	8
17	tuuntur vel agnoscun**t**ur aut	*recognoscuntur*.	
	commendantur.		
[19]	Est et alius actus quo ecclesia-	Insuper ecclesia-	9
19	stica aucto**r**itas propter necessi-	stica auctoritas propter necessi-	
	tates boni communis Ecclesiae,	tates boni commu**n**is Ecclesiae,	10
20	specialem di**r**ectionem et re-	specialem re-	
	sponsabilitatem assumit ali-	sponsabilitatem assumit ali-	
21	cuius incepti apostolici/laico-	cuius incepti apo**s**tolici laico-	11
	rum, sive quoad singula sive	rum, sive a singulis sive	
	quoad coetus,	a coetibus exequendi, quod	
	in finem spiritua-	in finem [I]/immediate spiritua-	12
22	lem intenti.	lem intendit.	
	Ita Hierarchia apostolatum lai-	Ita Hierarchia apostolatum lai-	
23	corum, iuxta adiuncta/diversi-	corum,/iuxta adiuncta diversi-	13

---

tantur verba «implicite» (alter Pater).
R. – Non admittitur; nam mutatio interpretationibus non desideratis faveret.

II [H] *De mandato*

Aliquis Pater [E/530] optaret ut non fiat locutio de «mandato», quia a) documenta Magisterii illud adhibent sensu diverso; b) theologi nondum sufficienter conceptus elaboraverant; c) praeter missionem canonicam est inutilis adhibere novum hoc elementum ut apostolatus laicorum authentificetur, quia ille fluit ex sacramentis Baptismatis et Confirmationis, quae illum etiam authentificant. Omnis baptizatus ipso facto habet mandatum ad apostolatum, in dependentia a suo Episcopo.

Alius Pater [E/280] e converso dicit bene distingui inter «mandatum» et «missionem canonicam». De mandato autem optanda esset quaenam alia distinctio in ipso textu, dicendo mandatum posse conferri a Hierarchia pro una associatione in genere in tali territorio sive nationali, sive dioecesano, et etiam nominatim pro quibusdam laicís inter duces et dirigentes talis associationis.

Unus Pater [E/405] assentit mandatum bene clareque a missione canonica distingui, sed in utroque casu optatur ut quaedam iuridica existentia apostolatus laicorum definienda esset; publica promissio Ecclesiam serviendi ab istis laicis petenda esset ita ut quemdam iuridicum statum in corpore habeant Ecclesiae.

Alius Pater [E/353] admittit differentiam inter mandatum et missionem canonicam esse claram, non tamen exempla, quae in notis habentur, quia administratio bonorum temporalium Ecclesiae et praedicatio verbi Divini, sunt activitates propriae cleri.

Unus Pater [E/413] scribit notam et exempla feliciter declaravisse distinctiones lucidas in rebus in quibus confusio maxime est nociva.

Denique vigintiquinque Patres [?] novam redactionem proponunt: «Ut munus apostolicum secundum necessitates (boni communis Ecclesiae) recte ordinetur, potest auctoritas legitima aliquos laicorum coetus, propria natura servata, vel et singulos christifideles, per actum qui mandatum dicitur, vocare ad intimiorem (vel officialem) participationem apostolatus hierarchici Ecclesiae, in campum vel modum determinatum».

III [n. 24, **53**, 7-18]

8 sensus acces**s**erit legitimae auctoritatis ecclesiasticae (C).

9 Quaedam laicorum apostola-
10 tus formae,/*variis quidem mo-*
11 *dis*, ab Hierarchia *explicite* agnoscuntur (D).

12 *Potest* insuper ecclesia-
13 stica auctoritas, prop**t**er *exigentias* boni communis Ecclesiae
14 *ex con**s**ociationibus et* inceptis
15 apostolicis, immediate/finem spiritualem intend*entibus, ali-*
16 *qua eligere/et particulari modo*
17 *promovere, in quibus* spe**c**ialem assumit «responsabilitatem».

18 Ita Hie**r**archia, apostolatum iuxta adiuncta diversi-

IV [n. 24, **626**, 7-15]

sensus accesserit/legitimae auc- 8
27 toritatis ecclesiasticae.

28 Quaedam laicorum apostola- 9
tus formae, variis quidem modis, ab Hierar**c**hia explicite 10
29 agnoscuntur.

Potest insuper ecclesia- 11
stica auctoritas, propter exigentias boni communis/Ecclesiae, 12
ex consociationibus et inceptis
30 apostolicis immediate finem spiri**t**ualem intendentibus, ali- 13
qua eligere et particulari modo
promovere in qui**b**us specialem 14
assumit responsabilitatem.

31 Ita Hierarchia, apostolatum iuxta/adiuncta diversi- 15

R/ Commissio, omnibus perpensis et levi correctione, tenuit textum uti iacebat et etiam notam explicativam.

[I] Septem Patribus [E/2254] insufficiens videtur determinatio «in finem spiritualem intenti», quia valet de omni incepto apostolico qua tali. Dicatur ergo «*immediate* in finem spiritualem intenti».

R/ Commissio libenter assentit isti rectae observationi et inseruit ergo vocabulum «immediate».

III (C) Ea quae dicuntur de associationibus liberis ita mutantur, ut libertas clarius efferatur, ut E/3323 desideravit, contra E/3305, qui desiderat ut magis restringatur, omittendo verba «implicite vel...».

(D) Commissio approbat suggestionem E/3410; ut verba «a iure Ecclesiae» utpote superflua, omittantur; additur tamen, ad instantiam E/3409 «variis quidem modis».

IV 27 – Pag. 53, lin. 8: Loco «ecclesiasticae» ponatur «*hierarchicae*».
R. – Non admittitur; auctoritas ecclesiastica est hierarchica.
28 – Pag. 53, linn. 9 ss.: Textus videtur repetitio eorum quae dicta sunt intuitu «Catholicae Actionis» (1 Pater).
R. – Non admittitur; non sunt mera repetitio, sed explicatio.
29 – Pag. 53, lin. 11: Dicatur «*approbantur* vel *eriguntur*», quia vox «agnitio» aequivoca est (1 Pater).
R. – Non admittitur; determinatio ulterior iuridica in textu de industria vitatur.
30 – Pag. 53, linn. 14 ss.: Omittantur verba «immediate finem spiritualem intendentibus». Vox ambigua est; videtur limitare campum actionis apostolicae et Actionis Catholicae (1 Pater).
R. – Non admittitur; hierarchia non assumit responsabilitatem, de qua in loco, in inceptis quorum finis immediate temporalis est.
31 – Pag. 53, linn. 17-25: Deleatur *totum comma*, quia nimis coarctat libertatem et aequalitatem laicorum (2 Patres).
– Pag. 53, linn. 23-25: Deleantur lineae de mandato. Res theologice controversa est (1 Pater).
R. – Non admittitur; est contra textum a maiore parte Patrum approbatum.

I [n. 19-20, **13**, 23 – **14**, 4]

mode ordinando,
suo proprio
apostolatu arctius coniungit,
24 servata tamen propria
natura et mutua distinctione
14 utriusque,/neque laicorum abla-
ta necessaria facultate sua spon-
te agendi.
2 Huiusmodi actus
manda-
tum appellatur.[3]
[20] Ecclesia consuevit lai-
4 cis munia quae**d**am committere,
quae proprie ad ip-

II [n. 18, **16**, 13-18]

mode ordinando,
suo proprio mune-
ri apostolico/arctius coniungit, 14
servata tamen propria
natura et distinctione
utriusque,/neque laicorum abla- 15
ta necessaria facultate sua spon-
te agendi.
Huiusmodi/actus 16
manda-
tum appellatur.[15] [H]
[J] Denique sacra Hierarchia lai- 17
cis munia quaedam committere
con**s**uevit, quae propius cum of- 18

I[3] [Cf. Adnexum I, *schema*, n. 19 nota 3; *in brevi vide* **II**[15]].

II [15] Ad distinguendas notiones mandati et missionis canonicae sequentia notanda sunt: *Mandatum* de quo hic iuxta nominis acceptionem a Summis Pontificibus ac plurimis Episcopis nostris hisce temporibus adhibitam agitur, est actus auctoritatis ecclesiasticae quo ipsa, assumens specialem responsabilitatem alicuius formae organizatae apostolatus laicorum in finem spiritualem intentae, suam quoque missionem ei impertit, sic integrans apostolatum laicorum apostolatui Hierarchiae velut unum continuum cum eo, servata tamen propria natura et mutua distinctione earum.
Missio canonica in nostro contextu est actus auctoritatis ecclesiasticae quo laicis committuntur aliqua munera quae propius cum officiis Hierarchiae cohaerent. Non agitur de delegatione potestatis sive ordinis sive iurisdictionis, sed solum de usu laicorum ad aliqua munia clericalia sive ob defectum copiae clericorum, sive ob maiorem peritiam laicorum in aliquo definito campo actionis. Hisce in casibus laicus vere participat apostolatum hierarchicum, sed, cum agatur de activitate ad laicum non pertinente, plene dependet ab auctoritate delegante in exercitio sui muneris. Haec activitas dicitur apostolatus laicorum non ratione obiecti, sed solum ratione subiecti, sc. quia laicus exercet.
In hoc ergo *differt mandatum a missione canonica*, quod, cum per missionem canonicam laicis committantur actus clericales circa quos ipsi nullam habent competentiam propriam, per mandatum Hierarchia sibi unit activitates apostolicas proprie laicorum quas ipsi possunt sponte sua exercere. Mandatum ergo datur non ut ipsi possint agere simpliciter et proprio nomine – quae facultas eis semper est – sed ut possint agere etiam nomine auctoritatis ecclesiasticae et coniunctim cum ea.

II [J] *De missione canonica.* Aliqua Conferentia Episcopalis [E/307] vellet ut singillatim addantur munia quae laicis committuntur, nempe «in actibus liturgicis, ut verbi Dei praedicatione, in cura animarum, in administratione bonorum temporalium Ecclesiae», quae antea in nota habebantur.

R/ Commissio assentit huic observationi et addidit tria munia; quia autem agitur de exemplis, Commissioni non videbatur opportunum adiungere illum «in administratione bonorum temporalium Ecclesiae».

III (E) E/3409 insuper vellet ut comma de «mandato» omittatur, dum E/3312 saltem dubitat an retinendum sit. Quod tamen maiori parti Patrum displicet. Res cohaeret insuper cum iis quae in capite IV de Actione Catholica dicuntur.

E/3422 proponit ut saltem nomen «mandati» vitetur cum res sit controversa. Commissio ergo addidit «in variis documentis ecclesiasticis», ne controversias dirimere videatur. Idem Pater (E/3422) adnotat distinctionem inter significationem mandati singulis dati et coetibus dati. Commissio ideo omittendum censuit [lin. 11] «sive a singulis sive a coetibus». Quia, ut eiusdem Patris ob-

	III [n. 24, **53**, 19-27]		IV [n. 24, **626**, 15-21]	
19	mode ordina*ns, aliquam eius*		mode ordinans, aliquam eius	
20	*formam* cum suo/proprio mune-		formam cum suo proprio mu**n**e-	16
	re apostolico arctius coniungit,		re apostolico arctius coniungit,	
21	servata tamen utriusque propria		servata tamen utriusque propria	
22	natura et di**s**tinctione,		natura et /distinctione,	17
	nec *proinde* laicorum abla-	32	nec proinde laicorum abla-	
23	ta neces**s**aria facultate sua spon-		ta necessaria facultate sua spon-	
	te agendi.		te/agendi.	18
24	*Qui* actus/*Hierarchiae in variis*	31,33	Qui actus Hierarchiae in variis	
25	*documentis ecclesiasticis*/man-		documentis ecclesiasticis man-	
	datum appellatur (E).		datum/appellatur.	19
26	Denique Hierarchia lai-		Denique Hierarchia laicis	20
27	cis munia quaedam/committit,		munia quaedam committit,	
	quae propius cum of-		quae propius cum/of-	21

---

servationes documentatae ostendunt, etiam Nota de mandato quaedam inconvenientia continebat, Commissio suppressit Notam.

Aliqui Patres E/3282 et E/3305 profundiores rationes theologicas «mandati» et «missionis» desiderant; sed hoc videtur excedere limites huius decreti praevalenter practici, et aggrederetur res controversas quas dirimere Commissio non intendit.

IV 32 – Pag. 53, linn. 22-23: Deleantur verba «nec proinde laicorum ablata necessaria facultate sua sponte agendi»; saltem tollatur verbum «sua sponte». Secus phrasis est ambigua et periculose debilitantur antea dicta; sapit timorem illegitimum clericalismi (1 Pater). – Pag. 53, lin. 23: Alius Pater: dicatur loco «sua sponte», vel «*per seipsos*» vel «*directe*» (1 Pater).
R. – Non admittitur; doctrina proposita consonat cum cap. IV Constitutionis Dogmaticae «Lumen Gentium».
33 – Pag. 53, linn. 24-25: Scribatur: «… Hierarchiae *ex quibusdam* documentis ecclesiasticis mandatum *appellari potest*» (15 Patres).
R. – Non admittitur; sensus approbatus ita mutaretur.

I [n. 20, **14**, 4-8]

sam Hierarchiam pertinent.[4]

5 Vi huiusmodi missionis, quae
canonica appellatur laici ip-
6 sius/Hierarchiae apostolatum
suo modo participant, et,
7 quoad muneris/collati exerci-
tium, plene subduntur superio-
8 ris ecclesiastici mode**r**ationi, et
eorum apostolatus officialis in
Ecclesia fit.
[cf. n. 83, p. 45, ln. 14-19]

II [n. 18, **16**, 18-22]

ficiis Hierarchiae cohaerent, [K]
ut in actibus/liturgicis, in verbi 19
Dei praedicatione,

in cura animarum.[16]
Vi huius *missionis*, quae 20
canonica appellatur, [N] laici ip-
sius Hierarchiae apostolatum
suo modo participant, [L] et, 21
quoad muneris collati exerci-
tium, plene sub**d**untur superio- 22
ris ecclesiasticae moderationi.
[M]

[cf. p. 15, ln. 21-27]

I [4] S. C. de Prop. Fide 21 iul. 1841: Collectanea SCPF, I, n. 928, p. 521; et Ad Episcopos Mexicanos, 23 dec. 1927.

II [16] Munia quae Sacra Hierarchia laicis committere consuevit versantur circa:
a) *Actus liturgicos*: Plures functiones liturgiae quae Ordines Minores spectant actu delegantur laicis sacristis vel acolytis. In terris missionum vel ubi persecutio grassatur amplius dantur concessiones hac in materia.
b) *Verbi Dei praedicationem*: De obligatione Parochi ad aggregandos sibi etiam laicos si opus fuerit ad catechizandos pueros, vide CIC can. 1333 § 1. In missionibus vero verbi Dei praedicatio maxima ex parte catechistis committitur.
c) *Curam animarum*: De necessitate curae animarum partes laicis selectis committendi in ipsis nationibus catholicis, vide Pii XII nuntium radiophonicum ad Congr. Cath. Magontinum: *A.A.S.*, 40 (1948), pp. 419, 420. In terris missionum vero laici catechistae canonica missione muniti, sunt velut pastores animarum, qui omnia munia pastoralia exercent solis exceptis iis quae ordines sacros exigunt.

II [K] Unus Pater [E/427] petit ut loco verborum «quae proprie ad ipsam Hierarchiam pertinent» ponantur «quae membris Ecclesiae ex se non competunt».

R/ Post aliquam disceptationem, Commissio potius hanc formulam adhibere censuit: «quae propius cum officiis Hierarchiae cohaerent».

[L] Aliqua Conferentia Episcopalis [E/325] optat ut vitetur expressio «participatio laicorum apostolatus hierarchiae»; et loco eius dicatur «cooperatio specialis et officialis» vel aliquid simile.

R/ Respondet Commissio, hic in casu missionis canonicae re vera agi de «participatione».

[M] Sex Patres [E/2254] vellent ne dicatur per missionem canonicam laicorum apostolatum fieri *officialem* in Ecclesia; vel sensus huius vocis «officialis» accuratius determinandus esset, omnis apostolatus enim quodam sensu «officialis» dici potest propter mandatum in sacramento Confirmationis contentum.

R/ Unde libenter expungenda censuimus: «eorum apostolatus officialis in Ecclesia fit».

[N] Aliquis Pater [E/280] optat ut quoad missionem canonicam, scilicet quoad munera quae ad clerum ex natura sua pertinent sed laicis permittuntur, maiores possibilitates in praxi concedantur.

R/ Re vera exempla non sunt exhaustiva; pendet ab auctoritatibus localibus,

III [n. 24, **53**, 27-36]	IV [n. 24, **626**, 21-26]
28 ficiis Hierar**c**hiae *coniuncta* sunt,	34 ficiis *pastorum* coniuncta sunt,
ut in *pro-*	ut in pro-
29 *positione doctri**n**ae christianae*,	positione doctrinae christianae,
30 in *quibusdam* actibus liturgi**c**is,	in/quibusdam actibus liturgicis, 22
in cura animarum.	in cura animarum.
Vi huius missionis	Vi huius missionis
laici	laici
31 quoad muneris exer-	quoad/muneris exer- 23
citium plene subduntur	citium plene subduntur
32 superio-	superio-
ri ecclesiasticae moderationi (F).	ri ecclesiasticae moderationi.
33 *Quod attinet* ad oper*a* et insti-	Quod attinet ad oper*a* et insti- 24
34 tution*es* or**d**inis temporalis, mu-	tution*es* ordinis temporalis, mu-
35 nus ecclesiasticae Hierar**c**hiae (G)	nus eccle**s**iasticae Hierarchiae 25
est authentice inter-	est docere et authentice inter-
36 pretari et enucleare/ordinis mo-	36 pretari

e. g. in missionibus, ampliores facultates concedere.

III (F) Secuta observationes E/3422; ne in res inter canonistas controversas ingrediatur, Commissio omisit verba «quae canonica appellatur» et «ipsius Hierarchiae apostolatum suo modo participant». Loco «verbi Dei praedicatione», melius dicitur «in propositione doctrinae Ecclesiae». Admittitur correctio a duobus Patribus E/3313 et E/3391 proposita, ut ante «liturgicis» dicatur «quibusdam». Etiam hic deletur Nota de missione canonica, ex simili ratione ac supra de mandato.
(G) Ut distincta competentia Hierarchiae appareat in ordine religioso et temporali, comma de ordine temporali in fine numeri ponitur.

IV 34 – Pag. 53, lin. 27: Loco «cum officiis Hierarchiae» scribatur: «cum *Pastoribus*» (34 Patres). Unus Pater: scribatur «*Ordinariis*». Alius Pater: scribatur «*Episcopis*».
R. – Scribatur: «*cum officio Pastorum*».
35 – Pag. 53, linn. 36 ss.: Loco «ipsi fas est» dicatur: «*Ipsius etiam est*» (1 Pater).
R. – Non admittitur; nova formula est ambigua.
36 – Pag. 53, lin. 36: Expungantur verba «ad ea applicanda» vel dicatur: «*ad ea*

I	II

docenda». Ut vitetur periculum ingerentiae in quaestiones politicas etc. (1 Pater).

III [n. 24, **53**, 37-42]

ralis principia *ad ea*
applicanda; ipsi
37 etiam fas est iudicare, omnibus
38 rite perpensis/et auxilio adhibito
peritorum, de conformitate/ta-
39 lium operum et institutionum
40 cum principiis/moralibus et de-
cernere de eis, quae ad ordi-
41 nis/supernaturalis bona custo-
42 dienda et promoven**d**a requi-
runtur.

R. – Textus correctus est.

IV [n. 24, **626**, 26-29]

principia moralia/in rebus- 26
temporalibus sequenda; ipsi
etiam fas est iudicare, omnibus
rite/perpensis et auxilio adhibito 27
peritorum, de conformitate ta-
lium operum et/institutionum 28
cum principiis moralibus et de-
cernere de eis quae ad ordi-
nis/supernaturalis bona custo- 29
dienda et promovenda requi-
runtur.

I [n. 21, **14**, 9-17]

9 [21.]

[*Pastores et apostolatus laicorum*].

10 Semper meminerint/Episcopi, parochi, ceterique sacerdotes utriusque cleri officium
11 exercendi apostolatum esse proprium omnibus fidelibus sive
12 cle**r**icis sive laicis, et in aedificatione Ecclesiae lai-
13 cos speciales habere/partes, ita ut alii in eorum locum
14 substitui non possint, saltem/sine magno incommodo. Quapropter laicorum dignita-
15 tem et re**s**ponsabilitatem in Ecclesia agnoscant; una cum laicis
16 operandum/esse in Ecclesia et pro Ecclesia semper in mente
17 habeant; eorum/apostolatum impense promoveant; ma-

II [n. 19, **16**, 23-28]

19. 23

[*Pastores et apostolatus laicorum*].

Meminerint Episcopi,
pa**r**ochi, ceterique sacerdotes 24
utriusque cleri, officium
exercendi apostola**t**um esse pro- 25
prium omnibus fidelibus sive clericis sive laicis [A] et in aedi-
ficatione Ecclesiae lai- 26
cos speciales partes habere.

Quapropter [B]

una cum/laicis 27
operandum esse in Ecclesia et pro Ecclesia semper in mente
ha**b**eant; 28
ideo ma-

II [A] Alicui Patri [E/256] non placet ut modo ita generali dicatur «officium exercendi apostolatum esse proprium omnibus fidelibus sive laicis».

E converso alicui Conferentiae Episcopali [E/351] et quinque Patribus [E/458, E/2160, E/2254, E/2329**]** accurate proponitur res et maximi momenti indicant laicos opus Ecclesiae facere.

R/ Commissio ergo reliquit textum uti iacebat in redactione anni 1963.

[B] Aliqua Conferentia Episcopalis [E/265] autem vellet ut insistatur in verbis «laicorum dignitatem et responsabilitatem *eorumque vis* in Ecclesia agnoscant».

R/ Haec sententia in schemate de Ecclesia assumpta est (cap. De laicis); cf. nota 17 nostri schematis.

III *Ad num. 25*: (A) Alicui Patri (E/3418) displicet tonus nimis paternalisticus numeri, praesertim in commate secundo, et proponit textum qui explicite paternalismum condemnat. Elementa «fraternitatis» et «dialogi» in textum introducti, votis E/3279, 3309, 3311, 3337 respondent, qui hanc difficultatem respiciunt. Ampliora tamen dicuntur in aliis textibus Concilii, v. g. Const. Dogm. *De Ecclesia*, cap. IV, et schema *De ministerio et vita presbyterorum.*

(B) E/3367 desiderat substitutionem verbi «proprium». In textu emendato dicitur ergo «commune».

(C) Item E/3367 desiderat ut post «Ecclesiae» addatur «etiam». Consentit Commissio. E/3305 praefert ut dicatur «laicos non esse auxilia pastoribus utenda, sed speciales partes habere». Sed haec consideratio in schemate reviso sufficienter exprimi videtur.

(D) Loco «militantibus», voto E/3280 respondens, textus nunc dicit «qui ad opera apostolica incumbunt».

	III [n. 25, **54**, 1-10]		IV [n. 25, **626**, 30-34]	
54	25.	37	25.	30
	[*De auxilio apostolatui laicorum*			
2	*a clero/praestando*] (A).			
	Prae oculis habeant Episcopi,	38,39	Prae oculis habeant Episcopi,	
3	parochi, ceterique sacerdotes		parochi, ceterique sacerdotes	
4	utriusque cleri,/*ius* et officium		utriusque/cleri, ius et officium	31
	exercendi apostolatum esse *com-*		exercendi apostolatum esse com-	
5	*mune* (B) omnibus fidelibus sive		mune omnibus fidelibus/sive	32
6	clericis sive/laicis, et in aedi-		clericis sive laicis, et in aedi-	
7	ficatione Ecclesiae *etiam* (C)/lai-		ficatione Ecclesiae etiam lai-	
	cos *proprias* partes habere.[3]	40	cos proprias/partes habere.[3]	33
8	Quapropter *fraterne*	41,42	Quapropter fraterne	
	cum laicis		cum laicis	
	oper*entur* in Ecclesia et		operentur in Ecclesia et	
9	pro/Ecclesia, *specialemque* curam	43	pro/Ecclesia, specialemque curam	34
10	*habeant* laico*rum*/*qui ad opera*	44	habeant laicorum in eorum ope-	
	apostolica incumbunt (D).[4]	45,46	ribus apostolicis.[4]	

III, IV [3] Cf. Pius XII, *Ad II Conventum ex Omnibus Gentibus Laicorum Apostolatui provehendo*, 5 oct. 1957: *A.A.S.*, 49 (1957), p. 927.
III, IV [4] Cf. Const. dogm. *De Ecclesia*, cap. IV, n. 37: *A.A.S.*, 57 (1965), pp. 42-43.

IV 37 – Maneat totus textus prior (1 Pater).
R. – Non admittitur; contradicit voto Patrum.
38 – Pag. 54, linn. 2-7: Supprimantur lineae 2-7 et dicatur: «Episcopi, parochi et sacerdotes utriusque cleri *memores erunt missionem totius Populi Dei opus esse episcoporum, sacerdotum, laicorum*. Quapropter…» (1 Pater).
R. – Non admittitur; nam textus Schematis stylistice eamdem rem melius exprimere videtur.
39 – Pag. 54, lin. 2: Addatur «*et in cooperatione cum Hierarchia*» (1 Pater).
R. – Non admittitur; sufficienter dictum est.
40 – Pag. 54, lin. 7: Addatur post «laicos»: «*pro modo et mensura vocationis cuiuscumque*» (1 Pater).
R. – Non admittitur. Est superfluum, quia alibi dictum.
41 – Pag. 54, linn. 7-8: Loco «fraterne» dicatur: «*paterne*» (1 Pater).
R. – Non admittitur; mens textus est insistere etiam in fraternitate, quae paternitate non tollitur.
42 – Pag. 54, lin. 7: Restituatur textus prior (1 Pater), quia novus minus favet sensui hierarchico.
R. – Dicta temperatio desiderata erat ad vincendam impressionem nimis paternalisticam; ergo non admittitur.
43 – Pag. 54, lin. 9: Addatur«specialemque, *non autem exclusive,* curam…».
R. – Non admittitur; non clara est tendentia modi, eiusque motivatio.
44 – Pag. 54, lin. 10: Loco «qui ad opera apostolica incumbunt» dicatur: «*in suis* oper*ibus* apostoli*cis*» (10 Patres).
R. – Admittitur.

I [n. 21-22, **14**, 17-26]	II [n. 19, **16**, 28-32]
18 gnam curam praestent laicis/in apostolatu militantibus; libenter eorum consilio iuxta propriam 19 competentiam utantur; cum fi- ducia eis in servitium Ecclesiae 20 munera committant; illis in pro- prio ambitu pro rei natura, agen- 21 di/libertatem et spatium relin- quant, immo eos ad actionem et 22 ad/sua sponte agendum excitent.	gnam curam adhibeant laicis in apostolatu militantibus.[17] [C]
[22] Episcopi/magna cura seligant 24 sacerdotes apostolatui lai- corum idoneos.	Episcopi diligenter seligant 29 *sacerdotes apostolatui lai- corum* iu**v**an- 30 do idoneos et apte formatos. [D]
25 Qui /huic ministerio vacant, vi missionis ab Hie- 26 rarchia acceptae, illam/reprae- sentant in sua actione pastorali,	Qui vero huic *ministerio vacant*, [E] vi mis**s**ionis ab Hie- 31 rarchia acceptae, hanc reprae- sentant in sua actione pasto**r**ali, 32

II [17] Quattuor sententiae n. 21 prioris schematis in schemate «De Ecclesia» (caput IV *De laicis*, n. 37) assumptae sunt, nempe: «Pastores laicorum dignitatem et responsabilitatem in Ecclesia agnoscant et promoveant; libenter eorum prudenti consilio utantur; cum confidentia eis in servitium Ecclesiae officia committant et eis agendi libertatem et spatium relinquant, immo animum eis addant, ut etiam sua sponte opera aggrediantur».

II [C] Unus Pater [E/252] optat ut dicatur in textu clericos omnes (sive seminaristas, sive religiosos) institui debere theoretice et practice in apostolatu laicorum.

R/ In paragrapho sequenti addidit Commissio «et apte formatos», de qua phrasi desumi potest eos institui debere.

[D] Unus Pater [E/495] recte observat dicendum esse «Episcopi magna cura seligant sacerdotes apostolatum laicorum *adiuvando* idoneos», quia munus sacerdotis non est apostolatum laicorum exercere, est solummodo munus supplementare.

R/ Commissio assentiens huic observationi addidit vocabulum «*iuvando*».

Alius Pater [E/413] vellet ut addatur «… idoneos *ac* formatos».

R/ Commissio item assentit isti rectae observationi et addit: «… idoneos et apte formatos».

[E] Improbat unus Pater [E/448, E/530] quod hic agitur solummodo de assistentibus ecclesiasticis Actionis Catholicae, dum de omnibus agendum est qui «huic ministerio» vacant.

R/ Re vera mens Commissionis erat agere de omnibus sacerdotibus apostolatum laicorum quocumque modo iuvantibus: ea quae dicuntur sunt tam generalia ut pro omnibus valent, etiam, sed non exclusive, pro assistentibus ecclesiasticis Actionis Catholicae.

III (E) E/3402 animadvertit textum nimis restringere ius associationum earum quae secundum ius canonicum eligere possunt nunc suos cappellanos vel assistentes spirituales. Propterea dicitur «Diligenter seligantur…». Ita etiam evitatur impressio E/3400, ea quae dicuntur referri posse tantum ad assistentes Actionis Catholicae. Votis utriusque obsecundans Commissio ita textum modificavit ne videatur suggeri hos assistentes proponi etiam ut directores membrorum associationum apostolatus in vita sua spirituali; non tamen agere in

III [n. 25, **54**, 11-15]

11 Diligenter seligan-
12 *tur* (E) sacerdotes apo**s**tolatui lai-
corum iuvan-
13 do idone*i* et apte for**m**at*i*.[5]
Qui vero huic ministerio vacant,
14 vi mis**s**ionis ab Hie-
rarchia acceptae, hanc reprae-
15 sen**t**ant in sua actione pastorali;

IV [n. 25, **626**, 35-37]

Diligenter seligan- 35
tur sacerdotes apostolat*us* lai-
47 corum specialibus formis/iuvan- 36
d*is* idonei et apte formati.[5]
48 Qui vero huic ministerio vacant,
49 *missione/accepta ab Hie-* 37
50 *rarchia*, hanc reprae-
sentant in sua actione pastorali;

III, IV [5] Cf. Pius XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: *A.A.S.*, 42 (1950), p. 660.

tendit de formatione sacerdotum, ut desideravit E/3188; de qua re agitur in speciali schemate.

IV 45 – Pag. 54, lin. 10: Addatur: «*Apostolatum laicorum suscitent, sustineant, foveant, inspirent; sciant animationem huius apostolatus esse unum ex praecipuis officiis pastoralibus nostri temporis*» (1 Pater).
R. – Non admittitur; textus sufficiens videtur.
46 – Ibidem: Dicatur: «*In directione associationum laicorum ipsis laicis, iuxta singularium associationum normas, partem praecipuam adsignat auctoritas ecclesiastica. Hortentur sacerdotes et pastores iisdem associationibus praepositi, ut propriam laicorum responsabilitatem foveant, eorum legitima munera nolint minuere neque supplere, sed "ut servi facti gregis ex animo" gaudeant de opere bono idemque alant spiritualibus subsidiis gratiae et veritatis*» (1 Pater).
R. – Non admittitur; nimis differt a textu acceptato, eiusque intentionibus.
47 – Pag. 54, lin. 11: Addatur post «sacerdotes»: «apostolatus laicorum *specialibus formis* iuvandis *idonei*» (1 Pater), quia omnes sacerdotes debent esse idonei ad apostolatum laicorum iuvandum.
R. – Admittitur.
48 – Pag. 54, lin. 13: Addatur post «formati»: «*Ad quem scopum obtinendum enixe peculiaria instituta commendantur*» (9 Patres).
R. – Pertinet ad res particulariores de quibus provideant Conferentiae Episcoporum.
49 – Pag. 54, lin. 13: Addatur post «vacant»: «*Sive sint saeculares sive regulares*» (1 Pater).
R. – Non admittitur; nam sermo est de sacerdotibus simpliciter.
50 – Pag. 54, lin. 13 ss.: Omittatur «vi missionis ab Hierarchia acceptae» (1 Pater).
R. – Dicatur: «missione accepta ab Hierarchia».

	I [n. 22, **14**, 26-36]	II [n. 19, **16**, 32 – **17**, 6]	
	aptas laicorum relationes	aptas laicorum relationes	
27	cum ipsa foveant, quam maxime cordi habeant ut fidelitas	cum ipsa foveant, quam maxime cordi/habeant ut fideles	33
28	doctri**n**ae et spiritui Ecclesiae necnon praecep-	sint spiritui et doctrinae Ecclesiae;	
29	tis et principiis directivis/auctoritatis ecclesiasticae servetur;		
	seipsos in educanda vita spiri-	seipsos in edu**c**anda vita spiri-	**17**
30	tuali et sensu apostolico christifidelium sibi	tuali et sensu apostolico christifidelium sibi	
31	commissorum impen**d**ant; eorum apostolicae operositati sa-	commissorum/impendant; eorum apostolicae operositati sa-	2
32	pienti suo consilio adsint/atque incepta foveant; una cum laicis ipsis attente inquirant	pienti suo consilio adsint at**q**ue incepta foveant; una cum laicis ipsis attente inquirant	3
33	quae**n**am sint formae ad efficaciorem reddendam apostoli-	quae sint/formae ad efficaciorem reddendam apostoli-	4
34	cam actio**n**em; unitatem spiritus in consociationibus ipsis	cam actionem; unitatem spi**r**itus in consociationibus	5
35	et earum cum/aliis promoveant.	et earum cum aliis promoveant. [F]	
36	Religiosi tandem, sive fratres sive sorores,	*Religiosi* demum, [G-I] sive fratres sive sorores,	6

II [F] Aliquis Pater [E/252] optat ut dicatur aliquibus verbis: «sacerdotes et laici qui organizationi dioecesanae vel nationali apostolatus laicorum incumbunt, non graventur aliis officiis pastoralibus, sed toti huic apostolatui devoveant».

R/ Quia hoc decretum pro tota Ecclesia valere debet, Commissio non potest inserere talem restrictionem, quae esset impossibilis e. g. in parvis dioecesibus, vel ubi generatim pauciores sacerdotes adsunt.

[G] Unus Pater [E/384] vellet ut amplior locutio fiat de auxilio a religiosis praestando in apostolatu laicorum (cf. Synodus Romanus, 1960, art. 642).

R/ In schemnate ita abbreviato, uti est praesens, hoc impossibile videtur.

[H] Alius Pater [E/427] optat ut alia expressio adhibeatur, ne videatur religiosos generatim ad clerum adnumerandos esse.

R/ Quod quidem ex textu non sequitur.

[I] Unus Pater [E/353] opportunam censet addere religiosos, fratres et sorores, hac in re pendere ab Episcopo.

R/ Ex contextu hoc evidens est.

III (F) Fiducia in laicis magis positive exprimitur, uti desideraverunt E/3418, 3279, 3300, 3311, 3323, 3337.

IV 51 – Pag. 54, lin. 15 ss.: Loco «debitas relationes» dicatur: «*familiares et frequentes* relationes» (1 Pater).
R. – Dicitur «*congruas*».
52 – Pag. 54, linn. 16-17: Textus revideatur; quaedam videntur oblivioni data (1 Pater).
R. – Scribatur «Semper spiritui et doctrinae Ecclesiae *fideliter inhaerentes…*».
53 – Pag. 54, lin. 19: Addatur post «consociationum»: «*catholicarum*» (4

	III [n. 25, **54**, 15-28]		IV [n. 25, **626**, 37 – **627**, 2]	
16	*debitas* laicorum/relationes		congruas/laicorum relationes	38
	cum ipsa foveant,	51	cum ipsa foveant, *semper spiritui*	
	fideles	52	*et doctrinae Ecclesiae/fideliter*	39
17	*semper* spi**r**itui et doctrinae		*inhaerentes*;	
	Ecclesiae;			
18	seipsos in *alenda* /vita spiri-		seipsos in alenda vita spiri-	
	tuali et sensu apostolico *conso-*		tuali et sensu apostolico/conso-	40
19	*ciatio**n**um sibi*		ciationum *catholicarum* sibi	
	commissarum impendant; eo-	53	commissarum impendant; *ea-*	
20	rum apo**s**tolicae operositati sa-	54	*rum* aposto**l**icae operositati sa-	41
21	pienti suo consilio adsint/atque		pienti suo consilio adsint atque	
	incepta foveant.		incepta foveant.	
22	*Continuo cum laicis in**s**tituto*	55	Continuo/cum laicis instituto	42
	colloquio (F) attente inquirant		colloquio, attente inquirant	
23	quae /sint formae ad *magis*		quae sint formae ad magis	
24	*frugiferam* reddendam/apostoli-		frugiferam reddendam apostoli-	43
	cam actionem; spiritum unitatis		cam actionem; spiritum unitatis	
25	*intra/ipsam* consociation*em*	56	intra ipsam/consociationem	44
26	et *eam inter et ceteras*/promo-		et eam inter et ceteras promo-	
	veant.		veant.	
27	Religiosi demum, sive	57	Religiosi demum, sive	**627**
	fratres sive sorores,	58	fratres sive sorores, *opera apo-*	
28	*se-*		*stolica laicorum/aestiment*; se-	2

Patres).
R. – Admittitur.
54 – Pag. 54, lin. 19: Loco «eorum» dicatur: «*earum*» (7 Patres).
R. – Admittitur.
55 – Pag. 54, lin. 21: Addatur post «foveant»: «Salva semper laicorum autonomia» (2 Patres).
R. – Sufficienter iam videtur contentum in schemate; ergo non admittitur.
56 – Pag. 54, lin. 24: Compleatur post «spiritum unitatis»: «*cum proprio Ordinario*, inter ipsam consociationem» (1 Pater).
R. – Non admittitur quia limitaret ideam.
57 – Pag. 54, lin. 26: Addatur: «Caveant tamen hi sacerdotes actionem apostolicam parochorum in paroeciis ne perturbent» (1 Pater).
R. – Non admittitur; implicite continetur in lin. 16 s.
58 – Pag. 54, linn. 27-31: Scribatur: «Religiosi demum, sive fratres, sive sorores, *opera apostolica laicorum aestiment*, secundum spiritum et normas suorum institutorum operibus laicorum libenter *collaborent,* in his *una cum sacerdotibus* munera sacerdotis sustinere, adiuvare, complere studeant, et *cum his sua suorumque institutorum incepta harmonizare contendant, ita ut testimonium Ecclesiae magis eluceat*» (46 Patres). 3 Patres: Deleantur verba «secundum spiritum et normas suorum institutorum». 2 Patres: Addatur post «institutorum»: «*normas quidem adaptatas exigentiis apostolicis apostolatus in mundo hodierno*». 1 Pater: Scribatur: «*Intra limites spiritus et normas*».
R. – Textus correctus est ratione habita modi propositi a 46 Patribus. Vide textum. In nota addatur: «Cf. Decretum De accommodata renovatione status religiosi».

I [n. 24, 31, **14**, 36-38; **20**, 31-32]

qui operi-
37 bus apo**s**tolatus laicorum
se devovent,
munera sacerdotis su-
38 stinere, adiu**v**are, complere
curabunt.
[31] Materna prorsus cura,
20 Ecclesia amplectitur
22 laicos, sive/caelibes sive matri-
monio iunctos, qui perpetuo aut
23 ad tempus in/servitium
institutionum et operum eius
24 seipsos, sua competentia/pro-
fessionali, exhibent.
25 Eidem autem magni gaudii est
quod in dies numerus laicorum
26 augetur, qui proprium ministe-
rium praebent associationibus
27 et/operibus quae magis directe
apostolatui inserviunt, sive intra
28 fines/suae nationis sive in ambi-
tu internationali sive praesertim
29 in ca**t**holicis communitatibus
missionum.
30 Locorum Ordinarii hos lai-
cos grato animo et paterne
31 reci**p**iant, curent ne eorum
condicio iuridica indefinita re-
32 linquatur/neve ipsi careant ne-
cessaria institutione, spirituali

II [n. 19, **17**, 6-18]

operi-
bus apostolatus lai**c**orum 7
libenter se devoveant,
et in his munera sacerdotis su-
stinere, ad**i**uvare, [K] complere 8
studeant. [J]
Speciali honore et commenda- 9
tione in Ecclesia digni sunt *laici*
[L] sive /caelibes sive matri- 10
monio iuncti, qui perpetuo aut
ad tempus *in servitium* [M]
institutionum et operum eius 11
seipsos, sua peritia
professionali, exhibent.
Eidem magni gaudii est 12
quod in dies numerus laicorum
augetur, qui pro**p**rium ministe- 13
rium praebent associationibus
et operibus
apostolatus, sive/intra 14
fines suae nationis sive in ambi-
tu internationali sive praesertim
in/catholicis communitatibus 15
missionum.
Pastores Ecclesiae [N] hos lai- 16
cos grato et paterno ani-
mo recipiant, cu**r**ent ne eorum 17
condicio iuridica indefinita re-
linquatur neve ipsi careant/ne- 18
cessaria institutione, spirituali

II [J] Sex Patribus [E/2254] non est sufficiens dicere religiosos ... munera sacerdotis sustinere, idiuvare, complere debere, sed mentio fiat etiam de eorum cooperatione cum laicis.

R/ Commissio accepit istam observationem et leviter immutavit textum.

[K] Unus Pater [E/335] haec scribit: «Religiosi ... munera sacerdotis sustinere, adiuvare, et, *in casu necessitatis, quantum fieri potest, supplere curabunt*».

R/ Commissioní non videtur necessarium haec addere, quia per se patent.

[L] Aliquis Pater [E/495] petit ut loco: «Materna prorsus cura, Ecclesia amplectitur laicos…», dicatur: «*Speciali honore et comendatione in Ecclesia digni sunt laici*…».

R/ Commissio libenter assentit huic emendationi et eam accipit in textu.

[M] Alius Pater [E/530] vellet ut existentia huius servitii a Codice Iuris Canonici agnoscatur.

R/ Votum istud tramsmissum est Commissioni ad Codicem iuris Canonici recognoscendum.

[N] Unus Pater petit [E/301] ut vocabulum «Ordinarii» mutetur pro «Locorum ordinarii».

III [n. 25, **54**, 28-31]

cundum spiritum et normas
29 *suorum institu**t**orum* (G) operibus laicorum
30 libenter se devo**v**eant, et in his munera sacerdotis su-
31 stinere,/adiuvare, complere studeant (H).
[cf. n. 22, p. 45, ln. 18-23]

[cf. n. 22, p. 45, ln. 23-29]

[cf. n. 22, p. 45, ln. 30-36]

IV [n. 25, **627**, 2-4]

cundum spiritum et normas suorum institutorum, operi-
59 bus laico**r**um *pro-* 3
movendis libenter se devoveant;[6] munera sacerdotalia su-
stinere, adiu**v**are, complere 4
studeant.
60 [cf. n. 22, p. 624, ln. 30-32]

[cf. n. 22, p. 624, ln. 32-36]

[cf. n. 22, p. 624, ln. 37-40]

IV [6] Cf. Decr. «De accommodata renovatione status religiosorum».

R/ Commissio curam pastoralem insinuare vult, et ideo, omnibus perpensis, proponimus potius: «Pastores Ecclesiae...».

III (G) Votum E/3277 assumens quoad religiosos, additur «secundum spiritum et normas suorum institutorum».

(H) Ea quae in textu priore de eis laicis habentur, qui speciali titulo servitio Ecclesiae addicuntur, nunc in capite IV, n. 22 ponuntur.

IV 59 – Pag. 54, lin. 29 s.: Loco «operibus... se devoveant», scribatur: «*auxilia praestent*» (1 Pater).
R. – Provisum in praecedenti.
60 – Pag. 54, lin. 31: Addatur novum comma: «*Iam in seminario perspicue educandi sunt cleri ad istud ministerium, et huius schematis commentario, et sacerdotum participatione qui diversis apostolatus institutionibus ministerium praestant, et quidem laicorum, virorum et mulierum iuvenumque, qui activitatem apostolicam diversimode exercent*» (1 Pater).
R. – Non admittitur, quia de hoc aptius agitur in Decreto «De institutione sacerdotali».

I [n. 31, **20**, 32-34]

33 solamine et/incitamento, et subsidiis ad honestam sui et fa-
34 miliae sustentatio**n**em, iuxta postulata iustitiae, aequitatis et caritatis.

II [n. 19, **17**, 18-20]

solamine et incitamento atque subsidiis/ad honestam sui et fa- 19
miliae sustentationem, iuxta postulata iustitiae,/aequitatis et 20
caritatis.

III

IV

I [n. 23, 70, **15**, 1-10; **40**, 20-22]

15 [23.]

[*Necessitas coordinationis*].

2 Ad «unitatem spiritus in/vinculo
pacis» promovendam
inter multiplices et varias orga-
3 ni**z**ationes, ut fines communes
maxima efficatia obtinean-
4 tur ac per**n**iciosae aemulationes
vitentur caritasque splendeat
5 fraternitatis,/apta exigitur mu-
tua aestimatio earumque coor-
dinatio,
6 servatis/uniuscuiusque orga-
nizationis indole et cuique
7 propria ad Hierar**c**hiam eccle-
siasticam relatione.
8 Quod maxime convenit, cum
9 peculiaris actio pastoralis requi**r**it
coordinationem et harmoniam
10 apostolicae operositatis cleri,/sive
saecularis sive regularis, religio-
sorum omnium et fidelium.
[70] Episcopi est pro sua
40 dioe**c**esi, intra limites iuris uni-
20 versalis, opera et incepta organi-
21 zata/efficaciter coordinare, im-
mo praeordinare quae opportu-
22 na viden**t**ur, prouti adiuncta fe-
rant,
cooperantibus convenienter cle-

II [n. 20, **17**, 21-34]

20. 21

[*De mutua cooperatione*].

Ad «unitatem spiritus in vinculo
pacis» (*Eph.* 4, 3) promovendam 22
inter multiplices et varias orga-
nizatio**n**es, ut fines communes 23
[A] maxima efficatia obtinean-
tur ac perniciosae aemu**l**ationes 24
vitentur caritasque splendeat
fraternitatis, apta exigitur mu-
tua/aestimatio earumque coor- 25
dinatio quoad fines communes,
[B] servatis unius**c**uiusque orga- 26
nizationis indole [C] et cuique
propria ad Hierarchiam eccle-
siasticam relatione. 27
Quod maxime convenit, cum 28
peculiaris actio pastoralis requirit
co**o**rdinationem et harmoniam 29
apostolicae operositatis cleri, sive
saecula**r**is sive regularis, religio- 30
sorum omnium et fidelium.
Curent Episcopi ut *in dioecesi-* 31
bus habeantur consilia [D] quae ope-
ram/apostolicam Ecclesiae, sive 32
in campo evangelizationis et
sanctificationis/sive in campo ca- 33
ritativo necnon sociali, adiuvent,
cooperantibus conve**n**ienter cle- 34

II [A] Unus Pater [E/413] dicit necessitatem coordinationis originem sumere ex finibus communibus.

Aliqua Conferentia Episcopalis [E/351] e contra optat ut affirmetur necessariam coordinationem ex fine sumi, nempe ex aedificatione unius Ecclesiae.

R/ Commissio iudicavit in textu implicite contineri finem illum, nempe aedificationis Ecclesiae, et reliquit «fines communes».

[B] Unus Pater [E/384] autem dicit post vocabulum «coordinatio» repetendam esse «quoad fines communes».

R/ Commissio libenter inseruit iterum illa verba.

[C] Alius Pater [E/495] petit ut post verba «servatis uniuscuiusque organizationis indole» addatur «et rationabili autonomiae gradu», quia assotiationes non sunt absolute autonomae.

Unus Pater [E/2320] autem novam redactionem proponit: «Ad unitatem ... mutua aestimatio, eorum Hierarchiae subordinatio, qua prout unuscuiusque loci necessitas vel opportunitas postulaverit, servata tamen uniuscuiusque organizationis indole».

R/ De rationabili autonomia et de subordinatione iam in numero praecedenti

III [n. 26, **54**, 32-38]

32 26.

[*De quibusdam instrumentis mu-*
33 *tuae/cooperationi inservientibus*]
(A).

[cf. n. 23, p. 52, ln. 11-17]

[cf. n. 23, p. 52, ln. 21-24]

34 In dioecesibus habeantur consilia quae operam apostolicam Ecclesiae, sive
35 in campo evan**g**elizationis et
36 sanctificationis sive in campo ca-
37 ritativo, sociali *et aliis*, adiuvent,
38 cooperan**t**ibus convenienter cle-

IV [n. 26, **627**, 5-8]

26. 5

[cf. n. 23, p. 625, ln. 7-11]

[cf. n. 23, p. 625, ln. 12-13]

In dioecesi-
61 bus, *in quantum fieri potest*, habeantur consilia quae operam apostolicam Ecclesiae, sive 6
in campo evangelizationis et
62 sanctificationis/sive in campo ca- 7
ritativo, sociali et aliis, adiuvent,
cooperantibus convenienter/cle- 8

---

actum est, quando de relatione ad Hierarchiam sermo fuit.

[D] Multis Patribus [E/310, E/254, E/353, E/405, E/2225] omnino necessarium videtur constitutio consiliorum in dioecesibus.

Unus Pater [E/530] tamen dubitat num exacto Concilio liceat quaerere quot sint Consilia quae in dioecesi vel in patria Episcopi constituere debent.

R/ Textus rem sat generali modo declarat; ideo secundum exigentias locorum seu dioecesium possunt esse plures commissiones vel etiam una tantum.

III *Ad num. 26*: (A) Initium numeri modificatum est propter revisionem n. 23, ubi nunc inveniuntur ea verba. Pariter titulus mutatus est, ut congruat argumento numeri.

IV 61 – Pag. 54, lin. 34: Post «in dioecesibus» addatur: «*in quantum fieri potest*» (1 Pater).
R. – Admittitur.
62 – Pag. 54, lin. 37: Loco «caritativo» dicatur: «assistentiali» (1 Pater).
R. – Non admittitur; nam «caritativo» latius patet, ut ex schemate procedit.

	I [n. 70…26, **40**, 22; **15**, 12-16; 21]	II [n. 20, **17**, 34 – **18**, 6]	
23	ricis,/religiosis et laicis.	ricis, religiosis et laicis.	
[24]	Hierarchiae sollicitudine com-	In his consiliis	
15	mendatur opportunorum con-	[cf. p. 18, ln. 3-5]	
13	stitutio centrorum in ambitu pa-		
	roeciali, dioecesano, nationali et		
14	Ecclesiae universalis, ut/variae	variae	
	associationes et incepta aposto-	associationes/et incepta aposto-	35
15	lica convenire inter se et/com-	lica convenire inter se et com-	
	municare possint, et, salva unius-	municare poterint, et,/salva unius-	**18**
	cuiusque indole et auto-	cuiusque indole et auto-	
16	nomia, operam suam mutuo co-	nomia, operam suam mutuo co-	
	ordinare.	ordinare.[18]	2
		Quantum fieri potest, eo-	3
	[cf. ln. 12-13]	dem modo instituantur consilia	
		in ambitu/paroeciali vel inter-	4
		paroeciali, interdioecesano, nec-	
		non nationali vel inter-	5
		nationali. [E-H]	
[26]	Valde opportuna insuper iudica-	Constituatur insuper	6
22	tur constitutio apud Sanctam	*apud Sanctam*	

II [18] Cf. Benedictus XIV, *De Synodo Dioecesana*, L. III, cap. IX, n. VII. – *Acta et Documenta*, etc. Series I, Appendix Vol. II, p. 760, n. 38.

II [E] Aliqua Conferentia Episcopalis [E/351] optat ut dicatur «... vel pro regione aut natione», quia saepe hoc non erit possibile pro una dioecesi.

Unus Pater [E/413] etiam haec scribit «pro dioecesibus, regionibus et ditionibus».

R/ Commissio libenter assentit, et ideo in textu nunc modo magis amplo declaratur illarum commissionem constitutio.

Aliqua Conferentia Episcopalis [E/351] vellet ut explicite omnia dicantur, nempe: «... in ambitu paroeciali vel interparoeciali, dioecesano vel interdioecesano, nationali vel internationali», ne ulla pastoralis exigentia omittatur.

R/ Haec enumeratio nunc habetur in textu, quia Commissioni haec aequa videbatur.

[F] Unus Pater [E/495] haec scribit: «Episcopi invigilent ne vires per vanam multiplicitatem disperdantur, sed ut associationes non amplius idoneae aut ad actuales necessitates quamprimum adaptentur aut tandem supprimantur, et insuper omnes apostolatus laicorum opera mutuo coordinentur»...

R/ De illa vigilantia necessaria quidem Episcoporum, ne vires disperdantur, iam actum est in n. 14.

[G] Alius autem Pater [E/2320] novum textum proponit: «Hierarchiae sollicitudini... operam suam mutuo coordinare sub auctoritate vel parochi vel episcopi, vel alicuius potestatis in ambitu nationali constitutae».

R/ De hac relatione autem ad Hierarchiam in n. 18 iam sat ample actum est.

[H] Aliqua Conferentia Episcopalis [E/351] vellet ut mutua relatio inter commissiones nationales et Conferentias Episcopales melius determinetur; ergo dicatur aliquid de earum competentia.

R/ De hac re sermo fiet in schemate «De pastorali Episcoporum munere in Ecclesia», et ceteroquin in nostro schemate ita abbreviato non possumus loqui de quaestionibus particularibus similibus.

	III [n. 26, **54**, 38 – **55**, 5]		IV [n. 26, **627**, 8-14]	
39	ricis, religiosis *cum* lai**c**is.	63	ricis et religiosis cum laicis.	
	Haec consili*a poterunt*		Haec consilia poterunt	
	[cf. p. 55, ln. 1-4]		[cf. ln. 11-13]	
	varia-		varia-	
40	*rum laicorum*/consociation*um*		rum laicorum/consociationum	9
	et incept*orum mutuae coor-*		et inceptorum mutuae coor-	
41	*di**n**ationi inservire,* salva unius-		dinationi inservire, salva unius-	
42	cuiusque indole/*propria* et auto-		cuiusque indole propria et auto-	10
	nomia.[6]		nomia.[7]	
55	*Huiusmodi* consilia constituan-	64,67	Huiusmodi consilia *habeantur*,	11
2	tur, quan**t**um fieri potest, *etiam*	65	si fieri potest, etiam	
3	in «ambitu» paroeciali/vel inter-	66	in ambitu paroeciali/vel inter-	12
	paroeciali, interdioecesano, nec-		paroeciali, interdioecesano, nec-	
4	non na**t**ionali vel inter-	67	non *in ordine* nationali vel inter-	
	nationali.[7]	68	na**t**ionali.[8]	13
5	Constituatur insuper	69,70	Constituatur insuper	14
	apud Sanctam		apud Sanctam	

III [6], **IV** [7] Cf. Benedictus XIV, *De Synodo Dioecesana*, l. III, c. IX, n. VII.
III [7], **IV** [8] Cf. Pius XI, Litt. Encycl. *Quamvis Nostra*, 30 apr. 1936: *A.A.S.*, 28 (1936), pp. 160-161.

IV 63 – Pag. 54, lin. 38: Post «clericis» scribatur: «*et religiosis*» (2 Patres).
R. – Admittitur.
64 – Pag. 55, linn. 1-4: Deleatur phrasis. Propter diversitatem adiunctorum consilia potius damnosa vel saltem inactualia esse possunt (1 Pater).
R. – Non admittitur; ubi dicta adiuncta vigent, valent ordinaria principia de normis positivis ecclesiasticis; cf. ad modum sequentem.
65 – Pag. 55, lin. 1: Loco «quantum fieri potest», dicatur: «*quantum prodest*» (4 Patres).
R. – Non admittitur; formula proposita in modo fini a textu intento non satisfacit.
66 – Pag. 55, lin. 2: Loco «ambitu», scribatur: «*ordine*» (1 Pater).
R. – Scribitur ut alibi, in «ambitu paroeciali vel interparoeciali, interdioecesano, necnon *in ordine nationali*…».
67 – Pag. 55, lin. 4: Supprimantur verba «vel internationalia» (1 Pater).
R. – Loco «constituantur» in lin. 1 dicatur: «*habeantur*».
68 – Pag. 55, linn. 5-10: Post «internationali» addatur: «*Valde optatur creatio apud Sanctam Sedem organismi permanentis laicatus*», et deleantur religua (1 Pater). Ne praeiudicetur forma huius organismi in quo constituendo ratio habeatur etiam sententiae ipsorum laicorum.
R. – Non admittitur; videtur restringere votum Patrum expressum in suffragatione; ceteroquin haec ratio laicis habenda non excluditur.
69 – Pag. 56, linn. 5-16: Deleatur totum hoc incisum. Faveret centralizationi quae contradicit intentioni generali Concilii (1 Pater).
R. – Non admittitur. Contrarium videtur sentire longe maior pars Patrum, voto approbativo. Periculo aliter praecaveri poterit.
70 – Pag. 55, lin. 5 ss.: Expresse dicatur talem secretariatum constituendum ex membris laicis (1 Pater).
R. – Dicatur lin. 16: «*cum laicis etiam* clericis et religiosis».

I [n. 26, **15**, 22-29]

Sedem cuiusdam particularis et
23 sui iuris officii seu secretaria**t**us
in servitium et impulsum
apostolatus laicorum, tamquam
24 cen**t**rum quod aptis mediis et
adlaborantibus, una cum sacer-
25 dotibus,/etiam delectis laicis in
hac re versatis, informationes
26 de variis/inceptis apostolicis lai-
corum suppeditet, investigatio-
27 nibus de ho**d**iernis quaestioni-
bus in hac provincia exsurgenti-
28 bus studeat, ar**c**tiorem in dies
participationem laicorum ad
29 apostolatum Eccle**s**iae promo-
veat atque aptiorem foveat col-

II [n. 20, **18**, 6-11]

Sedem quidam particularis [L]
*se**c**retariatus* 7
[I] in servitium et impulsum
apostolatus laicorum, tamquam
centrum, quod aptis instrumentis 8
informationes
de variis inceptis apo**s**tolicis lai- 9
corum suppeditet, investigatio-
nibus de hodiernis quaestioni-
bus in his provinciis exsurgent**i**- 10
bus studeat et suis consiliis Hie-
rarchiae/et laicis in activitatibus 11
apostolicis adsistat. [J]
In hoc secretariatu [K]

II [I] Aliquis Pater [E/1808] dicit ideam huius secretariatus esse bonam, sed necessitas in Ecclesia nunc est decentralizationis; ergo sufficerent secretariatus pro unaquaque natione

E converso multi Patres [E/254, E/353, E/2225] approbant constitutionem apud Sanctam Sedem alicuius officii seu secretariatus.

R/ Commissio ergo iudicavit illam propositionem tenendam esse.

[J] Alicui Patri [E/353, E/330] non est sufficiens officium seu secretariatus, sed aliqua specialis sacra Congregatio desideratur in qua moderatores ecclesiastici et laici sub Romani Pontificis auctoritate studia peragant et regulas aptas decernant.

Alius autem Pater [E/427] optat ut secretariatus seu officium non sit plene sui iuris

Item alius Pater [E/413] optat ut secretariatus sit vere repraesentativus diversarum nationum neque se substituat Hierarchiis localibus et relinquat laicis initiativam quae ad eos pertinet in his rebus.

R/ Commissio haec omnia attente consideravit. Non iudicat necessariam aliquam sacram Congregationem constituendam, nec amplius affirmat hunc officium esse plene «sui iuris», et textus ita formulatur ut re vera supponit repraesentationem diversarum nationum.

[K] Alicui Patri [E/427] videtur omnino evitari debere falsum centralismum, ita ut centrum condendum re vera quasi novum Dicasterium Curiae Romanae fieret. Praeterea clare indicetur, quinam in hoc Centrum supremum sodales vocentur et quis eos vocet vel mittat.

R/ In textu Commissio clare excludit illum falsum centralismum. Quoad Sodales autem huius centri seu secretariatus determinetur post concilium, quia sunt res particulares de quibus non deberet tractare Concilium.

[L] Duo Patres [E/256, E/427] nolunt formulationem optativam: Valde opportuna iudicatur, vel: si Summi Pontifici visum fuerit; quia non exhibet stylum conciliarem; Summus Pontifex enim signat et proclamat acta Concilii.

R/ Commissio libenter assentit isti rectae observationi et in praesenti redactione non exhibet amplius formulam optativam, sed simpliciter dicitur: «Constituatur insuper apud Sanctam Sedem quidam particularis secretariatus... ».

Alius Pater [E/334] scribit: «eligantur inter laicos catholicos rei oeconomicae periti, assessores qui episcopis et Ipsi Sanctae Sedi in rebus temporalibus assistant, sive in ordine ad administralionem patrimonii Ecclesiae, sive in ordine ad iudicium emittendum securius in quaestionibus oecomomicis cum morali connexis».

	III [n. 26, **55**, 5-13]		IV [n. 26, **627**, 14-19]	
6	Sedem/quidam *peculiaris*		Sedem peculiaris aliquis	
	secretariatus	71	secretariatus	
7	in servitium et/impulsum	72,73	in servitium et impulsum	15
	apostolatus laicorum, tamquam		apastolatus laicorum, tamquam	
8	cen**t**rum, quod aptis instrumentis	74	centrum, quod aptis/instrumentis	16
	nuntia		nuntia	
9	de variis/inceptis apostolicis lai-		de variis inceptis apostolicis lai-	
10	corum suppeditet, inve**s**tigatio-		corum suppeditet, inve**s**tigatio-	17
	nibus de hodiernis quaestioni-		nibus de hodiernis quaestioni-	
11	bus in his/provinciis *orientibus*		bus in hoc campo orientibus	
12	studeat et suis consiliis/Hie-		studeat et/suis consiliis Hie-	18
	rarchiae et laicis in *operibus*		rarchiae et laicis in operibus	
13	apostolicis/adsistat.	75	apostolicis adsistat.	
	In hoc secretariatu varii *motus*	76	In hoc/secretariatu varii motus	19

R/ Quamvis agatur de rebus particularibus, haec idea non excluditur in textu.

Unus Pater [E/2320] vellet ut melius definiatur competentia secretariatus et eius relatio ad Organizationes Internationales Catholicas.

R/ Respondet Commissio illam esse quaestionem nimis particularem quae non debet dirimi in decreto conciliari. De competentia autem secretariatus sat clare dicitur.

Unus Pater [E/2225] proponit ut instituatur apud Sanctam Sedem consilium centrale Actionis Socialis Christianae Universalis, quod per consilia regionalia spargat et in praxim adducat doctrinam socialem Ecclesiae secundum normas deductas ex encyclicis Summorum Pontificum.

R/ De huius futuri Secretariatus structura et activitate fusius hic agere non oportet.

Aliquis Pater [E/337] tandem optat ut instituatur cursus specialis, cura Sanctae Sedis, ad docenda quae ad apostolatum laicorum pertinere possunt.

R/ Ad hanc quaestionem particularem etiam non debet respondere textus conciliaris; si res ita ferant, secretariatus ille posset constituere cursus speciales.

IV 71 – Pag. 55, lin. 6: Loco «secretariatus» dicatur: «organismus»; ut maior relinquatur libertas Sedi Apostolicae (1 Pater).
R. – Non admittitur; maior pars Patrum videtur approbasse iam aliquam determinationem quae continetur in voce «Secretariatus».
72 – Pag. 55, lin. 6 ss.: Addatur post «secretariatus»: «*indole praecipue pastorali*» (1 Pater).
R. – Non admittitur; videtur ambigua, et munera secretariatus restringere.
73 – Pag. 55, lin. 7 ss.: Deleatur «et impulsum», quia intelligi posset in sensu muneris directionis quod excludendum est (27 Patres).
R. – Esset contra votum Patrum.
74 – Pag. 56, lin. 8: Addatur post «tamquam centrum», «*quod directionis organismus non sit, sed tantummodo aptis…*» (1 Pater).
R. – Cf. sequentem modum.
75 – Pag. 56, lin. 13: Addatur «*Talis organismus nullo modo organismus directionis sit, sed consilii tantum*» (20 Patres).
R. – Non admittitur; munera organismi videntur sufficienter et opportunius limitari textu prouti iacet.
76 – Pag. 56, linn. 13-16: Sic immutetur textus: «In hoc secretariatu cooperantibus clericis, religiosis et laicis, varii motus…» (1 Pater).
R. – Cf. dicta ad Modum 70.

I [n. 26, **15**, 29-32]

30 laborationem inter opera/apo-
stolatus laicorum – praesertim
31 quoad foederationes aliaque/in-
stituta catholica internationalia –,
32 iuxta tamen indolem ac particu-
lare genus relationum ipsarum
cum ecclesiastica auctoritate.[6]

II [n. 20, **18**, 11-12]

coope-
rentur cleri- 12
ci, religiosi et laici, viri et
mulieres, hac in re versati.[19]

I[6], **II** [19] Cf. *Acta et Documenta*, etc. Series I, Appendix VoI. II, p. 381 sqq., nn. 9. 22.

III (B) E/3335 et E/3371 desiderant, ut dicatur: «Secretariatus, indole praecipue pastorali»; simul desiderant ut eius competentia extendatur ad recognoscendas novas organizationes internationales, ut eius compositio, praesertim ex membris a directionibus internationalibus, determinetur. E/3446 vult, ut sit permanens dialogus inter Hierarchiam et laicatum. E/3373 autem insistit, ut membra sint praesertim e laicis eligendi, et minime ad instar alicuius Dicasterii Romani concipiatur. Commissio censuit non nimis ad particularia a Concilio descendi posse; quaedam tamen elementa ex his suggestionibus esse assumenda.

	III [n. 26, **55**, 13-16]		IV [n. 26, **627**, 19-21]	
14	*et in***c***epta apostolatus laicorum*		et incepta apostolatus laicorum	
15	*in universo mundo/existentia suas*		in universo mundo/existentia suas	20
	quoque partes habeant, coope-	77,78	partes habeant, coope-	
16	ran*tibus* cleri-	70	rantibus cum laicis etiam cleri-	
	ci*s* et religiosi*s* (B).		cis et/religiosis.	21

Denique E/3389 vult ut quaedam addantur de recursu laicorum ad opinionem publicam. Commissio tamen putat hoc non pertinere specifice ad apostolatum laicorum.

IV 77 – Pag. 56, linn. 15-16: Expungantur verba «partes habeant… religiosis».
R. – Non admittitur; textus explicitior approbatus est.
78 – Pag. 56, lin. 15: Deleatur «quoque» (1 Pater).
R. – Admittitur.

I [n. 82, **45**, 2-7]	II [n. 21, **18**, 13-18]
45 [82.]	21. 13
[*De cooperatione catholicorum* 3 *cum aliis*].	[*De cooperatione cum aliis christianis et non-christianis*].
4 Communis/veritatum christianarum vel saltem naturalis legis 5 agnitio permit**t**ere potest, locorumque et temporum adiuncta 6 requirere queunt/catholicorum participationem cum aliis in actionibus, vel 7 etiam/in organizationibus ad fines temporales honestos assequendos.	Cum/adsit commune patrimonium evangelicum vel saltem 14 valorum humano**r**um et necesse sit hoc protegere et promovere, 15 saepe suadetur vel requi**r**itur ut catholici cooperentur cum aliis, 16 [C] christianis [D] et non-christianis [B] in/vitae quotidianae actionibus et 17 in organizationibus sive nationalibus sive/internationalibus. [A] 18

II [A] Alicui Conferentiae Episcopali [E/307] participatio et cooperatio catholicorum cum aliis in actionibus vel etiam in organizationibus ad fines temporales honestos assequendos, uti principium generale a Concilio expositum videtur valde periculosum.

Unus Pater [E/351] petit ut haec idea clarius explicetur.

Alius Pater [E/299] scribit ad Episcopum pertinere debere iudicum de convenientia huius cooperationis; et munus Episcopi clare apparere deberet in textu.

Aliqua Conferentia Episcopalis [E/305] e converso expostulat ut collaboratio cum acathohicis tamquam aliquid non mere permissam, sed etiam requisitum, terminis magis positivis exprimatur.

R/ Commissio inter tam discrepantes sententias, omnibus animadversionibus perpensis, novam redactionem proponit, quae, quamvis modo generali, sat clare proponit principia generalia cooperationis catholicorum cum aliis christianis et non christianis.

[B] Alicui Patri [E/530] non placet expressio «non-catholici», quia simul designat christianos separatos et «omnes homines».

R/ Commissio de hoc in praesenti redactiome consuluit, et proponit nunc distinctionem inter christianos et «omnes homines», textus enim ita sonat: «christianis et non-christianis».

[C] Unus Pater [E/1808] optat ut loco «cum domesticis fidei» dicatur «cum catholicis», quia fratres separati etiam sunt «domestici fidei».

R/ Commissio hoc non amplius dicit in textu.

[D] Idem Pater [E/1808] optat ut loco «cum fratribus separatis» dicatur «cum fratribus a nobis separatis».

R/ In textu praesenti non amplius dicitur «cum fratribus separatis», sed eius loco dicitur «cum aliis christianis».

III *Ad num. 27*: (A) E/3391 et E/3583 suggerunt, ut distincte sermo fiat de cooperatione inter christianos, et christianorum cum non-christianis. Numerus

	III [n. 27, **55**, 17-26]		IV [n. 27, **627**, 22-27]	
17	27.	79-82	27.	22
	[*De cooperatione cum aliis chri-*			
18	*stianis/et non-christianis*] (A).			
19	Commune *veluti* patri**m**o-		Commune veluti patrimo-	
	nium evangelicum *communeque*		nium evangelicum communeque	
20	*inde con***s***equens christiani testi-*		inde con**s**equens christiani testi-	23
21	*monii officium commen***d***ant et*		monii officium commendant et	
	saepe exigunt cooperati*onem*		saepe exigunt coope**r**ationem	24
22	catholi**c***orum* cum aliis		catholicorum cum aliis	
	christianis, *a singulis et a*		christianis, a singulis et a	
23	*com***m***unitatibus Ecclesiae exer-*		communitatibus/Ecclesiae exer-	25
24	*cendam*, sive in actio**n**ibus sive	83	cendam, sive in actionibus sive	
	in *consociationibus, in campo*		in consociationibus, in campo	
25	natio**n**al*i* vel international*i*	81,82	nationali vel internationali.[9]	26
	(B).[8]	83		
26	*Communes «valores humani»*	84-86	Communes valores humani	27

III [8], **IV** [9] Cf. Ioannes XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra,* 15 maii 1961: *A.A.S.*, 53 (1961), pp. 456-457. Cf. Decretum *Unitatis Redintegratio*, cap. II, n. 12: *A.A.S.,* 57 (1965), pp. 99-100.

ergo nunc commata distincta continet; res etiam accuratius explicantur. Ceteroquin largior sermo fit in schemate *De Ecclesia in mundo huius temporis*.

(B) E/3281 et E/3461 desiderant ut specialis mentio fiat societatum caritativarum et assistentialium. Cui accentui in capite II, n. 8 provisum est.

IV 79 – *Animadversiones generales*: 1. Supprimatur totus numerus (1 Pater).
R. – Esset contra votum Patrum.
80 – 2. Restituatur prior textus (1 Pater).
R. – Non admittitur: explicatio textus a multis desiderata est.
81 – 3. Indicetur hanc cooperationem ne fiant sine consilio et approbatione S. Hierarchiae (1 Pater).
R. – In nota referatur ad Decretum «Unitatis redintegratio».
82 – 4. Addatur saltem explicite conditio: «*de licentia Ordinarii loci, ut necessaria praeparatio et prudentia serventur*» (1 Pater).
R. – Sufficienter provisum videtur in praecedenti modo.
83 – Pag. 55, lin. 25: Restituatur vetus textus «*sive in vitae cotidianae actionibus*» (1 Pater).
R. – Non admittitur; minus quadrat cum novo contextu.
84 – Pag. 55, lin. 26: Loco «valores humani» scribatur: «valores *morales*» aut «*principia moralia*» aut aliquid simile (1 Pater).
R. – Non admittitur; vox etiam alibi in textu conciliari recurrit.
85 – Pag. 55, lin. 26: Omittatur tota paragraphus, quia impossibile est fines apostolicos prosequi in cooperatione cum iis qui v. g. materialismum atheisticum profitentur.
R. – Textus maneat utpote a Patrum maioritate receptus et approbatus.
86 – Pag. 55, lin. 26: Exprimatur nexus «valorum humanorum» cum fide, addendo v. g. «*qui in Christo omnia recapitulant fundamentum habent*» (1 Pater).
R. – In contextu totius schematis continetur.

I [n. 74, **41**, 13-14]	II [n. 21, **18**, 18-19]
[74] **41** Hoc modo	Hac cooperatione dynamica et prudenti
13 testimonium 14 Christo redditur et unitas ipsius familiae humanae fovetur.	testimonium praebent Christo, Salvatori 19 mundi, et unitati familiae humanae.[20]

II [20] Cf. Ioannes XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*, 15 maii 1961: *A.A.S.*, 53 (1961), pp. 456-457.

III (C) E/3282 censet christianos non solum aliquid dare debere non-christianis, sed posse et debere libenter ab eis accipere. Quod dicitur in textu, modo generaliori.

E/3302 vult, ut explicite etiam de dialogo cum atheisticis sermo fiat. Hoc tamen potius absolvetur in schemate *De Ecclesia in mundo huius temporis*.

(D) E/3375 clausulam proponit: «firmis semper servatis iuribus et officiis catholicae fidei». Res per se patet, et suo loco etiam expresse exponitur a Concilio.

(E) E/3415 postulat ut specialis numerus addatur de relatione «inter ipsos laicos et illos homines ad quos missi sunt». Commissio consentit rem in schemate esse magis respiciendam, sed in alio loco (cf. Cap. III, nn. 13 et 14).

IV 87 – Pag. 55, lin. 26: Deleatur «similem»; ne nimis aequiparentur cooperatio cum ceteris christianis, et cum non christianis (1 Pater).

	III [n. 27, **55**, 26-35]		IV [n. 27, **627**, 27-32]	
27	*similem /cooperationem*	87,89	similem *quoque* cooperationem	
	christianorum, apostolicos fines	88	christiano**r**um, apostolicos fines	28
28	*prosequentium, cum eis haud*		prosequentium, cum eis haud	
29	*raro postulant,/qui nomen chri-*	89	raro postulant, qui no**m**en chri-	29
30	*stianum non profitentur, sed/hos*		stianum non profitentur, sed hos	
	«*valores*» *agnoscunt* (C).		valores agnoscunt.	
31	Hac cooperatione «dynamica»		Hac cooperatione dynamica	30
32	et prudenti/(D), *quae peculiaris*	90,91	et prudenti,[10] quae *magni*	
33	*momenti in activitatibus/tempo-*		momenti in acti**v**itatibus tempo-	31
	ralibus est, laici testimonium		ralibus est, laici testimonium	
34	praebent/Christo, Salvatori		praebent Christo, Salvatori	
	mundi, et unitati familiae		mundi, et unitati familiae	32
35	humanae (E).		humanae.	

IV [10] Cf. Decretum *Unitatis Redintegratio,* cap. II, n. 12: *A.A.S.*, 57 (1965), p. 100. Cf. etiam Const. dogm. *Lumen gentium*, cap. II, n. 15: *A.A.S.*, 57 (1965), pp. 19-20.

R. – Non admittitur; vox «similem» et innuit inaequalitatem et aliquam aequalitatem.
88 – Pag. 55, lin. 27: Deleantur verba «apostolicos fines prosequentium» (1 Pater).
R. – Non admittitur; sensus vocis «apostolatus» in cap. II describitur.
89 – Pag. 55, lin. 28: Addatur post «haud raro»: «*quoque*» (1 Pater).
R. – Admittitur et ponitur post «similem».
90 – Pag. 55, linn. 31-35: Redeatur ad priorem textum, quia cooperatio in spiritualibus difficilior quidem, sed non minoris momenti est (1 Pater).
R. – Dicitur loco «peculiaris»: «*magni*».
91 – Pag. 55, lin. 32: Addatur post «prudenti»: «*firmis semper servatis iuribus et officiis catholicae fidei, quae peculiaris…*». Ad evitanda pericula confusionis.
R. – Iam provisum in dictis ad Modum [81] generalem huius numeri.

I	II
[cf. n. 47, p. 29, ln. 5]	[cf. n. 3, p. 7, ln. 7].
[cf. n. 47, p. 29, ln. 5]	[cf. n. 3, p. 7, ln. 7]
	[cf n. 3, p. 7, ln. 7-12]
	[cf n. 3, p. 7, ln. 13-17]
	[cf n. 3, p. 7, ln. 17-21]

III *Ad titulum*: (A) Plures Patres (E/3278, 3279, 3307, 3337, 3366, 3428) petierunt ut diffusius, explicitius, profundius de formatione laicorum ad apostolatum ageretur. Quidam insuper (E/3278; 3280, 3326, 3372, 3453) expresse voluerunt ut fieret integrum novum caput de hac quaestione et logice in fine totius tractationis de apostolatu laicorum amandaretur. Commissio itaque his desideratis satisfacere cupiens novum hoc caput redegit, iuxta observationes horum Patrum, etiam reassumendo aliqua quae in schemate anno 1962 parato inveniebantur.

Ad num. 28: (A) Plures Patres (E/3301, 3307, 3322, 3326, 3409, 3446) fortiter revocarunt absolutam necessitatem formationis ad apostolatum. Ad hoc provisum fuit in isto numero.

(B) Aliqui Patres (E/3278, 3281, 3302, 3311, 3323, 3338) volunt ut tractatio intimius connectatur sive cum Constitutione dogmatica de Ecclesia, sive cum iis quae spiritualitatem apostolatus laicorum respiciunt. Commissio his desi-

III [n. 28, **60**, 1-15]

Caput VI
DE FORMATIONE AD APOSTOLATUM (A)

60 28.

[*De necessitate formationis ad*
2 *aposto***l***atum*] (A).

Apostolatus plenam efficaciam
3 at**t**ingere potest solummodo
4 multiformi et inte**g**ra formatio-
ne; quam exigunt non solum
5 con**t**inuus spiritualis et doctri-
6 nalis profectus ipsius laici, sed
et varia adiuncta rerum, perso-
7 narum/et officiorum ad quae
8 navitas eius accommo**d**anda est.
Haec formatio ad apostolatum
9 iis/fundamentis inniti debet
10 quae ab hoc Sacra**s**ancto Conci-
lio in aliis locis asserta et decla-
11 na**t**a sunt (B).[1]
Praeter formationem omnibus
12 christianis communem, ob va-
13 rietatem persona**r**um et adiunc-
torum, non paucae apostolatus
14 formae specificam quoque et pe-
15 culiarem forma**t**ionem requirunt.

IV [n. 28, **628**, 1-8]

1 Caput VI
DE FORMATIONE AD APOSTOLATUM

2 28. **628**

Apostolatus plenam efficaciam
attingere potest solummodo
multi**f**ormi et integra formatio- 2
ne; quam exigunt non solum
continuus spiritualis/et doctri- 3
nalis profectus ipsius laici, sed
et varia adiuncta rerum, perso-
narum/et officiorum ad quae 4
navitas eius accommodanda est.
Haec formatio ad apo**s**tolatum 5
iis fundamentis inniti debet
quae ab hoc Sacrasancto Conci-
lio in/aliis locis asserta et decla- 6
3 nata sunt[1]
Praeter formationem omnibus
christianis/communem, ob va- 7
rietatem personarum et adiunc-
torum, non paucae aposto**l**atus 8
formae specificam quoque et pe-
culiarem formationem requirunt.

III [1] Cf. Const. dogm. *De Ecclesia*, cc. II, IV, V: *A.A.S.*, 57 (1965), p. 12-21; 37-43; 44-49; cf. etiam hoc Decretum *De apostolatu laicorum*, c. I, n. 4.

IV [1] Cf. Const. dogm. *Lumen gentium,* cap. II, IV, V: *A.A.S.*, 57 (1965), pp. 12-21; 37-49; cf. etiam Decretum De Oecumenismo *Unitatis redintegratio,* nn. 4, 6, 7, 12: *A.A.S.,* 57 (1965), pp. ...; cf. Etiam hoc Decretum de apostolatu laicorum, c. I, n. 4.

---

deriis obsecundavit.

IV 1 – Septem Patres textum reprobant propter verbositatem, generalitates vel nimias res particulares, immo quia quasi nihil diceretur de «spiritualitate laicali».
R. – De spiritualitate laicorum fuse loquitur in cap. 1, n. 4. Concedendum est quod caput VI de principiis formationis loquitur nec multa nova afferre videtur post constitutionem de Ecclesia. Sed hic apposite afferuntur ex rationibus practicis, ne formatio ad apostolatum nimis intellectualistica, individualistica, extramundana evadat.
2 – Pag. 60, nn. 28-29: Unus Pater rogat ut nn. 28-29 abbrevientur.
R. – Qui numeri iam a maioritate approbati sunt.
3 – Pag. 60, n. 28, lin. 11: Plures Patres petierunt ut in nota addatur etiam referentia ad Decretum de Oecumenismo, nn. 4, 6-7, 12.
R. – Admittitur.

I

II

[cf. n. 3 p. 7, ln. 13-17]

III *Ad num. 29*: (A) Uti E/3370 et E/3583 dixerunt, formatio incipi debet ab ipsa indole saeculari propria et peculiari laicatus.

(B) Iidem E/3370 et 3583: necnon 3428 petierunt ut dicatur formationem integram humanam requiri. Commissio annuit his desideriis.

(C) Secundum E/3313, 3453, 4606 formatio spiritualis est fundamentum cuiusvis formationis apostolicae. In qua formatione E/3278, 3282, 3304, 3310, 3323, 3394, 3512 extollunt motum Spiritus Sancti. Commissio ergo ita apparavit textum.

IV 2 – [Cf. *vide* n. 28].
4 – Pag. 60, lin. 19: Unus Pater petit ut tollantur «indole saeculari propria et pe-

III [n. 29, **60**, 16 – **61**, 6]

16 29. 2

[De principiis formationis laico-
17 *rum ad/apostolatum].*

Cum laici suo modo missionem
18 *Ecclesiae participent, formatio*
19 *eorum aposto**l**ica ab ipsa indole* 4
saeculari, propria et peculiari
20 *laicatus, eiusque spirituali vitae*
21 *ratione notam/specialem accipit* (A).
22 *Formatio ad apostolatum for-*
23 *mationem inte**g**ram quandam*
humanam uniuscuiusque inge-
24 *nio condicionibusque accommo-*
datam supponit.
25 *Laicus enim, mundum huius*
26 *temporis bene/cognoscens, mem-*
27 *brum propriae suae societa**t**is*
eiusque ingenii cultui aptatum
28 *esse de**b**et* (B).
29 *Imprimis autem laicus discat*
30 *implere Chri**s**ti et Ecclesiae mis-*
31 *sionem, ex fide in divino/myste-*
rio creationis et redemptionis vi-
32 *vens,/motus Spiritu Sancto po-*
33 *pulum Dei vivificante,/qui omnes*
homines impellit ad Deum Pa-
34 *trem/diligendum atque mundum*
et homines in Ipso.
35 *Quae formatio ut fundamentum*
61 *et condicio/cuiusvis apostolatus*
2 *efficacis considerari de**b**et* (C). 5
3 *Praeter formationem spiritua-* 6
lem, institutio
4 *doctrinalis, et quidem theologi-*
5 *ca, ethica-socia**l**is, philosophica,* 6
6 *secundum diversitatem aeta**t**is,*
condicionis et ingenii hisce tem-

IV [n. 29, **628**, 9 – **629**, 2]

29. 9

Cum laici suo modo missionem
Ecclesiae participent, formatio
eorum/apostolica ab ipsa indole 10
saeculari et propria
laicatus, eiusque spiritualis/vitae 11
ratione notam specialem accipit.

Formatio ad apostolatum for- 12
mationem integram quandam
humanam/uniuscuiusque inge- 13
nio condicionibusque accommo-
datam supponit.
Laicus/enim, mundum huius 14
temporis bene cognoscens, mem-
brum propriae socie**t**atis 15
eiusque culturae aptatum
esse debet.
Imprimis autem laicus discat 16
implere Christi et Ecclesiae mis-
sionem, ex/fide in divino myste- 17
rio creationis et redemptionis vi-
vens, motus Spiritu Sancto/po- 18
pulum Dei vivificante, qui omnes
homines impellit ad Deum Pa-
trem dili**g**endum atque mundum 19
et homines in Ipso.
Quae formatio ut fundamentum
et condicio cuiusvis apostolatus 20
fructuosi considerari debet.
Praeter formationem spiritua- 21
lem, *requiritur solida* institutio
doctrinalis,/et quidem theologi- **629**
ca, ethica, philosophica,
secundum diversitatem aetatis,
condicionis et ingenii. 2

---

culiari laicatus».
R. – Admittitur expunctio vocabuli: «et peculiari».
5 – Ad pag. 61, lin. 1: Unus Pater petit ut ponatur loco «efficacis» «fructuosi».
R. – Admittitur.
6 – Ad pag. 61, lin. 5: Unus Pater petit ut post «philosophica» addatur «*et alia*». Alter Pater petit ut institutio sit solida.
R. – Claritatis causa admittitur sequenti modo: «Praeter formationem spiritualem *requiritur solida* institutio doctrinalis, et quidem theologica, ethica, philosophica secundum diversitatem aetatis, condicionis et ingenii. Momentum *culturae generalis una cum* formatio*ne* practic*a* et technic*a* minime negligatur».

I

II

[cf. n. 3, p. 7, ln. 17-21]

III (D) Aliqui Patres petierunt ut laici exerceantur in dialogo (E/3428), in cooperatione amicali cum aliis (E/3230, 3367). Quod etiam acceptatur a Commissione.

(E) Textus emendatus insistit in formatione suiipsius per actionem, uti E/3453 et E/3516 iuste petierunt.

IV 7 – Ad pag. 61, linn. 7-8: Duo Patres petierunt ut magis insisteretur in hoc.
R. – Res sat bene expressa videtur.
8 – Ad pag. 61, linn. 10-16: Decem Patres hoc incisum reprobaverunt vel prop-

III [n. 29, **61**, 6-28]	IV [n. 29, **629**, 2-14]
poribus,/magni momenti est, adiunctis variis attentis.	
*Momentum etiam formationis practicae et tech**n**icae minime negligatur.*	Momentum etiam *culturae generalis una cum* forma**t**i*one* practic*a* et technic*a* minime negligatur.
Ad *bonas «relationes humanas» colendas/oportet ut exerceantur in arte fraterne cum aliis convivendi, amicum colloquium instituendi, e**ff**icaciter cooperandi atque, si casus postulet, alios ducendi vel dirigendi, sed prae omnibus/libenter alios audiendi et, ubi id bonum com**mu**ne exposcat, sequendi iisque oboediendi* (D).	Ad bonas relationes humanas colendas oportet ut *valores vere humani/foveantur, imprimis ars fraterne convivendi atque cooperandi, necnon* colloquium instituendi.
*Quoniam vero formatio ad apostolatum non/potest in sola theoria consistere, gradatim qui**d**em et prudenter, inde ab initio formationis/suae, discant omnia sub lumine fidei aspicere,/iudicare et agere, per actionem seipsum cum/aliis efformare ac perficere, et sic in operosum/servitium Ecclesiae ingredi* (E).[2]	Quoniam vero formatio ad apostolatum non potest in sola *instructione/theoretica* consistere, gradatim quidem et prudenter, laicus inde ab initio/formationis suae discat omnia sub lumine fidei aspicere, iudicare et agere,/per actionem seipsum cum aliis efformare ac perficere, et sic in operosum/servitium Ecclesiae ingredi.[2]
*Quae formatio,/semper perficienda propter personae humanae/crescentem maturitatem et propter evolutio**n**em problematum, altiorem in dies cognitionem et aptatam actionem postulant.*	Quae formatio, semper perficienda propter per**s**onae humanae crescentem maturitatem et propter evolutionem problematum, altiorem in dies cognitionem et aptatam actionem postulat.
*In omni**b**us formationis exigen-*	In omnibus/formationis exigen-

III, IV [2] Cf. Pius XII, *Ad I Conferentiam internationalem «boys-scouts»*, 6 iunii 1952: *A.A.S.*, 44 (1952), pp. 579-580; Ioannes XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*, 15 maii 1961: *A.A.S.*, 53 (1961), p. 456.

ter obscuritatem vel abundantiam.

R. – Admittitur sequenti modo: «Ad bonas relationes humanas colendas oportet ut valores vere humani foveantur, imprimis qui artem fraterne convivendi atque cooperandi nec non dialogum instituendi respiciunt».

9 – Ad pag. 61, linn. 16-31: Septem Patres leves mutationes proposuerunt quae aut abbreviationem aut extensionem respiciunt vel solam grammaticalem constructionem.

R. – Dicitur: *a*) lin. 18 in sola *instructione theoretica*; *b*) lin. 31 salvetur et augeatur.

I

II

III (F) E/3370 dicit laicos per formationem conscios fieri debere suae responsabilitatis in Ecclesiae missione salvifica. Commissio recepit hanc ideam.

III [n. 29, **61**, 28-38]

29 *tiis explendis semper uni***t***as et in-*
tegritas personae humanae prae
30 *oculis/habenda est ita ut eius*
31 *harmonia et aequili***b***rium augea-*
tur et salvetur.
32 *Hoc modo laicus penitus et*
33 *naviter sese in***s***erit in ipsam «rea-*
34 *litatem» ordinis temporalis/suam-*
que partem in eius gerendis re-
35 *bus effica***c***iter suscipit, simul-*
36 *que tamquam vivum mem***b***rum*
et testis Ecclesiae eamdem in si-
37 *num rerum temporalium «prae-*
38 *sentem et actuosam»/reddit* (F).[3]

IV [n. 29, **629**, 14-20]

tiis explendis semper unitas et in-
tegritas personae huma**n**ae prae 15
oculis habenda est, ita ut eius
9 harmonia et aequilibrium
salvetur/et augeatur. 16
Hoc modo laicus penitus et 17
naviter sese inserit in ipsam rea-
litatem ordinis/temporalis suam- 18
que partem in eius gerendis re-
bus efficaciter suscipit, simul-
que tamquam vivum membrum 19
10 et testis Ecclesiae eamdem in si-
n*u* rerum/temporalium prae- 20
sentem et actuosam reddit.[3]

III [3] Cf. Const. dogm. *De Ecclesia*, c. IV, n. 33: *A.A.S.*, 57 (1965), p. 39.
IV [3] Cf. Const. dogm. *Lumen gentium,* c. IV, n. 33: *A.A.S.,* 57 (1965), p. 39.

IV 10 – Ad pag. 61, lin. 36. Unus: Pro «in sinum» dicatur: «in sinu».
R. – Admittitur.

I	II
	[cf. n. 3, p. 7, ln. 22-23]
	[cf. n. 3, p. 7, ln. 23]
	[cf. n. 3, p. 7, ln. 23-24]
	[cf. n. 3, p. 7, ln. 25-26]
[cf. n. 47, p. 29, ln. 5-7]	[cf. n. 3, p. ln. 25-27]

III *Ad num. 30*: (A) E/3337 et E/3453 petunt ut extollatur munus familiae in tirocinio ad apostolatum. Commissio libenter addit haec verba.

(B) Secundum E/3370 formatio ad apostolatum postulat ut instituatur inter laicos et Hierarchiam contactus directi ad collaborationem efficacem in missione Ecclesiae [cf. E/3438]. Quod ita exprimitur in textu.

IV 11 – Pag. 61, lin. 40; Pag. 62, lin. 3: Unus Pater petit ut peculiaris mentio de formatione inde a prima puerorum institutione et adulescentium substituatur ab alia sententia magis generali.
R. – Non correspondet intentioni textus approbati.
12 – Pag. 62, lin. 1: Unus Pater petit, ut post verbum «debet» addatur: «*ipsi ete-*

III [n. 30, **61**, 39 – **62**, 20]

39 30.

[*De iis ad quos pertinet alios ad*
40 *apo***s***tolatum formare*].

41 *Formatio ad apostolatum/a pri-*
ma puerorum institutione inci-
62 *pere de***b***et.*
Peculiari autem modo
2 *apostalatu initien***t***ur adulescen-*
tes et iuvenes atque hoc spiritu
3 *imbuantur.*
Per totam vitam haec formatio
4 *perficienda est prout nova su-*
5 *scepta munera/requirunt.*
Patet igitur eos ad quos spectat
6 *edu***c***atio christiana, officio*
7 *quoque formationis ad/apostola-*
tum devinciri.
8 *Parentum est in familia filios*
9 *suos ab ipsa/pueritia disponere*
10 *ad agnoscendum amorem/Dei er-*
ga universos homines, eos
11 *gradatim, prae***s***ertim exemplo*
12 *doceant sollicitudinem de pro***x***i-*
mi necessitatibus tam materiali-
13 *bus quam spi***r***itualibus.*
Tota ergo familia eiusque com-
14 *munis/vita quasi tirocinium apo-*
stolatus evadat (A).
15 *Pueros educare insu-*
16 *per necesse est ut, fines/familiae*
transcendentes, communitatibus
17 *tam/ecclesiasticis quam tempo-*
18 *ralibus animum pan***d***ant.*
In locali communitate paroeciae
19 *ita assu***m***antur ut in ea con-*
20 *scientiam acquirant se viva/et ac-*
tiva membra esse populi Dei (B).

IV [n. 30, **629**, 21-34]

30. 21

11 Formatio ad apostolatum a pri-
ma puerorum institutione inci-
12 pere/debet. 22
Peculiari autem modo initientur
apostalatu adulescen-
tes et iuvenes/atque hoc spiritu 23
imbuantur.
Per totam vitam haec formatio
perficienda est/prout nova su- 24
scepta munera requirunt.
Patet igitur eos ad quos spectat
13 edu**c**atio christiana, officio 25
quoque formationis ad aposto-
latum devinciri.
Parentum est in familia filios 26
suos ab ipsa pueritia disponere
ad agno**s**cendum amorem Dei er- 27
ga universos homines, illosque
gradatim, praesertim/exemplo, 28
docere sollicitudinem de proxi-
mi necessitatibus tam materiali-
bus/quam spiritualibus. 29
Tota ergo familia eiusque com-
munis vita quasi tirocinium/apo- 30
stolatus evadat.
Pueri insuper educandi sunt 31
ut, fines familiae
transcendentes, commu**n**itatibus 32
tam ecclesiasticis quam tempo-
ralibus animum pandant.
In locali/communitate paroeciae 33
ita assumantur, ut in ea con-
scientiam acquirant se/viva et ac- 34
14 tiva membra esse populi Dei.

---

nim gradatim debent exercere suam responsabilitatem apostolicam, testes esse Christi, secundum *suam possibilitatem, aetatem et peculiaria* dona, tam *in familia, quam apud amicos*».

R. – Non admittitur ad evitandam repetitionem, quae pag. 61, linn. 17-39, tum in ipso capite, tum in Cap. III et IV.

13 – Pag. 62, lin. 6: Octo Patres petierunt ut addatur: «officio forrnationis et ad *vitam specialem* et ad apostolatum devinciri».

R. – Non admittitur propter ambiguitatem et quia non pertinet ad rem.

14 – Pag. 62, lin. 20: Addatur post «membra esse»; «*societatis humanae* et».

R. – Non admittitur, quia non ad rem.

I	II
	[cf. n. 3, p. 7, ln. 31-34]
[cf. n. 47, p. 29, ln. 9-10]	[cf. n. 3, p. 7, ln. 28-30]
	[cf. n. 3, p. 7, ln. 27]

IV 15 – Pag. 62, linn. 20-26: Sex Patribus non placuerunt.
R. – Ratione habita eorum obiectionum, proponitur reditus ad textum priorem sequenti modo: «Sacerdotes autem *in catechesi* et ministerio verbi, in *moderatione animarum* sive in aliis ministeriis pastoralibus formationem ad apostolatum prae oculis habeant».
16 – Pag. 62, linn. 27-38: Unus Pater petit ut phrasis: «Ubi quacumque» mutet locum et postponatur phrasi sequenti quae incipit: «Magistri».
R. – Admitti non potest – quia paragraphus intendit formationem apostolicam in diversis formis scholarum.
17 – Pag. 62, lin. 29: Septem Patres petunt, ut loco «sensum catholicum» ponatur «sensum *Christi* catholicum».
R. – Admitti non potest, quia tautologiam inducit, et terminus «sensus catholicus» classicus est.
18 – Pag. 62, linn. 30-34: Unus praeterea petit, ut comma istud ponatur, post lineam 37, quia non tantum de pueris agitur.
R. – Lin. 36 agitur de officio magistrorum. Locus nunc assignatus magis congruere videtur.

	III [n. 30, **62**, 20-40]		IV [n. 30, **629**, 34 – **630**, 2]	
21	*Sacer**d**otes autem prae oculis ha-*	15	Sacerdotes autem	
22	*beant sive in cate**c**hesi, sive in*		in catechesi *et*	
	ministerio verbi,		mi**n**isterio verbi, *in moderatio-*	35
	sive in aliis		*ne animarum,* necnon in aliis	
23	*ministeriis pastoralibus forma-*		ministeriis pastora**l**ibus forma-	36
24	*tionem laicorum/ad apostola-*		tionem ad apostola-	
	tum; eorum enim est laicorum vi-		tum prae oculis habeant.	
25	*tam spiritualem integre formare*			
26	*et apostolatum/eorum promovere.*			
27	*Scholarum quoque, collegio-*	16	Scholarum quoque, collegio-	37
28	*rum aliorumque/institutionum*		rum aliarumque institutionum	
	catholicarum formationi inser-		catholicarum/formationi inser-	38
29	*vientium est in iuvenibus sen-*	17	vientium est in iuvenibus sen-	
30	*sum catholicum/et actionem*		sum catholicum et actionem	
	apostolicam fovere.	21	apostolicam fovere.	39
31	*Ubi quacum**q**ue de causa pueri*	16	*Quae formatio si deficit, vel quia*	
	has scholas non	18s.	*illas scholas iuvenes/non fre-*	40
	frecuentant,	20	*quentant, vel alia de causa, eo*	
32	*parentes et*		*magis de ea curent parentes et*	
	animarum pastores et consocia-		*anima**r**um pastores et consocia-*	41
33	*tio**n**es apostolicae curent, ut huic*		*tiones apostolicae.*	
34	*carentiae, quan**t**um fieri potest,*			
	consulatur.			
35	*Magistri ergo et/educatores*	16,22	Magistri vero et educatores *qui*	
			vocatione sua et officio formam	42
			egregiam apostolatus laicorum	
	doctrina necessaria et		*exercent,* doc**t**rina necessaria et	43
36	*arte paedago**g**ica imbuti sint,*		arte paedagogica imbuti sint,	
37	*quibus hanc institutionem/effi-*		quibus hanc institutionem/effi-	44
	caciter tradere valeant.	18	caciter tradere valeant.	
38	*Coetus et consociationes item*		Coetus et consociationes item	**630**
39	*laicorum sive/apostolatum sive*		laicorum, sive apostolatum sive	
40	*alios fines supernaturales in**t**en-*	23	alios fines/supernaturales inten-	2

---

19 – Pag. 62, linn. 30-34: Pluribus Patribus haec phrasis non placuit ob duritiam sermonis.
R. – Admittitur modus et sic legitur textus: «*Quae formatio si deficit, vel quia illas scholas iuvenes non frequentant, vel alia de causa, eo magis de ea curent parentes, animarum pastores et consociationes apostolicae*».
20 – Unus Pater petit ut addatur ad lin. 31: «*vel frequentare non possunt*».
R. – Iam provisum est.
21 – Pag. 62, lin. 30: Quatuor Patres petunt ut addatur paragraphus qua prematur necessitas formandi veros apostolos in scholis catholicis.
R. – Videatur modus sequens.
22 – Pag. 62, linn. 34-37: Plures Patres (21) ex diversis regionibus votum emiserunt, ut addantur aliqua verba de momento apostolatus in scholis etc.
R. – Admittitur libenter: «Magistri vero et educatores *qui vocatione sua et officio formam egregiam apostolatus laicorum exercent; …*».
23 – Pag. 62, lin. 39: Decem Patres petunt, ut addatur post «alios fines supernaturales», verbum: «*directe*».
R. – Non admittitur, ad evitandas discussiones theologicas sat intricatas.

I

II

[cf. n. 3, p. 7, ln. 35-38]

III (C) E/3370 insuper insistit de necessitate formationis in associationibus, immo in conventiculis, ubi laici legem solidarietatis apprehendunt. Commissio libenter inseruit in textu hanc ideam.

IV 24 – Pag. 62, lin. 40: Unus Pater petit post verbum «intendant», mentionem de «*tertiis ordinibus*».
R. – Admitti non potest quia mentio generalis iam fit et specificatio aliqua aliam evocat.
25 – Pag. 63, lin. 7: Unus Pater petit, paragraphum de institutis saecularibus

III [n. 30, **62**, 40 – **63**, 20]

dant, pro fine et modulo suo for-
41 *mationem/ad apostolatum sedu-*
42 *lo et assidue fovere de**b**ent.*[4]
Ipsae sunt saepe via ordinaria
63 *congruen**t**is formationis ad apo-*
stolatum.
2 *In ipsis enim/habetur formatio*
3 *doctrinalis simul spiritualis/et*
practica.
Sodales eorum cum sociis vel
4 *amicis/in parvis coetibus metho-*
5 *dos et fructus suae/navitatis*
apostolicae perpendunt et ratio-
6 *nem/vitae suae cotidianae cum*
7 *Evangelio compa**r**ant* (C).
8 *Huiusmodi formatio ita ordi-*
9 *nanda est ut/ratio habeatur to-*
tius apostolatus laicorum, qui
10 *non tantum inter coetus ipsos*
11 *consociationum,/sed in omni-*
bus etiam adiunctis per totam vi-
12 *tam/est exercendus, praesertim*
13 *«professionalem» et/socialem.*
Immo unusquisque ad apostola-
14 *tum/seipsum naviter praeparare*
15 *debet, quod magis/urget in adul-*
ta aetate.
16 *Progrediente enim aetate/melius*
animus panditur atque ita unus-
17 *quisque/diligentius detegere pot-*
18 *est talenta quibus Deus/animam*
suam ditavit illaque charismata
19 *effi**c**acius exercere quae ei a Spi-*
20 *ritu Sancto in/bonum fratrum*
suorum collata sunt.

IV [n. 30, **630**, 2-15]

24 dant, pro fine et modulo suo for-
mationem ad apostolatum/sedu- 3
lo et assidue fovere debent.[4]
Ipsae sunt saepe via ordinaria
congruentis/formationis ad apo- 4
stolatum.
In ipsis enim habetur formatio
doctrinalis, spi**r**itualis et 5
practica.
Sodales earum cum sociis vel
amicis in parvis coetibus/metho- 6
dos et fructus suae navitatis
apostolicae perpendunt et ratio-
25 nem vitae/suae cotidianae cum 7
26 Evangelio comparant.
Huiusmodi formatio ita ordi- 8
nanda est ut ratio habeatur to-
tius apostolatus/laicorum, qui 9
non tantum inter coetus ipsos
27 consociationum, sed in omni-
bus/etiam adiunctis per totam vi- 10
tam est exercendus, praesertim
professionalem/et socialem. 11
Immo unusquisque ad apostola-
tum seipsum naviter praeparare
debet, quod magis urget in adul- 12
ta aetate.
Progrediente enim aetate melius
animus panditur atque ita unus- 13
quisque diligentius detegere pot-
est talenta/quibus Deus animam
suam ditavit illaque charismata
efficacius exercere quae/ei a Spi- 14
ritu Sancto in bonum fratrum
suorum collata sunt. 15

III, IV [4] Cf. Ioannes XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*, 15 maii 1961: *A.A.S.*, 53 (1961), p. 455.

---

laicorum ad apostolatum in saeculo conditis.
R. – Admitti non potest quia mentio generalis iam facta est, et specificatio aliqua aliam evocat.
26 – Duo Patres petunt ut addatur phrasis de momento recollectionum et exercitiorum.
R. – Providetur in n. 32.
27 – Pag. 63, lin. 10: Unus Pater petit, ut omittatur haec linea, ita ut textus sonet: qui in omnibus adiunctis per totam vitam est exercendus.
R. – Stet textus approbatus.

I

II

IV 28 – Unus Pater improbat quia parum dicatur de mediis supernaturalibus.
R. – Videat n. 29 – ubi satis.
29 – Pag. 63 inde a lin. 24 ad pag. 64, lin. 10: Circiter 60 Patres textum reprobaverunt vel propter redolentiam triumphalismi, paternalismi, pharisaeismi; vel propter tonum nimis apologeticum.

III [n. 31, **63**, 21-38]

21 31. (num. novus)

[*De adaptatione formationis ad*
22 *varias formas apo**s**tolatus*].

Variae formae apostolatus pe-
23 *culiariter congruentem forma**t**io-*
nem quoque expostulant.
24 *a*) *Qui apostolatum ad ho-*
mines evangelizandos et sancti-
25 *ficandos/exercere vocantur, spe-*
cialiter formandi sunt ad collo-
26 *quium instauran**d**um cum aliis,*
etiam non credenti-
bus, ad nuntium Christi directo
27 *om**n**ibus manifestandum.*[5]
28 *Cum vero hisce nostris tempo-*
ribus diversi generis materiali-
29 *smus/late ubique grassetur qui*
ipsa principia doctrinae ac vitae
30 *christianae ab/imis fundamentis*
evertere conatur, christifideles
31 *laici diligentius et altius/non so-*
lum doctrinam catholicam edi-
scant, ea praesertim capita qui-
32 *bus/efficacius refelli possunt ad-*
versae opiniones, sed imprimis ef-
fulgens
33 *vi**t**ae christianae specimen*
cuilibet materialismo opponere ne
34 *desinant,/quinimmo, studio, ora-*
tione et actione apostolatum ad eos
35 *extendere/contendant qui quocum-*
que sensu materialismo affecti sunt,
36 *ut eosdem/Christo lucrifaciant.*
37 *b*) *Quoad instaurationem chri-*
stianam ordinis rerum tempo-
38 *ralium,/laici edoceantur de vera*
significatione et pretio bono-
rum temporalium

IV [n. 31, **630**, 16-28]

28 31. 16

Variae formae apostolatus pe-
culiariter congruentem forma-
tionem/quoque expostulant. 17
29 *a*) *Quoad* apostolatum ad ho- 18
mines evangelizandos et sancti-
ficandos,/*laici* spe- 19
cialiter formandi sunt ad collo-
quium instaurandum cum aliis,
creden**t**ibus vel non credenti- 20
bus, ad nuntium Christi
omnibus manifestandum.[5]
29 Cum *autem* nostris tempo- 21
ribus diversi generis materiali-
smus late ubique,/*etiam inter ca-* 22
tholicos, diffundatur, laici non
tantum
diligentius
doctrinam/catholicam edi- 23
scant, ea *peculiariter* capita *quae*
in controversiam vocantur,/sed 24
etiam contra quamlibet formam
materialismi exhibeant testimo-
nium vitae/evangelicae. 25
29 *b*) Quoad instaurationem chri- 26
stianam ordinis rerum tempo-
ralium, laici/edoceantur de vera 27
30 significatione et *valore* bono-
rum temporalium, *tum in se/ip-* 28

III, IV [5] Cf. Pius XII, Epist. Encycl. *Sertum laetitiae,* 1 nov. 1939: *A.A.S.*, 31 (1939), pp. 635-644: cf. Idem, Ad «laureati» *Act. Cath. It.*, 24 maii 1953.

R. – Accedit commissio ad propositionem eorum, firmam tamen tenens substantiam textus. Proponit igitur ut textus secundum propositiones varias aliquomodo abbrevietur et revideatur. Vide textum emendatum.
30 – Pag. 63, lin. 38: Petunt aliqui Patres (6) ut vox «pretio»: substituatur a voce «*valore*».
R. – Vide novam redactionem, ubi ratio habita est de modo.

I

II

III *Ad num. 31*: (A) E/2689, 3307, 3213, 3432 volunt ut dicatur laicos ediscere debere principia doctrinae socialis. Commissio ergo de hac re explicite sermonem facit.

IV 31 – Pag. 64, linn. 10-13: Petit unus Pater, ut omittantur verba quae inducunt ad reducendam caritatem unice ad opera misericordiae.
R. – Admittitur, inseratur in linea post verba «formatio apostolica» vox «*quoque*».

III [n. 31, **63**, 38 – **64**, 13]

39 *ad/omnes fines perso-*
nae humanae quod attinet; exer-
40 *ceantur in recto usu/rerum et or-*
64 *ganizatione institutionum, sem-*
per attendentes ad bonum/com-
mune iuxta principia doctrinae
socialis christianae (A).
2 *Sic discant/facere iustitiam in li-* 29
bertate, ducti lumine veritatis et
caritate animati.[6]
3 *Ut haec actio apte exerceri pos-* 29
sit, laici respectu «technico», doc-
4 *tri**n**ali, morali praeparentur.*
Enitendum quoque est, ut ipsi
5 *doctrinam so**c**ialem Ecclesiae*
evulgare ac diffundere valeant, om-
6 *nibus modis quos re**c**entior in-*
duxerit aetas, speciatim instru-
mentis communicationis socialis.[7]
7 *Huius doctrinae* 29
principia eiusque conclusiones
8 *ita eis exponantur/ut ipsi laici*
capaces reddantur
ad eadem singulis casibus ri-
9 *te applicanda/iustasque solutiones*
problematum inveniendas.[8.]
10 *c*) *Cum caritatis et misericor-*
diae opera praeclarissimum te-
11 *stimo**n**ium christianae vitae offe-*
rant, formatio apostolica ad haec
12 *exercenda/adducere de-* 31
bet, ut discant christifideles a
pueritia fratribus compati
13 *eisque in indigentia constitutis* 32
generoso animo subvenire.[9] 33

IV [n. 31, **630**, 27-37]

sis, tum ad omnes fines perso-
nae humanae quod attinet; exer-
ceantur in/recto usu rerum et or- 29
ganizatione institutionum, sem-
per attendentes ad bonum/com- 30
mune iuxta principia doctrinae
moralis et socialis Ecclesiae.

Socialis /doctrinae *imprimis* 31
principia eiusque conclusiones
ita laici addi-
scant, ut capa**c**es reddantur, *tum* 32
ad operam pro parte sua prae-
*standam doctrinae progres**s**ui,* 33
tum ad eadem singulis casibus ri-
te applicanda.[6]

c) Cum caritatis et misericor- 34
diae opera praeclarissimum te-
stimonium/christianae vitae effe- 35
rant, formatio apostolica ad haec
quoque exercenda addu**c**ere de- 36
bet, ut discant christifideles ab
ipsa pueritia fratribus compati
eiusque indigentibus 37
generoso animo subvenire.[7]

III [6] Cf. Ioannes XXIII, Litt. Encycl. *Pacem in terris*, 11 apr. 1963: *A.A.S.*, 55 (1963), p. 297.
III [7] Cf. Decretum *De instrumentis communicationis socialis*: *A.A.S.*, 56 (1964), pp. 145-153.
III[8], **IV** [6] Cf. Pius XII, *Ad Congressum Universalem Foederationis Mundialis Iuventutis Femineae Catholicae*, 18 apr. 1952: *A.A.S.*, 44 (1952), pp. 414-419. Cf. Idem, *Ad Associationem Christianam Operariorum Italiae* (*A.C.L.I.*), 1 maii 1955: *A.A.S.,* 47 (1955), pp. 403-404.
III[9]**, IV** [7] Cf. Pius XII, *Ad Delegatos Conventus Sodalitatum Caritatis,* 27 apr. 1952: *A.A.S.*, 44 (1952) pp. 470-471.

---

32 – Plures Patres (32) petierunt ut loco «eisque in indigentia constitutis» scribatur: «eisque indigentia laborantibus».
R. – Nunc scribitur: «eisque *indigentibus*».
33 – Pag. 64, lin. 13: Unus Pater petit ut n. 31 ponatur post n. 29 vel eidem integretur.
R. – Urgentia non patet.

I

II

[cf. n. 48, p. 29, ln. 11-13]

[cf. n. 3, p. 8, ln. 1-2]

III *Ad num. 32*: (A) E/3337, 3344, 3414, 3460, 3521, 3525, 3581 [3587] optant ut diffusius aliqua dicantur de subsidiis seu instrumentis formationis ad apostolatum. Commissio hoc in numero his desideriis satisfacere intendit.

IV 34 – Pag. 64, lin. 16: Unus Pater petit ut mentio fiat etiam de associatione cum aliqua communitate religiosa per tertium ordinem.
R. – Non admittitur, quia non eiusdem ordinis est hoc subsidium.
35 – Pag. 64, lin. 17: Plures Patres (47) petunt ut addatur post verbum «recollectiones» et «exercitia spiritualia».
R. – Admittitur.

III [n. 32, **64**, 14-36]

14 32. 38

[*De subsidiis adhibendis*] (A).

15 *Laicis/apostolatui deditis iam*
16 *exstant multa subsidia,/scilicet*
sessiones, congressus, recollec-
17 *tiones, /fre-*
quentes conventus, conferentiae,
18 *libri, com**m**entaria ad altiorem*
19 *cognitionem Sacrae Scrip**t**urae*
et doctrinae catholicae conse-
20 *quendam, ad/vitam spiritualem*
alendam necnon ad mundi
21 *condiciones dignoscendas et ap-*
22 *tas methodos/inveniendas et ex-*
colendas.[10]
23 *Quae formationis subsidia ra-*
24 *tionem habent/variarum forma-*
25 *rum apostolatus in «ambiti**b**us»*
ubi exercetur.
26 *In hunc finem etiam erecta*
27 *sunt centra vel/instituta superio-*
28 *ra quae optimos fructus iam/de-*
derunt.
29 *Sacrosanctum Concilium lae-*
30 *tatur de huius/generis inceptis*
31 *iam in quibusdam partibus/flo-*
rentibus et exoptat ut aliis etiam
32 *in locis /ubi necessaria fuerint,*
promoveantur.
33 *Centra insuper «documentatio-*
34 *nis» et stu**d**iorum*
in ma-
teria anthropologica, psychologi-
35 *ca, sociologica, methodologica,*
36 *quo melius fo**v**eantur laicorum*

IV [n. 32, **630**, 38 – **631**, 10]

32. 38

Laicis apostolatui deditis iam
36 exstant multa subsidia, scilicet
34 sessio**n**es, congressus, recollec- 39
35 tiones, *exercitia spiritualia*, fre-
quentes conventus,/conferentiae, 40
libri, commentaria, ad altiorem
cognitionem Sacrae Scripturae
et doctrinae catholicae conse- 41
quendam, ad vitam spiritualem
alendam necnon/ad mundi 42
condiciones dignoscendas et ap-
tas methodos inveniendas et ex-
co**l**endas.[8] 43
Quae formationis subsidia ra- **631**
tianem habent variarum forma-
rum aposto**l**atus in ambitibus
ubi exercetur. 2
Hunc in finem etiam erecta
sunt centra vel instituta superio- 3
ra quae opti**m**os fructus iam de-
derunt. 4
Sacrosanctum Concilium lae-
tatur de huius generis inceptis 5
iam in quibus**d**am partibus flo-
rentibus et exoptat ut aliis etiam 6
in locis, ubi necessaria/fuerint,
promoveantur. 7
37 Centra insuper documentatio-
nis et studiorum *non solum in* 8
re theologica,/sed etiam in ma-
teria anthropologica, psychologi- 9
ca, sociologica, methodolo**g**ica,
quo melius foveantur laicorum 10

III[10], **IV** [8] Cf. Ioannes XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*, 15 maii 1961: *A.A.S.*, 53 (1961), p. 454.

---

36 – Unus Pater petit ut addatur «*sub episcopi auctoritate*».
R. – Caput V de ordine servando tractat.
37 – Pag. 64, lin. 33: Unus Pater proponit modum: «Centra insuper documentationis et studiorum *non solum in re theologica sed etiam* in materia anthropologica, etc.».
R. – Admittitur.
38 – Pag. 64, linn. 14-39: Unus Pater petit ut totus numerus 32 ponatur post numerum 31, propter cursum idearum.
R. – Non admittitur, quia non patet ratio.

I

II

III [n. 32, **64**, 36-38]

37 *ingenii facultates, virorum/mu-*
lierumque, iuvenum et adulto-
38 *rum, pro om***n***ibus apostolatus*
campis erigantur.

IV [n. 32, **631**, 10-11]

ingenii facultates, virorum mu-
lierumque,/iuvenum et adulto-
rum, pro omnibus apostolatus 11
campis erigantur.

I

II [**18**, 20-29]

Exhortatio finalis

Sacrosanctum igitur Concilium 20
omnes laicos enixe in Domino
obtestatur ut Christo, hac 21
hora instantius vocanti, et
Spiritui Sancto magna
cum alacritate docibiles se prae- 22
beant.

Ipse enim Dominus
per hanc/SS. Synodum eos 23
iterato invitat ut intimius in dies
sibi iungantur et/quae ipsius 24
sunt, tamquam propria sen-
tientes (cf. *Phil.* 2, 5), in eius-
dem/salvifica missione conso- 25
cientur; eosque denuo mittit in
omnem civitatem et locum quo 26
ipse venturus est (cf. *Lc.* 10, 1),
ut variis formis et/modis unius 27
apostolatus Ecclesiae, novis ne-
cessitatibus temporum conti- 28
nuo adaptandi, viam ei sternant
qui ignem venit mittere in ter-
ram et/vult ut accendatur (cf. *Lc.* 29
12, 49).

III *Ad num. 33*: (A) E/3114 vellet ut ante exhortationem finalem explicite sermo fieret de fraterna habitudine in apostolatu exercenda. Res videtur sufficienter inclusa in iis quae nunc in schemate complentur de spiritualitate et de formatione in ordine ad apostolatum.

(B) E/3302 desiderat ut explicite allocutio fiat ad iuniores. Quod placuit Commissioni, quae haec verba addidit.

(C) E/3377 postulat ut in exhortatione finali addatur motivum praemii. Sed minus convenire videtur cum toto tenore, qui aliis placet.

E/3302 petit ut commemoretur hoc loco Beatissima Virgo, Regina apostolo-

III [n. 33, **65**, 1-20]

EXHORTATIO FINALIS (A)

65 33.

Sacrosanctum igitur Concilium
2 omnes/laicos enixe in Domino
3 obtestatur ut *voci*/Christ*i*, hac
hora se instantius *invitanti*, et
4 *impulsui* Spirit*us* Sanct*i* *liben-*
5 *ter, generoso ani***m***o, prompto*
corde respondeant (A).
6 *Speciali/modo hanc appellatio-*
7 *nem ad se directam esse/sentiant*
iuniores, eamque accipiant cum
8 *alacri***t***ate et magnanimitate* (B).
9 Ipse enim Dominus/*omnes lai-*
cos per hanc S. Synodum
10 iterato in**v**itat ut intimius in dies
11 sibi iungantur et quae/ipsius
sunt, tamquam propria sen-
12 tientes (cf./*Phil*. 2, 5), in eius-
13 dem salvifica con**s**o-
cientur; eosque denuo mittit in
14 omnem civi**t**atem et locum quo
15 ipse venturus est (cf. *Lc*./10, 1);
ut variis formis et modis unius
16 aposto**l**atus Ecclesiae, novis ne-
17 cessitatibus tempo**r**um *conti-*
nenter aptandi, *cooperatores ei*
18 *se/exhibeant, abundantes in ope-*
19 *re Domini sem***p***er, scientes quod*
20 *labor eorum non est inanis/in*
Domino (cf. *1 Cor*. 15, 58) (C).

IV [n. 33, **631**, 12-23]

ADHORTATIO

33. 12

Sacrosanctum igitur Concilium
omnes laicos enixe in Domino
obtesta**t**ur ut voci Christi, hac 13
hora se instantius invitanti, et
impulsui Spiritus Sancti/liben- 14
ter, generoso animo, prompto
corde respondeant.
Speciali modo hanc/appellatio- 15
nem ad se directam esse sentiant
iuniores, eamque accipiant cum
alacritate et magnanimitate. 16
39 Ipse enim Dominus omnes lai-
cos per hanc/S. Synodum 17
iterato invitat ut intimius in dies
sibi iungantur et quae ipsius
sunt, tamquam propria sen- 18
tientes (cf. *Phil*. 2, 5), in eius-
dem salvifica mis**s**ione conso- 19
40 cientur; eosque denuo mittit in
omnem civitatem et locum quo
ipse venturus est (cf. *Lc*. 10, 1); 20
ut variis formis et modis unius
apostolatus/Ecclesiae, novis ne- 21
cessitatibus temporum conti-
nenter aptandi, cooperatores/ei 22
se exhibeant, abundantes in ope-
re Domini semper, scientes quod
labor/eorum non est inanis in 23
Domino (cf. *1 Cor.* 15, 58).

---

rum. Commissio consentit de idea, tamen alium locum elegit; de Beatissima Virgine Maria explicite sermo fuit in capite I, n. 4 in fine.

IV 39 – Pag. 65, lin. 9: Plures Patres (4) petunt ut post verba «omnes laicos», addatur: «*viros et mulieres*».
R. – Non admittitur, quia mulieres iuste alia expectant de concilio circa munera et officium mulierum in Ecclesia.
40 – Petit unus Pater ut post verba «eosque denuo» addatur «*per Pastorem*».
R. – Non admittitur, ne quid nimis, post haec quae dicta sunt in n. 23 et in toto Capite V.